

ЦРКВА
АРХАНЂЕЛА
МИХАЈЛА

МАНАСТИР
МАРЧА

Др ДУШАЊКАШИЋ

ОТПОР марчанској УНИЈИ

ЛЕПАВИНСКО-СЕВЕРИНСКА ЕПАРХИЈА

ДР ДУШАН КАШИЋ

ОТПОР МАРЧАНСКОЈ УНИЈИ

Лепавинско-северинска
епархија

П РАВОСЛАВ Љ Е

**БИБЛИОТЕКА „ПРАВОСЛАВЉЕ“
КЊИГА 22**

Посебно издање

Издаје

С благословом

Његове Светости Патријарха српског

ГЕРМАНА

„ПРАВОСЛАВЉЕ“ новинско издавачка установа

Српске Патријаршије

Београд, Седми јули 5

Рецензент

Епископ марчански

др Данило (Крсинић)

Уредник

Милан Богдановић

Књигом се бавио

Градимиr Станић

Штампа: „Напредак“ Аранђеловац

Штампано 1986. године у 2.000 примерака

САДРЖАЈ

Предговор	7
Извори и библиографија	11
Оснивање Лепавинско-северинске епархије	17
Организација епархије	44
Борба против уније до спаљивања Марче 1739	50
Обнова Марче и борба против уније до смрти епископа Симеона Филиповића 1743	61
Спајање Лепавинско-северинске епархије са Костајничко- -зринопољском 1750	68
Отмица манастира Марче 1753	76
Живот Цркве	93
Укидање Костајничко-зринопољске епархије и припајање бивше Лепавинско-северинске епархије Пакрачкој	116
Закључак	120
Додатак: Извори	121

ПРЕДГОВОР

Манастир Марча био је од краја XVI века духовни центар православних Срба на аустријској Славонској крајини као седиште православних епископа. Налазећи се у држави искључивој римокатолицизма, и епископи и манастирско братштво и народ давали су отпор прозелитистичким настојањима зајребачких бискупа и бечких власти. У том отпору Марча је многа претрпела и коначно била отцепљена од православних, који су себи за ово подручје основали нову православну епархију, Лепавинско-северинску епархију, са седиштем у селу Северину. Њено оснивање представљало је организациони отпор Марчанској унији.

Лепавинско-северинска епархија постала је у најтежем периоду историје српског народа и цркве у Хрватској и Славонији. То је доба после 1671, кад су на катедру Марчанске епархије, која је окућала све православне Србе од Мора до Дунава, насилно доведени унијати. У то доба, кад се нису бирала средства да се српском народу одузме православна вера, успело је шешком муком Српској цркви да у Вараждинском генералату установи ову Епархију са циљем да одбрани и очува православље и народна привилегијална права. Док су јужни делови некада простирале Марчанске епархије већ добили православне епископе (1712. Карловачко-сењска, 1713. Костајничко-зрињско-љубанска епархија), Вараждински генералат то није могао да оспори, јер је, налазећи се у непосредној околини унијатима предане Марче, био први на реду за унијаћење. Требало је да прођу 63 године упорне борбе, па да и Срби у овом Генералату добију 1734. своју, Лепавинско-северинску, епархију и свога епископа.

Оснивањем ове Епархије није православни верски живот у овом крају више био обезбављен. Нова Епархија постаје организована снага у шешкој дефанзивној борби, у којој је православље сачувано благодарно само њеном постојању. Али историја ове

Епархије није само историја сталне борбе, него и конструктивних напора на обнови и унапређењу српској народно-црквеној животи.

До сада се наука, изучавајући историју Марчанске уније, освртала на постојање ове Епархије, али је то увек био периферијски проблем, те му због тога и није дава она пажња, коју он заслужује. Зато досадашњи осврти на овај проблем нису га довољно обухватили. Њиме су се још у прошлом веку позабавили J. Schwicker (*Zur Geschichte der kirchlichen Union in der croatischen Militärgrenze, Wien 1874*), Vaniček (*Specialgeschichte der Militärgrenze I-II, Wien 1875*) и N. Nilles (*Über die griechisch-kathol. Diöcese Svidnica, Zeitschrift für kathol. Theologie, Innsbruck 1884.* и *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani I-II, Oeniponte 1885.*), али су то чинили у вези са проблемом унијаћења или општом историјом Војне крајине. Грбић (Карловачко владичанство) је био податке од овог проблема, али га се у границама својих потреба додицао. Димитрије Руварац нам је учинио услугу својом расправом „Хрватско-северинско владичанство“ у „Српском Сиону“ за 1905, објавивши доста архивског материјала за проучавање овог проблема, што расправи и даје праву вредност. Ту услугу нам је Руварац учинио и у другим својим чланцима и расправама, објављујући материјал, који се односи на овај предмет. Најбољу обраду добио је овај проблем до сада у монографији професора Радослава Грујића „Пакрачка епархија“, која је изишла у Споменици о Српском православном владичанству Пакрачком, у славу четрдесетогодишњице епископства владике Мирона. Међутим ту ни простор, ни јубиларни карактер дела није дозволио исцрпност, која се иначе могла од писца као најбоље познаваоца историје Срба у Хрватској и Славонији и очекивати.

У овом раду Лепавинско-северинска епархија је централни проблем, чијим се решењем настоји осветлити не само борба против уније, него поред тога и унутрашња страна њеног живота, људе који су ту радили, њихова дела и заслуге.

Период који радња обухвата траје пуних сто година. Почиње 1671. отпором против доведених унијата у Марчу и завршава 1771. уласком Вараждинског генералата у састав Пакрачке епархије, а ускоро затим и ликвидацијом епископске резиденције у Северину.

При изради овог рада употребљена је првенствено архивска грађа. Највише материјала употребљено је из Милановоградско-

патријаршијској архива у Сремским Карловцима и Надбискупској архива у Загребу. Врло важних података нашло се у архиву Југословенске академије знаности и умјетности у Загребу међу ћирилским списима, а нарочито у Лопатићевој збирци „Материјал о марчанским владикама“. У Државном архиву у Загребу коришћени су протоколи „Generalatus Varasdiensis“, раније „*Warasdiner-Grenze betreffend*“, а у Свеучилишној књижници у Загребу архивска грађа у збирци „Ријеткости“. Нажалост није коришћен архив Грко-католичке бискупије крижевачке, који је према саопштењу каноника Спиридиона Петрановића због несрећности неприступачан. Напоследку, из збирке професора Р. Грујића употребљен је извесан број ње ових преписа и оригиналних докумената.* Поред коришћења архива употребљене су и штампане збирке архивске грађе и записа, као и важна литература, која се односи на овај проблем.

Поред свих настојања да овај рад буде што исцрпнији и потпунији, ипак су местимично настале празнине и пукоштине, што је уследило понајвише због недостатака материјала.

* Данас се Грујићева збирка чува у Музеју Српске Православне цркве у Београду.

ИЗВОРИ И БИБЛИОГРАФИЈА

1. Рукописни извори

Грађа из следећих архива:

МПА — Митрополијско-патријаршијски архив у Срем. Карловци-
ма.

НАЗ — Надбискупски архив у Загребу.

ДАЗ — Државни архив у Загребу.

АЈАЗУ — Архив Југословенске академије знаности и умјетности у
Загребу.

Р — Збирка „Rijetkosti“ у Свеучилишној књижици у Загребу.

2. Штампани извори

Стојановић Љубомир, Стари српски записи и натписи I-VI (скр. —
Записи и натписи).

Архив за историју Српске православне карловачке митрополије
(уредник Д. Руварац) Срем. Карловци 1911, 1912, 1913, 1914 и 1923
(скр. — АКМ)

Lopašić, Radoslav, Spomenici hrvatske krajine I-III, Zagreb, 1884-
1889.

Theiner A., Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam il-
lustrantia, Zagrabiae 1875.

Радонић Јован, Прилози за историју Срба у Угарској у XVI, XVII
и XVIII веку I, Нови Сад 1909.

3. Литература

- Адамовић Јова, Привилегије српског народа у Угарској и рад Благочинског сабора, Загреб 1902.
- Bach Ivan, Prilozi povijesti srpskog slikarstva u Hrvatskoj od kraja XVII do kraja XVIII st., Historijski zbornik (Zagreb) 1949.
- Bidermann J., Die Griechisch-Gläubigen und ihr Kirchenwesen in Österreich-Ungarn, Wien 1884.
- Valvazor W.J., Die Ehre des Herzogthums Krain, Novo Mesto 1877.
- Vaniček Franz, Spezialgeschichte der Militärgrenze I-II. Wien 1875.
- Веселиновић Рајко, Арсеније III Црнојевић у историји и књижевности, Београд 1949.
- Витковић Гаврило, Споменици из будимског и пештанског архива, Гласник СУД од. II, 2, 1873, 4, 1873, 5, 1874 и 6, 1875.
- Исти, Критички поглед на прошлост Срба у Угарској, Гласник СУД 38, 1873.
- Витковић Димитрије, Два писма патријарха Арсенија III Црнојевића, Српски Сион (Срем. Карловци) 1906.
- Исти, Записи из књига манастира Лепавине, Богословски гласник (Срем. Карловци) 12, 1907.
- Исти, Patriarh Arsenije III Crnojević u Pakracu, Starine 36, 1918.
- Исти, Манастир Кутина-Бриљанац у Пакрачком владичанству, Богословски гласник (Срем. Карловци) 17, 1910.
- Исти, Шта је некад била Вретанија, Гласник историског друштва (Нови Сад) 4, 1934.
- Вучковић Јован, Прилог за историју православне цркве у негдашњем Вараждинском генералату, Истина (Задар) 1888.
- Исти, Споменица Православне српске парохије у Бриљаници (рукопис).
- Грбић Манојло, Карловачко владичанство I-III, Карловац 1891-1893.
- Грујић М. Радослав, Исправци и примедбе на „Записе из књига манастира Лепавине“ од Дим. Витковића, Богословски Гласник 1908.
- Исти, Пропаст манастира Марче, Загреб 1908.
- Исти, Српске школе (од 1718-1739. г.), Београд 1908.
- Исти, Апологија српског народа у Хрватској и Славонији, Нови Сад 1909.
- Исти, Прилози за историју српских школа у првој половини XVIII века, Споменик СКА 49, 1910.
- Исти, Прва српска гимназија у Новом Саду, Летопис МС 313, 1-2, 1927.

Исти, Пакрачка епархија, Споменица о Српском православном владицанству пакрачком, Нови Сад 1930.

Исти, Марчанска унија и унија у Жумберку, Срем. Карловци 1938.
Димитријевић Ст. М., Грађа за српску историју из руских архива и библиотека, Споменик СКА 53, 1922.

Žic Nikola, Hrvatska kronika B. A. Krčelića, Vjesnik drž. arhiva (Zagreb) 1945.

Ivančan Ljudevit, Buna Varaždinskog generalata i pograničnih kmetova godine 1755, Vjesnik zemaljskog arhiva (Zagreb) 1902. i 1903.

Ивић Алекса, Из историје цркве хрватско-славонских Срба током XVII века, Загреб 1917.

Исти, Марчанска епископија. Трагедија епископа Мијакића и његових калуђера, Братство (Београд) 20, 1926.

Јакшић Милутин, О Вићентију Јовановићу, Нови Сад 1900.

Исти, О Арсенију IV Јовановићу Шакабенти, Срем. Карловци 1899.

Jireček K., Actenmäßige Darstellung der Verhältnisse der griechisch-nichtunirten Hierarchie in Österreich, Wien 1861.

Костић Мита, Гроф Колер, Београд 1932.

Красић Владимир, Епископи зринопољски и костајнички, Глас Истине (Нови Сад) 1887.

Исти, Манастир Лепавина, Нови Сад 1889.

Krones Franz, Handbuch der Geschichte Österreich, Berlin 1879.

Krčelić A.B., Annuae ili historija, Zagreb 1952.

Isti, Notitiae praeliminare, Zagreb 1770.

Kukuljević-Sakcinski Ivan, Hrvati za nasljednog rata, Rad JAZU 38, 1877.

Lopašić Radoslav, Karlovac, Zagreb 1879.

Isti, Hrvatski urbani I, Zagreb 1894.

Мал Јосип, Ускочке сеобе и словенске покрајине, СЕЗ (Љубљана) 1924.

Marković Ivan, Slavani i pape, Zagreb 1904.

Maurer Joseph, Cardinal grof Kollonitsch, Innsbruck 1887.

Nežić Carolus, De pravoslavijis jugoslavijis saec. XVII ad catholicam fidem reversis necnon de eorum conceptu romanae ecclesiae (Diss.), Vatikani 1940.

Нешковић Мита, Историја српских школа у Аустро-Угарској монархији, Срем. Карловци 1897.

Nilles Nicolaus, Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae s. Stephani I-II, Oeniponte 1885.

Исти, Über die griech-kathol. Diöcese Svidnica, Zeitschrift für katholische Theologie, Innsbruck 1884.

Радонић Јован, Римска курија и јужнословенске земље, Београд 1950.

Рајковић Ђорђе, Живот генерала Микашиновића, Јавор (Нови Сад) 1875.

Reba Dane, Izbornik za crkveno-pravne odnose različitih katoličkih obreda, s obzirom na istočno katoličku crkvu u Hrvatskoj, Križevci 1911.

Руварац Димитрије, Историско-критична црта о Вићентију Јовановићу, Земун 1886.

Исти, Исправци у чланку г. Вл. Красића: Епископи зринопольски и костајнички, Глас Истине 1887.

Исти, Српске старине, Глас Истине 1889.

Исти, Српска митрополија карловачка око половине XVIII века, Срем. Карловци 1902.

Исти, Прилози за историју архиепископа и епископа у Митрополији Карловачкој, Летопис МС 204, 1900.

Исти, Радња архиепископског синода 1750, Српски Сион 1904.

Исти, Хрватско-северинско владичанство, Српски Сион 1905.

Исти, Писма Арсенија Радивојевића ексарха, Српски Сион 1905.

Исти, Дневни ред за синодске седнице 1755, Српски Сион 1906.

Исти, Рецимо још коју о хрватско-северинском владичанству, Весник српске цркве (Београд) 1926.

Sučević Branko, Severinska buna, Војно историјски гласник (Београд) 2, 1950.

Tkalčić Ivan, O stanju više nastave u Hrvatskoj prije, a osobito za Pavlinah, Rad JAZU 93, 1888.

Fiedler Joseph, Beiträge zur Union der Valachen (Vlachen) in Slavonien und Syrmien, Wien 1867.

Horvat Rudolf, Iz prošlosti grčko-istočne crkve u Koprivnici, Vjesnik zemaljskog arhiva (Zagreb) 1915.

Coernig Karl, Ethnographie der Oesterreichischen Monarchie, Wien 1857.

Cuvaj Antun, Građa za povijest školsiva, Zagreb 1910.

Csaplovics J., Slavonien und zum Theil Croatien I-II, Pesth 1819.

Čulinović Ferdo, *Seljačke bune u Hrvatskoj*, Zagreb 1951.
 Шематизам православне српске епархије пакрачке за годину 1898,
 Пакрац 1898.
 Шематизам митрополије карловачке, Срем. Карловци 1910.
 Šimrak Janko, *De relationibus Slavorum meridionalium cum Sancta
 Romana Sede Apostolica saeculis XVII et XVIII*, Zagreb 1926.
 Исти, *Graeco-catholica ecclesia in Jugoslavia*, Zagreb 1931.
 Исти, *Borba za vjersko i crkveno jedinstvo (Apologija Pavla Zorčića)*,
 Zagreb 1932.
 Исти, *Grkokatoličko sjemenište u Zagrebu (prigodom 250 godišnjice
 osnutka), Spomenica grkokatolika križevačke biskupije za 1932.*
 Исти, *Arsenije Crnojević i unija*, Zagreb 1935.
 Schwicker Johann, *Zur Geschichte der kirchlichen Union in der croa-
 tischen Militärgrenze*, Wien 1874.
 Stopfer Mathias, *Erläuterung der Grundgesetze für die Carlstädter,
 Warasdiner, Banat-Slavonische und Banatische Militär-Gränze*, Wien
 1830.

ОСНИВАЊЕ ЛЕПАВИНСКО-СЕВЕРИНСКЕ ЕПАРХИЈЕ

За православне Србе „западних страна“ образовала је Пећка патријаршија почетком 17. века Марчанску епархију, под чију су јурисдикцију спадали сви Срби у земљама Аустриског царства од Дунава до Јадранског мора. Седиште те Епархије било је у манастиру Марчи, а епископ њезин добио је од пећког патријарха титулу „вретанијски“¹⁾, док су се сами епископи често потписивали „епископ Србљем вретанијским“²⁾, „епископ српских синов“³⁾, или само „епископ Србљем“⁴⁾.

Одржавање православља и признавање јурисдикције пећког патријарха у земљи, у којој се поред државне, римокатоличке, вере није трпела никаква друга вера⁵⁾, било је врло тешко. Па и поред свих напада епископи марчански, васпитани у традицијама српског православља у крилу Пећке патријаршије свакако су се довијали и настрјаји римокатоличке пропаганде су пропадали. Они су ради мира и одржавања православља одавали извесно поштовање претставницима римокатоличне цркве⁶⁾, али кадгод би се папска курија обрадовала да ће унија бити остварена, дошло би разочарење. Марчански епископи и калуђери нису били за овај посао. У Риму су увиђали да треба поћи другим путем. Већ од времена првог марчанског епископа, Симеона Вретанијског, на предлог ректора загребачког језуитског колегија, Петра Љубића, и љубљанског би-

1) Д. Витковић, Шта је некад била Вретанија, Гласник историског друштва, Нови Сад 7, 1934, 79-94; Ј. Шимрак, *De relationibus Slavorum Meridionalium cum sancta Romana Sede Apostolica Saeculis XVII et XVIII*, Загреб 1926, I, 25.

2) Д. Витковић, Шта је некад била Вретанија, 84; Епископ Сава Станиславић се потписивао: „Сава, милостију божијеју епископ Врјетани Србљем“ (АЈАЗУ Тир. IV. 31).

3) Епископ Гаврило Мијакић се потписује (4. јуна 1664) Гаврил епи(с)куп србски синов помилованем Б(о)жим“ (АЈАЗУ, Сир. IV, 12).

4) Грујић, Пакрачка епархија, Нови Сад 1930, 70; Исти, Апологија српскога народа у Хрватској и Славонији, Нови Сад 1909, 164.

5) Законски чланак 5 од 1545, 12 од 1550, 31 од 1563.

6) Грујић, Марчанска унија и унија у Жумберку, Ср. Карловци 1938, 7.

скупа Томе Хрена, узимале су државне власти из Хрватске и Славонске крајине по шест способних младића да се бесплатно школују у загребачком језуитском семинару са циљем да иду, кад заврше школовање, међу своје сународнике „да их изводе из заблуде и приведу у крило римокатоличке цркве“⁷⁾. Завера Зрињског и Франкопана дошла је као наручена аустријским властима за њихове планове о унијаћењу Марчанске епархије. Народу је објављено да је Зрињски хтео Хрватску и Славонију потчинити Турцима. Та вест га је депопуларисала и гушила симпатије према њему и Франкопану, а варварско демолирање њихових двораца и развлачење њиховог огромног богатства у стварима и драгоценостима, као и гвоздена строгост, заведена у Хрватској и Славонији после откривања завере, натерали су народу страх у кости. Па кад је тада међу крајишнике пуштена вест да је епископ марчански Гаврило Мијакић био умешан у заверу, нико се није усудио отворено стаћи у одбрану свога епископа. Стварних доказа о учешћу Мијакића у завери није било, јер би их аустријске власти радо изнеле и скинуле му главу. Мијакић је додуше био у добрим односима са Николом и Петром Зрињским, али то није доказ о његовом учешћу у завери. Међутим са таквом мотивацијом најлакше се могло пред народом оправдати хапшење српског црквеног поглавара, које је према писму цара Леополда загребачком бискупу Мартину Борковићу, од 7. децембра 1673, и извршено са циљем да се међу Србе уведе католичка вера или бар унија с католичком црквом.⁸⁾

После уклањања са епископске столице епископа Гаврила Мијакића (1663-1670), који је завршио свој живот у тамници (1686)⁹⁾, доведен је за марчанског епископа Павле Зорчић, васпитаник језуитских школа у Загребу и Болоњи и штићеник загребачког бискупа Петра Петретића. До сада је народ сам себи бирао епископа из круга својих калуђера, а сад долази насилно довођење добро васпитаног и ватреног унијата, без обзира на то што су га марчански калуђери презирали још док је био на школовању у Болоњи¹⁰⁾. Међу-

7) Грујић, Пакрачка епархија, 50; E. Laszowski, *Vijesti o uskočkim svećenicima, Vjesnik zem, arhiva, Zagreb* 3, 1911, 192; J. Мал, *Ускочке сеобе и словенске покрајине*, СЕЗ, 1934, 169; N. Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae s. Stephani, Oeniponte* 1885, II 708-709, 711.

8) А. Ивић, *Марчанска епископија. Трагедија епископа Мијакића и његових калуђера*, Братство 20, Београд 1926, 68-70.

9) Исто.

10) У једном писму свом заштитнику загребачком бискупу Петру Петретићу од 17. новембра 1663. пише Зорчић из Болоње поред осталог: „... и такај рад би чути за моју драгу братију марчане, знам да ми јако за здравје Бога моле и добро ми желе, да би ним Бог дал, што мене желе“ (АЈАЗУ, *Ср.* IV, 21).

тим на вољу народа и клира није се више гледало. Зорчић није био биран, него постављен царским декретом од 28. фебруара 1671.¹¹⁾

Када је Зорчић 8. априла 1671. пред загребачким бискупом и Каптолом положио заклетву у којој признаје папу за главу цркве и исповеда римокатоличку веру, а сасвим се одриче пећког патријарха, настане за српски народ у овој Епархији нова ситуација. Зорчић се одриче не само православља и пећког патријарха, него и народа. Док су дотадањи марчански епископи, које је народ бирао, увек водили бригу о добру и слободи свога народа, активно руководећи у свим акцијама за народна права, дотле се Зорчић заклиње: „... а ву светска или времена влашка и крајинска оправила нећу се пушћати, алити кимгодер путем пачати, још мање поглаваром ву такових светских и краинских оправилах чинити, нити којим путем к њему приволити“.¹²⁾

Зато државне власти и нису помагале унијаћење Срба само због верске интолеранције, него и због политичких разлога. Показатељством Срба требало је уништити и њихову националну индивидуалност, а кроз то и аутономију зајемчену царским привилегијама¹³⁾. Због свега тога народ није хтео ни да чује за оваквог владика, те се под водством лепавинских калуђера побунио и 6. маја 1671. онемогућио његову свечану инсталацију¹⁴⁾, која се тек крајем тога месеца обавила сасвим тихо, али у Крижевцима¹⁵⁾, а не у Марчи како је мислио Ивић¹⁶⁾. После тога отишао је Зорчић у Рим ради потврде и рукоположења¹⁷⁾, а пред народом је говорио да је посвећен у Москви.¹⁸⁾ Али, народ се није дао обманути, него

11) Ивић, Марчанска епископија, 73.

12) HAZ, Ecclesiastica IV, 178. J. Šimrak, Borba za vjersko i crkveno jedinstvo (Apologija Pavla Zorčića) Zagreb 1932, 76; Грујић, Пакрачка епархија, 67.

13) F. Krones, Handbuch der Geschichte Österreichs, Berlin 1879, IV, 155; Веселиновић, Арсеније Ш Црнојевић у историји и књижевности, Београд, 1949, 33; Костић, Гроф Колер, Београд 1932, 10.

14) HAZ, Epistolae episcoporum VI, 25.

15) Šimrak, Borba za vjersko i crkveno jedinstvo, 79; Грујић, Пакрачка епархија, 70.

16) Ивић, Марчанска епископија, 74-75.

17) Šimrak, Borba za vjersko i crkveno jedinstvo, 80; Ваничек погрешно наводи да је Зорчић рукоположен у Загребу (F. Vaniček, Specialgeschichte der Militärgrenze, Wien, 1875, I, 381).

18) „Der achte Bischof von Marcha, Paul Zorcsics, nahm aus Eigennutz die Union an. Er ward zum „Swidnitzer“ Bischof und Vicar des Agramer Bisthums ernannt und erhielt zur Belohnung die Zrinyische Fiscal — Curia Pribics (Pribich), woher diese unirter Bischöfe zuweilen auch den Titel führen. Dem serbischen Volke spiegelte man vor, Zorcsics sei als „rechtgläubiger“ Bischof in Moskau geweiht worden. Als das Volk jedoch die Wahrheit erfuhr, vertrieb es den Bischof mit Bewaffneter Hand“. (J. Schwick, Zur Geschichte der kirchlichen Union in der croatischen Militärgrenze, Wien 1874, 16).

чим се Зорчић вратио из Рима почетком 1672. у Марчу, рекоше му калуђери отворено: „Као што је пре било, нека буде вазда. Ми ћемо пре сви дати главе и животе, него римског првосвештеника признати својим пастиром. Ми имамо четири патријарха, који су нашега обреда. Њима ћемо бити покорни све до смрти, никоме другом... Јер ако будемо послушни римском првосвештенику, мораћемо прихватити и латински обред.“¹⁹⁾

Крајина се тако узбунила да је крижевачки пуковник, не знајући више шта да ради, морао тражити инструкције од Дворског ратног савета у Грацу²⁰⁾. Чекајући помоћ, пише уплашени Зорчић загребачком бискупу Борковићу: „Доиста се сваки дан бојим за свој живот...“²¹⁾ Његов страх био је оправдан, јер ни народ ни калуђери марчански и гомирски, а нарочито лепавински, нису хтели ни да чују за њега и унију.²²⁾ Чак кад је касније и сам цар Леополд, 18. априла 1675, наредио преко градачког Ратног савета да Лепавинци исповеде римокатоличку веру,²³⁾ остала је и царска реч мртво слово на хартији, јер Борковић пише те јесени да су Лепавинци остали „тврдокорни“ у расколничкој „тврдовратости“ и неће да Зорчићу дају епископске приходе. Зато моли да се Срби преко војних власти присиле да Зорчића признају за свога духовног поглавару, да му дужно подавање дају и примају свештенике које он рукоположи.²⁴⁾ Народ ипак ништа није хтео да даје за унијатског бискупа. Али је зато цар у интересу унијаћења наредио да се Зорчићу исплаћује месечно 30 форинти из Љубљанске државне касе, а по 15 форинти месечно из коморске касе у Грацу, касније у Крижевцима. То су примали и његови наследници.²⁵⁾

У гоњењу православних калуђера Зорчићу су помагале и војне власти, иако се њему чинило да је све то недовољно. Тако Иван

19) HA3, *Epistolae ad episcopos (ad Borkovich)* VI, 51; C. Nežić, *De pravoslavits jugoslavits saec. XVII ad catholicam fidem reversis necnon de eorum conceptu romanae ecclesiae* (Diss.) Vatikan 1940, 119; Ивић, *Iz istorije crkve hrv. slav. Srba tokom XVII veka*, Zagreb 1917, 77.

20) Šimrak, *Borba za vjersko i crkveno jedinstvo*, 87.

21) „Ego profecto timeo singulis diebus de vita mea, fiat tamen D(omi)ni Dei voluntas pro fide mortem absit ut fugiam“ (HA3, *Epistolae ad episcopos* VI, 51).

22) Кад је уз Зорчића био пристао гомирски калуђер Географи Обрадовић, нападе га његов игуман Симеон Немчевић речима: „Блудни сине, зашто си примио пасју веру заједно са твојим бискупом Павлом Зорчићем. Почекај мало, ја ћу ти дати нос одрезати“ (Грбић, *Карловачко владичанство*, Карловац 1891, I, 215-216).

23) AJA3Y, *Лопашићева збирка: Материјал о марчанским владикама* (XVI, 96).

24) HA3, *Epistolae episcoporum* IV, 12.

25) DA3, *Generalatus Varasdiensis* III, 315, 317, 159; VI 341, 343.

Фодроци пише 20. марта 1672. из Иванића бискупу Борковићу: „Сада ове дневе били су 6 калугеров одпељали в Крижевце,²⁶⁾ а пет било и је манастиру остало и они су били ву турску земљу скочили, и црквено рухо и все друго, што су могли, на пет коњи натоваривши однесли. Тако су пошли за ними и достигли су ји и онак звезане у Иванић одпељали и у узу поставили, какоти невернике; за људи кои буду сведочили хоћу скербети...“²⁷⁾ Народни отпор против уније претворио се у праву буну, коју су војне власти под руководством карловачког генерала Херберштајна силом угушиле. Четрнаест калуђера осудише на вечну робију, па их оковане послаше на Малту. За њима је карловачки генерал Херберштајн послао и гомирског игумана Симеона Немчевића. Четворица од ових мученика умрла су од куге, а остали су обријани и ошишани робовали на галијама или вукли камење за зидове малтешких утврђења.²⁸⁾ Обраћали су се молбама на све стране, али помоћи није било. Кад су се 1677. последњи пут јављали у Лепавину и Гомирје, ухвати писмо крижевачки пуковник. Зорчић јавља 1. октобра 1677. бискупу Борковићу садржај тога писма у коме ови несретници описују свој бедни живот и изражавају своју постојаност у вери и оданост православној цркви.²⁹⁾ Зорчић у борби против православних калуђера употребљава најтеже физичке казне. Баца их у тамнице, туче, окива. Али, отпор њихов није сломио. И док је живот православних калуђера и народа испуњавало огорчење, дотле је Зорчић, који је добро знао за то расположење, живео у сталном страху. „Ноћу и дању — пише он 1680. — морам држати стражу.... Ево већ десета година овога најбеднијег бискуповања, па ми ђаво непрестано спрема по разним својим слугама заседе и напада ме“³⁰⁾. Кад је идуће године 1681. купио у Загребу кућу за унијатски семинар,³¹⁾ тамо је најчешће и боравио, а кад би долазио у Марчу, ноћивао је у манастирској кули, повлачећи за собом лестве, да се нико к њему не може попети³⁵⁾

26) Ивић, Марчанска епископија, 79.

27) ХАЗ, *Epistolae ad episcopos* (ad Borković) VI, 52.

28) Красић, Манастир Лепавина, Нови Сад 1889, 42; Грбић I, 215-216, Грузић, Па-
кращка епархија, 70.

29) ХАЗ, *Epistolae ad episcopos* (ad Borković XI, 19).

30) „Vidiat itaque ill(ustriss)ima ac reverendissima Dominatio quantas miserias patior iam decimus miserimi huius episcopatu(s) currit annus, et quo diabolus nunquam cessat per diversos suos famulos me opugnare et insidia instruere“ (ХАЗ, *Epistolae ad episcopos* XIII, 32).

31) J. Šimrak, Grkokatoličko sjemenište u Zagrebu (prigodom 250 godišnjice osnutka). Spomenica grkokatolika križevačke biskupije za 1932, 15-17.

32) J. W. Valvazor, Die Ehre des Herzogthums Crain, Novo Mesto, 1877, knj. II, sv. VII, 483 b, 484 a.

После Зорчићеве смрти (23. јануара 1685) одређен је за унијатског бискупа његов рођени брат Марко,³³⁾ који је тада имао тек пуних 25 година³⁴⁾. Православни калуђери и народ су тражили да се место њега постави неки од калуђера (*ut sua s(acratissi)ma m(a)jes)tas loco domini Marci Zorchich aliquem ex calugeris praeficeret in episcopum seu Vladicam...*), као што је увек било, а Марко Зорчић није калуђер (*Marcus Zorchich caluger non esset*)³⁵⁾. О томе пише 8. априла 1686. загребачки бискуп Мартин Борковић кардиналу Колонићу, истичући да су мирски свештеници били оданији покојном Зорчићу, док су калуђери у вези са патријарсима у Турској и к њима одлазе ради рукоположења. Моли га зато да настоји да се Марко Зорчић и на супрот народних и калуђерских молби свакако постави за бискупа.³⁶⁾ Колонић се и заузимао³⁷⁾, те је Зорчић и поред своје младости био именован за епископа народу, који га није хтео, и који се и даље борио да се из Марче уклони унијатски епископ и постави православни. То потврђује и сам Зорчић у писму кардиналу Колонићу 27. априла 1686. где вели, да гомирски калуђери траже да се он смени, а на његово место да се постави православни епископ. Под њиховим утицајем народ у Хрватској крајини и Приморју био је толико огорчен против њега да нико из Марче није смео међу тамошње Србе отићи, јер ономе који би се усудио доћи претили су смрћу. Зорчић је био у таквом страху за свој живот да није из куће смео изићи (*quod ne ex domo exire audeam*)³⁸⁾. Два дана касније (29. априла 1686) писао је Колонићу и загребачки бискуп да гомирски и лепавински калуђери обилазе Србе и наговарају их да траже од цара да се место Марка Зорчића постави православни епископ, који ће имати везу са православним патријарсима у Турској (*correspondentiam habens cum patriarchis Turcicis schismaticis*).³⁹⁾ Народ је заиста решио да се пође у Беч и тражи помоћ. Али пре не-

33) Šimrak, *Da relationibus*, I, 9.

34) НАЗ, *Epistolae episcoporum* IV, 26(1); Борковић вели у фебруару 1685, да Марко има 27 година, а нешто касније, 20. марта 1685, опет пише да он сад навршава 26 година (*Epistolae episcoporum* III 153, IV, 35); Šimrak, *Arsenije Crnojević i uniја*, Zagreb 1935, 32, 35.

34) НАЗ, *Epistolae episcoporum* IV, 26 (1); Борковић вели у фебруару 1685, да Марко има 27 годна, а нешто касније, 20. марта 1685, опет пише да он сад навршава 26 година (*Epistolae episcoporum* III 153, IV, 35); Šimrak, *Arsenije Crnojević i uniја*, Zagreb 1935, 32, 35.

35) Nilles, *Symbolae* II, 720; Шимрак такође тврди да Марко није био калуђер, него „свјетовни свешеник, каквих је у то доба већ било доста у марчанској бискупији“ (Šimrak, *Arsenije Crnojević* 27).

36) J. Maurer, *Cardinal Leopold graf Kollonitsch*, Innsbruck 1887, 499, 500 (акт из Ватиканског архива, *Nunziatura di Germania* v. 212, p. 13, 10; Препис се налази и у АЈАЗУ (Лопатићева збирка) и Nilles, *Symbolae* II, 719-721).

37) Maurer, 488-499; Nilles, *Symbolae* II, 716-717.

38) Maurer, 499; Šimrak, *Arsenije Crnojević*, 46; Nilles, *Symbolae*, II, 722-723.

39) Maurer, 208, 209; 500, 501.

го што су пошли у Беч изасланици, одржан је у Лепавини скуп (consilium) на коме је закључено да се сви они које је рукоположио Павле Зорчић, па и Марко међу њима, одлуче од свештенодејства, као неправилно рукоположени и латинизирани. Све такве назваше „павлистима“.⁴⁰⁾ Као изасланике изабраше баш два најбунтовнија калуђера, Јоакима Шобатића и Антонија Угриновића.⁴¹⁾ За њих је сакупљен новац и они отидоше у Беч. Тамо они пред царем изнесе своје жалбе против Зорчића, али и против Колонића⁴²⁾, који их зато даде бацити у тамницу, где су подуже чамили,⁴³⁾ али их је по царском налогу морао и пустити, бојећи се отпора у Крајини.⁴⁴⁾ Из истих разлога је и Загребачки бискуп предлагао да се старешине манастира Гомирја и Лепавине протерају,⁴⁵⁾ сматрајући да би тада нестало отпора унијаћењу.

У таквим приликама живео је Марко Зорчић тешко и кратко. Пуне четири године чекао је на потврду. Кад се 1688. враћао из Рима са посвећења, умро је у путу.⁴⁶⁾ Његов наследник, Исаија Поповић, такође васпитаник загребачких језуита,⁴⁷⁾ имао је исте тешкоће, па се није ни усуђивао ма шта поредузимати против православља. Народ га је звао „кротки“,⁴⁸⁾ јер је био тих и без оне борбености, коју су имали браћа Зорчићи. Предање вели за њега да је био „муж разумниј, коториј народу абије објавил все от Зорчића содјеланоје, и јако он њест унитом, такође и свјашчеников при всјех их обичајах оставил.“⁴⁹⁾

У време његовог епископства (1686-1701) пада велика сеоба Срба под Арсенијем III Црнојевићем. Родољубиви патријарх је одмах желео да дође у Марчанску епархију, али га је у томе задржало

40) Исти, 501, 502; Nilles, Symbolae, II, 723-724.

41) Šimrak, Arsenije Crnojević, 48.

42) Šimrak, De relationibus, I, 9; Nilles, Symbolae, II, 714-716.

43) Šimrak, Arsenije Crnojević, 49.

44) Maurer, 210, 211; 503, 504. Интересантно је да је и копривнички пуковник и подгенерал вараждински Траутмансдорф био против Маркова постављења. Он одговара загребачком бискупу Борковићу, 1. маја 1686, да Марка не може прихватити за бискупа, како због напакот рада његовог брата, тако и због тога што се против Марка дижу многе тужбе (HA3, Epistolae ad episcopos (ad Borković) XVII, 5); Šimrak, Arsenije Crnojević, 47. Пошто је и Дворски ратни савет био оваквог мишљења, Шимрак вели да је и он био „против уније“ (Исто, 48).

45) Maurer, 210; 503.

46) Šimrak, Grkokatoličko sjemenište, 30.

47) „За Исаију Поповића каже Микулић, да је школу одлично свршио у Загребу код Исусоваца и да је вјешт латинском језику“ (Исто).

48) Красић, Манастир Лепавина, 42.

49) Вучковић, Прилог за историју православне цркве у негдашњем вараждинском генералату, Истина (Задар) 1888, 300.

сређивање прилика доведеног народа. Зато је послао уместо себе у ову Епархију егзарха Стефана⁵⁰⁾ и писао загребачком бискупу 25. априла 1691: „... Да знаје ваша милост како смо хотели и ми са дозвољењем цесарскије милости тамо приити на ту страну куде се наши християни находе, да видимо како животују...“ али „... имамо потребно дјело при ових људих које смо од поганских рук турских избавили и под свијетлога ћесара крило привели.“⁵¹⁾ Међутим чим је мало средио прилике досељеног народа, похитао је у Марчанску епархију пред крај 1692.⁵²⁾ Кад се прочуло за његов долазак (јер патријарх је о томе јавио и епископу марчанском Исаји 6. новембра 1692, а и Колонић је о томе знао, пошто је патријарх добио још 5. марта 1692. царску дозволу), народ је био препун радости. Епископ Исаја пише загребачком бискупу Микулићу 11. децембра 1692. да га народ сматра за јеретика, и због тога што је рукоположен у Бечу, нико неће да се обраћа за рукоположење њему, него чекају патријарха. Неки су већ одлазили на рукоположење патријарху. Ових дана дошао је један свештеник кога је рукоположио патријарх и дао му пароксију, која припада марчанском манастиру.⁵³⁾ Крајем децембра 1692. појавио се патријарх у Крајини. Његова достојанствена појава и репрезентативна пратња од 2-3 стотине лепо одевених и богато наоружаних коњаника и пешака⁵⁴⁾ храбрила је народ. 31. децембра 1692. јавља крижевачки вицегенерал Максимилијан загребачком бискупу Александру Микулићу да је патријарх стигао у Лепавину и да је епископ, који се налази у његовој пратњи, долазио у Крижевце са писмима и исправама из којих се види да је вере „василијанске“ (quod de vera fide Basilica sit) и да кардинал Колонић зна за ову његову посету, одобрену од цара. На основу тога не може му бранити пролаз кроз Крајину.⁵⁵⁾ Епископ Исаја Поповић послао је такође пред патријарха своје калуђере, али се патријарх љутио што му и епископ није у сусрет дошао, те му је поручио да дође у Лепавину. Кад Поповић о томе пише загребачком бискупу, 1. јануара 1693, вели да ће ићи да чује шта ће му патријарх рећи, јер му је поручио да ће доћи у Марчу.⁵⁶⁾ Поповић је то и извршио. Са свима својим калуђерима отишао је у Лепавину

50) АЈАЗУ, Сг. IV, 59.

51) Исто, IV, 11.

52) Vitković, Patrijarh Arsenije III Crnojević u Pakracu, Starine 36, 1918, 164; Исти, Путовање патријарха Арсенија III у Хрватску, Српски Сион 1906, 388-389.

53) Српски Сион 1906, 387; Шимрак, Arsenije Crnojević, 63.

54) Грузић, Пакрачка епархија, 71.

55) Српски Сион 1906, 388.

56) Исто, 389.

да се поклони патријарху. О томе пише бискупу Микулићу кардинал Колоних.⁵⁷⁾ Касније унијатски надбискуп млетачко-далматиски Мелентије Типалди извештава да се Поповић из страха пред патријархом одрекао римокатоличке вере, јер да га је на то присилио „лажни“ патријарх. И тако је писмима тога проту-патријарха Исаија Поповић био поново постављен у вршење епископске службе.⁵⁸⁾ Патријарх Арсеније III се уопште понашао као онај који има власт. Он пише и загребачком бискупу, 2. јануара 1693, да је дошао „ut monasteria et templa visitare, calugeros et parochos Rascianos ubique constitutos secundum normam et consuetudinem graeci ritus Rascianorum subordinare et instruere...“ Молио је бискупа да се постара за проглашење српских привилегија у Хрватској, а у погледу марчанског епископа вели да он увек може бити слуга загребачком бискупу, али да њега мора признати за свога архиепископа (ut praefatus vladica me agnoscat etiam pro suo Archiepiscopo).⁵⁹⁾

Патријархов боравак у Лепавини, непосредни контакт са народом, посећивање кнезова и војвода по Крајини, дао је народу нову снагу за отпор. По Крајини се сматрало да је унија ликвидирана, пошто је епископ Исаија признао патријархову јурисдикцију и да је сад све у реду. Међутим, кад је Поповић тога пролећа ипак одлазио у Загреб народ се формално побунио. 5. јуна 1693. одржан је код цркве св. Петке у Подгорцима збор са кога је народ поручио Поповићу по калуђеру Георгију Кушићу,⁶⁰⁾ да се прође загребачког бискупа и он и његови калуђери. „Ако ли ја будем тамо држао се, пише Поповић загребачком бискупу, и покоран бил, да се мене одметну калугери, ако ли се неће они мене одвергнути, да се хоте

57) Šimrak, Arsenije Crnojević 66, 68.

58) Исти, 70. „И кога в то времја... патријарх Арсеније Чернојевић с народом под крило цесарскоје пришел, и визитацију манастира Марчи и Лепој вини сотворил никому противу не глаголюшчу, он, епископ Исаија, публично от патријарха благословеније воспријал (Истина 1888, 300); Чапловић каже за Поповића да је био „ein kluger und mässiger Mann. Doch musste er vor allem die Erklärung dem Volke geben, dass er kein Unirter sei. Um diese desto einleuchtender zu machen prüfte ihn auf seiner Visitations-Reise der Patriarch Csernovics und nachdem er ihn orthodox befunden hatte, ertheilte er ihm seine Bestätigung“ (Slavonien und. Zum Theil Croatien, Pesth 1819, II, 9). Грујић, Пропаст манастира Марче, Загреб 1908, 8; Красић, Манастир Лепавина, 43; Schwicker, Zur Geschichte, 16; Šimrak, De relationibus I, 13.

59) Д. Витковић, Два писма патријарха Арсенија III Црнојевића, Српски Снон 75. 1906, 74 Лопашевић погрешно датира ово писмо 2. марта 1693 (R. Lopašić, Karlovac, Zagreb 1879, 159)

60) Šimrak, Arsenije Crnojević, 69.

*АРСЕНИЈЕ III ЧАРНОЈЕВИЋ, ПАТРИЈАРХ СРПСКИ
1674—1706.*

Влахи и мене и калугера, и да хоћемо сви једно јутро остати мртви у Марчи, и да ја пишем патријарки молбени лист, да ми пошаље благослов и допушћење, да би зопет калугери поповали на фара. И када буде од патријарке лист и њему покорност, да хоте ради калугере пријети на фаре, а прво нете, ако хоће сви главе погубити; и гос (подин) вицегенерал рекал је патру Георгију (који је за њим лист носио у Копривницу, поких доб да га ја нијесам могао најти у Крижевце) да се мора лист послати к патријарке, *non propter obedientiam sed propter populum*, ар се нигдар није било овак узбуркало, како се сада супроти нами људство, и становито, ако не буде какова годи утишенија људству наскором, хоћемо сви али изгинути, али се пресипати“.⁶¹⁾

Благодарећи тактичности, мирноћи и попустљивости владиној, народ се смирио. Тај мир у Крајини био је потребан и Држави, којој је, због рата са Турцима и Французима, требало што више војника и мира у земљи.

И Поповићеви наследници, Гаврило Турчиновић (1701-1707)⁶²⁾ и Григорије Југовић (1707-1709),⁶³⁾ били су такође мирни људи. Они се нису разметали унијом и народ их је примао, као и свештенике које су они рукополагали и постављали на парохије. Народ их је звао епископима, ређе владикама свидничким, платенским, архимандритима марчанским,⁶⁴⁾ али понекад и епископима вретанијским.⁶⁵⁾ За Турчиновића вели чак предање да је „как свјашченство так и народ у православном закоње утврдил“.⁶⁶⁾ Но ако то баш и није учинио, али бар у Вараждинском генералату није правио никакве нарочите силе над православљем.

У то и такво време (1696), након тешке борбе, добила је Банија и Карловачки генералат православног епископа, пребеглог дабробосанског митрополита Атанасија Љубојевића, који је своју резиденцију уредио у новооснованом манастиру Комоговини. Под ње-

61) Српски Снон 1906, 391; Lopašić, Karlovac, 159; Šimrak, Arsenije Crnojević, 69.

62) A. Theiner, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia, Zagrabiae* 1875, 230-235. Турчиновић је учио школу у Загребу код Језуита. Веле, да је био добар латинац, филозоф и казуиста (Šimrak, *Grkokatoličko sjemenište*, 32).

63) Nilles, *Symbolae*, II, 712; 1702. био је управитељ имања Прибић и економ унијатског семинара у Загребу (Šimrak, *Grkokatoličko sjemenište*, 81).

64) Грујић, Пакрачка епархија 73; Љуб. Стојановић, Стари српски записи и натписи 7374, 7280.

65) Записи и натписи 7313.

66) Ј. Вучковић, Прилог за историју православне цркве у нагдашњем и вараждинском генералату, Истина (Задар) 1888, 300.

говим руководством био је тамошњи православни народ заштићен од уније. У Лику није дуго смео, а кад би и отишао, дали би га римокатолици истерати. Тек 1707. добио је царску потврду и за Лику и Крбаву, па је тако цео јужни део Марчанске епархије био за унијате изгубљено подручје. За све то треба захвалити понајвише активности патријарха Арсенија III и ратним приликама,⁶⁷⁾ у којима ни кардинал Колонић није могао спречити успешни рад патријархов.⁶⁸⁾ И Турчиновић је тужио патријарха цару, да одвраћа народ и калуђере од уније,⁶⁹⁾ али друго ништа није могао.

У овом чудно мирном периоду, када су марчански епископи „propter obedientiam“ били унијати, а „propter populum“ православни, и кад се заправо није знало право стање уније, желео је кардинал Колонић да учини крај тој дволичности и да нађе могућности и средства за утврђење уније. Он пише папи Клименту XI (3. децембра 1703) да је у Угарској, Славонији, Хрватској, Ердељу, Влашкој и Срему, као и „Moskau“ прешло на унију више од 100.000 душа. Он се за њих стара и исходио им је од цара разне привилегије, а сад се брине и за њихове школе. Али највећу муку има са спрским патријархом и оних 60.000, који с њим пређоше из турског ропства, како би их превео на унију. Има доста примера да се многи због ситница враћају „старој заблуди“. Сматра да унија међу овим непостојаним народом неће успети све дотле, док се не нађу учени људи, који би могли да поприме не само одећу, него и обред грчки, па да онда омладину од „заблуде“ одвраћају и дају им „здраву“ науку. Можда ће им слушање свога обреда умекшати преко уха и мржњу срца против Рима.⁷⁰⁾

Ракоцијев устанак, у коме су Срби били неопходно потребни интересима двора, омео је систематски рад Колонићев на унијаћењу. Поред тога, боравак патријарха Арсенија 1704-1705. у Пакрацу⁷¹⁾ и ликвидација зачетака уније у Славонији,⁷²⁾ задао је страх епископу Турчиновићу, а и Колонићу, да не би тај патријархов боравак на домаку Марчанске епархије ликвидирао и овог унијатског епископа. Колонић је писао загребачком бискупу да је патријарх опасан по веру и државу⁷³⁾ да му треба спречити долазак у

67) Грбић, I, 234-256.

68) D. Vitković, Patriarh Arsenije III Crnojević u Pakracu, Starine 36, 1918, 163-208.

69) Грбић, I, 256, Препис тога писма налази се у АЈАЗУ (Лопашинева збирка).

70) Nilles, Symbolae I, 27-29; Maurer, 369-371.

71) Starine 36, 1918, 163-208.

72) Joseph Fiedler, Beiträge zur Union der Valachen (Vlachen) in Slavonien und Syrmien, Wien, 1867, 10-12, 27, 28.

73) D. Vitković, Patriarh Arsenije III Crnojević u Pakracu, Starine 36, 1918, 185-187.

ове крајеве, јер он намерава марчанског епископа себи потчинити, као што је потчинио и пакрачку епархију покојног Љубибратића⁷⁴⁾. Зато је опомињао бискупа да се добро чува патријарха,⁷⁵⁾ кога он боље позна него други, а који има јурисдикцију само на острву св. Андреје, а не и над епископом свидничким или другим којим.⁷⁶⁾ У Вараждинском генералату, односно у Марчанској епархији, заиста су очекивали патријархов долазак,⁷⁷⁾ али је он у пролеће 1705. морао ићи у Беч да, после смрти цара Леополда (5. маја 1705), добије од његова наследника Јосифа I (1705-1711) потврду народних привилегија.⁷⁸⁾ Тако се продужило оно са обе стране неподносиво стање мира, које је прекинуо 1711. долазак на столицу марчанских епископа Рафајла Марковића, дотадашњег марчанског игумана, човека честољубивог, лакомог, насилног и грубог.⁷⁹⁾

Просто је невероватно како је Марковић поступао са православним свештенством и народом. Он уз часни пост једе рибу са маслом и приморава и свештенике да и они то чине, па оне који неће баца у тамницу, пљачка, шиба и прети да ће их послати на галије. Кад иде у визитације води собом велику пратњу, коју треба чистити, а ако му се у чијој кући штогод свиди, он узима и носи. Приликом смртних случајева узима немилосрдно по седам рајнских форинти, без обзира на сиротињу, па ако неко нема толико, продаване су му непокретности, само да се владици плати. Чак кад су разбојници у Копривничкој крајини убили и опљачкали једног свештеника, владика је приграбио све што је после пљачке остало. Исто тако наплаћује грдне таксе за трећи и за четврти брак, а за пети тражи доброг коња или најмање 20 рајнских форинти. Присвојио је и новац марчанске цркве у износу од 1500 рајнских форинти, две коњске опреме и 17 коња. Код себе је у Марчи држао некакву жену, на коју је трошио силан новац, скупоцено је облачио, па јој је чак и прстен епископски поклонιο, а кад је одлазила из Марче поклонιο јој је шесторо говеда и побринуо јој се за младожењу.

74) Исто, 183.

75) Исто, 185.

76) Исто, 185-187.

77) Исто, 208.

78) Исто, 169.

79) Швикер каже за Марковића да он „bei seine Installation sich und seine Nation für unirt erklärte und sich anschickte, die Geistlichkeit auch mit Gewalt zur Union zu zwingen“ (Zur Geschichte, 16). Иначе треба приметити да је Швикер по Чапловићу (Slavonien, 23), погрешно узео 1727. за годину Марковићевог избора (Vaniček, I, 383).

Но калуђери који су то видели повратише и прстен и стоку, иако је она прстен већ била дала свом веренику. Услед Марковићевог силног наплаћивања народ је осиромашео. Многи домови који су раније били имућни сада су опустели, многи јарам остао је празан, а многи коњаник без коња, који му је био у војничкој служби потребан.⁸⁰⁾

Све је то изазвало у народу велико незадовољство, па је постало неизбежно да се ненормални односи између православног народа и поунијађених епископа једанпут рашчисти. Више се трпети није могло и 1715. дође до побуне, којој је био на челу стари свештеник у В. Писаници Теодор Поповић, а прави вођа беше његов син, такође свештеник, Никола Теодоровић-Поповић, врло способан, школован и ватрен родољуб.⁸¹⁾ Хтелo се једном учинити крај оном ненормалном и понижавајућем стању, кад је Беч постављао православном српском народу унијатске владике, које је он из дна душе презирао, а морао их је издржавати и трпети од њих свако зло и срамоту. Зато је акција писаничких свештеника наишла на одобравање свега свештенства, крајишких официра и народа. Незадовољници одрекоше владици Марковићу сваку послушност. Већ до тада су многи одлазили к митрополиту у Карловце ради рукоположења, због чега их је Марковић кажњавао са по 100 талира глобе, а сада побуњеници одлучише да се не признају од Марковића рукоположени свештеници и калуђери, нити да се у цркву пуштају док не добију благослов од Митрополита. За духовне потребе обраћали су се суседном епископу пакрачком, Гаврилу Поповићу, а после његове смрти (1716) коштајничко-зринопольском епископу Никанору Димитријевићу, који је у два маха управљао и упражњеном Пакрачком епархијом.⁸²⁾

80) Радонић, Прилози за историју Срба у Угарској у XVI, XVII и XVIII веку, Нови Сад 1909, II, 241 и даље.

81) Марковић се грдно освешћивао писаничким свештеницима. О томе пише у помени тој крајишничкој жалби: „Dum haec parochus noster ex pago Piszanicza et filius ipsius parochus, etiam ritus nostri intellexissent, timentes pro anima vel vita sua non in conspectum episcopos (licet tales ordines et mandatum venerat) ansi fuerunt venire; ideo nunciavit ipsis episcopus quod universa ipsorum mobilia et immobilia bona accipere, ipsos capere et in triremes mittere statim vellent. Ex hac ratione parochialem ecclesiam in pago Piszanicza, ante pascha(m) ad huc curavit occludi, et ambobus sacerdotibus missam et alia sacramenta inhibuit, et sic tota parochia pagi praescripti ad instar animalium vivere debuit. Parochus autem pagi Piszanicza et filius ipsius omnes res mobiles alio ex domo mittere et abscondere debuerant prout hic annexum ipsius testatur“ (Исто). Народ се побунио и око Костајнице, јер није хтео ни да чује за наредбу коштајничког команданта Јурја Ердедија да се покоре унијатском владици Марчанском (Р. Лопашкић, Карловач, 163).

82) Грујић, Пакрачка епархија, 74.

12. јуна 1716. скупише се у Крижевцима многи војводе, свештеници, кнезови и официри те написао и упутио цару жалбу против епископа Рафајла Марковића. У жалби су навели сва споменута његова недела и одлучно изјавили да због свега тога не могу више Рафајла Марковића никако признати за свога епископа, ни примити калуђере, које је он рукоположио, док не добију митрополитов благослов и писмо. „Остаћемо код онога, што нам у тој ствари одреди наш митрополит и постојано ћемо држати наш стари обред (веру), у коме су стари наши умрли.“⁸³⁾

Поводом овако оштре и недвосмислене претставке крижевачких крајишника, писао је 19. септембра 1716. Ратни савет из Граца карловачком генералу грофу Рабати, да се српски народ много тужи на унијатског владика Рафајла Марковића, па иако треба радити на ширењу римокатоличке вере, ипак то треба изводити пажљиво и опрезно („mit Discretion, nicht aber mit solchen ärgerlichen Pressuren, Ueberschätzungen und gewalthätigen Violentien“),⁸⁴⁾ да не би српски народ због неразумних поступака пао у очајање и предузео нешто, што би могло бити опасно у време рата са Турцима. Зато му се наређује да српске тужбе савесно испита и извештај пошаље што пре. Оберкапетанима и капетанима је пак наређено да не допуштају да се неком вера намеће силом; да се траже незаконита наплаћивања, а најмање да то чини унијатски владика, против кога у случају непослушности треба употребити силу.⁸⁵⁾

Изгледа да гроф Рабата није учинио ништа, јер се Крајишници у јануару 1717. понова жале против Марковића. Пошто се ратна срећа због успеха принца Евгена Савојског била окренула у корист Аустрије, саопштио је сада Двор крајишкој депутацији да цар онде никако неће поред унијатског свидничког епископа трпети још и православног владика.⁸⁶⁾ То је дало још више храбрости Рафајлу Марковићу и он покуша да силом наметне православном народу своју јурисдикцију. Ради тога је хтео да насилно уђе у центар отпора, манастир Лепавину, а кад му игуман Кодрат на вратима црквеним забрани улаз, био је убијен из пушака на црквеном прагу.⁸⁷⁾ То

83) Радонић, Прилози, 241 и даље.

84) Vaniček, I, 383.

85) Исто; Радонић, Римска курија и јужнословенске земље, Београд 1950, 488-489; Ј. Адамовић, Привилегије српског народа у Угарској и рад Благовештенског сабора 1861, Загреб 1902, 96-97.

86) Радонић, Римска курија, 489.

87) „Bald darauf hob die Verfolgung der serbischen Nation und der Geistlichkeit an, welche die durch den Bischof ausgesprochenene Union nicht anerkennen wollten. Man

тек изазва једнодушан отпор крајишника против унијатског епископа, кога више нипошто не хтедоше трпети. Вођа покрета био је и сада споменути млади писанички свештеник Никола Поповић, који је касније на српском народно-црквеном сабору у Сремским Карловцима 1726. од београдско-карловачког митрополита Мојсија Петровића добио власт епископског намесника за цело Марчанско владичанство са титулом „хорватски протопоп“.⁸⁸⁾ На том сабору поднесе овдашње свештенство поново тужбу цару Карлу VI против епископа Рафајла Марковића износећи сва његова насиља и енергично тражећи да им се дозволи избор новог православног епископа на његово место („...graeci ritus Episcopum in eiusdem locum surrogari benignissime annueretur“).⁸⁹⁾ Народ се у Крајини узбунио, па је и крв пала.⁹⁰⁾ Митрополит је због тих немира негодовао бојећи се да због њих не буде поменута молба одбијена. Писао је и проти и војводама да се смире и сачекају царску резолуцију. Војне власти су позивале митрополита да макне проту из генералата, па кад он то није учинио, био је прота ухапшен пред Велику Госпојину 1727. и спроведен у Копривницу у затвор. Војне власти су се наине бојале протиног доласка на манастирску славу, јер су рачунале да би његово присуство на том великом збору могло довести до још горе побуне. Док је прота још био у затвору изиђе преко Дворског ратног савета 15. септембра 1727. царска резолуција, у којој се вели као и пре десет година, да се „допустити не може да код епископа свидничког унита, такожде и други неунит соппротив устае“. За проту се, пак, вели: „И пошто паки некои тако именовати поп Никола, овдје стојешчи, који људство влашко гречаског закона неуните свакојакими начетками под свакојакими умишленим подвижет, и на свакојаке турбације наставља, и не само ради побуне већ ово двје године от крајишников учињене, него такожде и ради оне,

versuchte sie durch alle ersinnliche Misshandlungen zur Annahme der Union zu zwingen. Die der Religion ihrer Väter treu gebliebenen Priester wurden auf Anordnung des genannten Convertiten-Bischofs in Eisen und Kerker gelegt, wo sie auch größten Theils, vor Hunger und Kummer des Todes Opfer wurden. Unter den vielen die ihr Leben eingebüßt haben, zählt man auch den damaligen Lepaviner Hegumen Condrat, welcher eben, als er zur Verrichtung seiner Andacht die Klosterkirche betreten wollte, von der nachsetzenden Soldaten durch zwei Flintenkugeln an der Kirchenthürschwelle erschossen wurde“ (Csaplovics, II, 23, 24); Vaniček, I, 384-385; Истина, 1888, 300.

88) Грујић, Марчанска унија и унија у Жумберку, 10.

89) МПА „Б“ 1/1726.

90) „И преже лето беше господње 1726. и тадај того лета бист метеж у крижевачкој крајини и многи домови погореше и људи изгинуше“. (Записи и натписи 7382).

МАНАСТИР ЛЕПАВИНА, поглед са западне стране

МОНАСТИР ЛЕПАВИНА, поглед са источне стране

која је у години 1718. учињена била, задосто велики кривац јест био, како за многим пробама и причинама јест му се пробивало, и после тога во оном невредном и немирном чинењу своем не гледајући на толике преповјести непокоран пребивае... без речи потреба јест била њега у Копривници под сигурном стражом задржати, пошто от њега већ и толико крат покараног, али никакво поболшања нити пак чисти и сигурни мир и мирна љубав докле год он междy крајишници будет уповати имати јест.

Тога ради речени поп Никола какоти погибелниј људства наставитељ и покваритељ и свакидашниј мало вредни супротив миру саборному ни мировности чинитељ, по никаквом начину у ре-

КОНАК МАНАСТИРА ЛЕПАВИНЕ, пре обнове (горе)

КОНАК МАНАСТИРА ЛЕПАВИНЕ, после обнове (доле)

ченому генералату даље трпети се не может, него њега већ оданде истерати заповједато јест, да паки јегово оданде дигнење поштенним начином и без сваке проштитуције илити срамоте будет.

Савјет овај војнички цесарскиј не будет супротиван ако њега г. митрополит, реченого попа, акомендирати да се ондје намјестити хоће, с таковим начином, да њега оданде преже дигне и њему поврашчение у речени генералат једанпут на свагда оштро проповједит, понеже ако га оданде не дигне, скоро неће се из ове ареште пустити, или паки ако би се повратити поступио, свеколиком каштигом без испуштења каштиговати се будет“.⁹¹⁾ Прота је заиста морао напустити Вараждински генералат. На митрополитов позив отишао је у Беч, где су сва настојања и његова и народних изасланика остала без успеха. Кад није било другог изговора, одговор је био кратак: „Тако цесар хоће“. Митрополит га је тада, 28. марта 1728, поставио за пароха у Осеку, где га затече тужна вест да му је умро отац, кога су после његовог одласка војне власти такође позивале на одговорност и тражиле разлога да и њега макну.⁹²⁾ Тога пролећа прота је опет отишао у Беч да се брани и доказује своју исправност, али му се није веровало. Његово саслушање у Дворском ратном савету обављено је 2. маја 1728, али он не само да није пуштен на слободу, него је касније (26. марта 1729) наређено митрополиту, кад је за проту интервенисао, да га има лишити звања и части, а да му ван Вараждинског генералата може дати нову дужност, само да се у Генералат никад више не врати (*dumodo id extra nominatum confinium existat modusque tollatur, ne ille in idipsum ullo unquam tempore redire valeat*).⁹³⁾

Протино одсуство јако се осећало у овом крају, а он је сагоревао од жеље да се што пре врати у свој народ и продужи борбу. На народно-црквеном сабору, који се састао у Београду у мају 1730. молио је да се митрополит и народни представници заузму за њега код владе да буде што пре пуштен с војој породици и кући, оправдавајући се од оптужбе да је дизао буну.⁹⁴⁾ Изгледа, да је коначно тек идуће године пуштен, али свакако пре марта 1732, кад га већ видимо у пуној акцији.

91) Руварац, Рецимо још коју о хрватско-северинском владичанству, Весник српске цркве (Београд) 1926, 44-50.

92) Исто, 52.

93) МПА 223/1729.

94) Гаврило Витковић, Критички поглед на прошлост Срба у Угарској, Гласник СУД 38, 1873, 297.

Године 1727, дакле, онда кад је протопоп Никола прогнан, умро је и епископ Рафајло Марковић, али борба за православног епископа није престала. Центар отпора против уније био је и даље манастир Лепавина. Марковићев наследник Григорије Вучинић (1727-1733) у својој претставци достављеној цару преко Дворског ратног савета у децембру 1727, жали се, да „шизматички“ свештеници долазе у његову епархију и коче унијаћење, а да су лепавински калуђери отпали од уније, да се против ње боре, изазивају нереде, утичу на народ да унију мрзи, да се је боји и руга јој се. Дворски ратни савет дао је Лепавини помоћ, коју треба одузети и дати неком манастиру који држи унију или семинару за школовање омладине; да им се забрани вршење св. тајана и сакупљање прилога у Епархији марчанској и на крају, ако се не опамете, да се из целе дијецезе загребаčke протерају. Највећи противник, Никола Поповић, истеран је из Крајине, али су остали још његов отац и браћа, један свештеник, а други световњак, због којих ни унијатски епископ ни свештеници нису сигурни за свој живот, па моли да се и они макну као шугаве и лукаве овце из Крајине и његове дијецезе⁹⁵⁾. Генерал карловачки Јосип Рабата извештава опет 29. јуна 1729. Дворски ратни савет да је страшно и помислити на шизматике (*dieses eine schreckliche Materie die Schismatici*), али треба озбиљно радити на унапређењу уније, само опрезно и деликатно, те сваком згодном приликом наместити по кога унијатског свештеника, и тако све полако и тихо (*sensim sine sensu*) свуда увести унију. Шизматичима пак треба строго наредити да без приволе генералове не постављају попова.⁹⁶⁾

95) „Qui Religiosi (лепавински) cum ab unionе deceiverint, ac maxima diu noctuque contra eam molimina faciant, de praesenti plurimorumque Scandalorum fomites sint, et miserum populum suis pravis doctrinis excoccatum sacram Unionem detestari, exhorrescere, et ludibrio habere faciant, ii vel coërcendi ut ad frugem redeant, privatione ejus pensionis, quae alteri unionem servanti monasterio, vel ubi educaretur in scholis juvenus applicari posset Seminario, et denegatione facultatis administrandi Sacramenta, elemosinasque in mea Dioecesi colligendi, ultimatim vero ellex monasterio illo tanquam scabiose (!) et dolosae oves, ubi non respiscerent, imo ex tota Dioecesi Zagradiensi eliminandi forent.

15-to Quia esto turbator ille maximus in mea Dioecesi, et notorius Nicolaus Popovich ita providentissima ordinante excelso consilio Bellico ex confiniis illis, Dioecesi-que mea eliminatus excedere debuerit, cum tamen parens ejus, et duo fratres unus sacerdos, alter saecularis ejusdem, cum es (!) genii ibidem in confinio remansissent, facile eventura metueretur turbatio, neque ego etiam, aut uniti sacerdotes securi de vita iisdem in confinio existentibus essemus, supplicatur proinde, ut et iidem ex confinio aliqua modalitate, et Dioecesi mea amoveatur“ (Стари препис у АЈАЗУ, Лопашинева збирка).

96) Lopašić, Karlovac, 164.

Протопоп Никола колико са слободе, толико и по затворима и истрагама коначно је успео да убеди државне власти да је потребно да се за утврђивање истинитости његових навода изашаље у Вараждински генералат комисија, која ће утврдити ко је унијат, а ко не.⁹⁷⁾ О томе је са ратним саветником Вебером разговарао и лепавински игуман и митрополит Викентије 8. септембра 1731, па је Вебер обећао да ће дати декрет по њиховој жељи, да једном буде крај овом спору.⁹⁸⁾ Двор је заиста 3. октобра 1731. наредио пуковнику Галеру да такву комисију образује и испита стварно стање.⁹⁹⁾ У комисију су ушли крижевачки пуковник Галер, православни епископ коштајничко-зринопольски Стефан Љубибратић и унијатски свидничко-платенски епископ Григорије Вучинић. Кад је Галер јавио Вучинићу о тој комисији и саопштио му да се православни коштајнички епископ већ две недеље налази у Лепавини, он 23. децембра 1731, сав уплахирен, пише бискупу загребачком Јурју Брањугу да ће се у његовој дијецези обавити разлучење унијата од неунијата, чега пре никада није било.¹⁰⁰⁾ Но Вучинићев страх није био без разлога.

Комисија је отпочела свој рад 18. марта 1732. обилазећи сва седишта парохија, којих је онда било 31. Пошли су из Сесвета код манастира Лепавине а завршили у парохији манастира Марче. У свакој парохији сакупио би се народ, а нарочито сви старешине домова, те би им био прочитан царски декрет, у коме је, по извештају епископа Стефана Љубибратића, наглашено да је у Генералату вараждинском од цара „епископу свитничком илити марчанском дата власт кормила церковнаго закона греческаго и стројенија онамошњих душ, и дохотки знатнија, а наипаче по један грошић од којегождо дому. За то и нињешњему епископу марчанском надлежит давати без всјакија супротивности, о чем и два декрета царског пресвјетлог величества прошедших љет су издата, в нихже објављајетсја за вишпереченаго бискупа, да хошчет јего бранити“, а сада цар жели знати „сут ли и јелици сут во вишпереченом Генералату вараждинском иже сут унити илити послушници и синове свјатија римскија церкви и јелици сут чада и потомци свјатија восточнија јерусалимскија церкви закона греческаго.“ После прочитаног декрета писари су пописали све мушке од 15 година па на ви-

97) В. Красић, Манастир Лепавина, 44.

98) Милутин Јакшаћ, О Вићентију Јовановићу, Нови Сад 1900, 41.

99) МПА 210/1734.

100) АЈАЗУ (препис из НАЗ у Лопатићевој збирци).

ше, питајући их за верску припадност. Но често и не чекајући појединачних питања људи „самохотње кричали, не само што унијати не сун и бити не хошчут, но јешче под епископом унијатом бити не могут, а ниже пак годниј уречениј доход, а најпаче грошић от дому давати не могут, ниже должни сун, но просјат својего православнаго епископа“. Командант им је у том погледу одговорио, да сада није време о томе говорити, него кад се попишу све крајине, биће им слободно да од царског двора траже што хоће и желе.

У неким парохијама било је поред званичних одговора и повика. Тако у Великој Писаници, парохији протопопа Николе и брата му Симеона „вси рјеша да не сун унити, ниже будут до смерти“, а у Плавшинцима „возопиша: не будем унити, ниже јесми, ни днес ни заутра ни до вјека.“

Видевши од почетка рада да нигде нема ни трага од уније, епископ Вучинић се збунио. Зато већ други дан рада, 19. марта у Купиновицу, заклињао се пред народом „да јест православниј епископ, содржатељ догматов закона греческаго и син свјатија восточнија јерусолимскија цркве, а не унит и питомец свјатија римскија цркве.“ У Св. Ивану „бискуп марчанскиј заклињаљсја да јест восточнија цркве архијереј и исполнитељ обреджатељне закона греческаго. И не точију да јест здје отрицалсја унитарства свјатија римскија цркве, и творил сином и покорним питомцем свјатија восточнија цркве, но сице и на многих мјестех јест заклињаљсја и глаголал особито христијаном.“ Али, овој његовој изјави нико није веровао.

Последња парохија била је марчанска, где су парохијску дужност вршила два марчанска калуђера, унијата. Када је њиховим парохијанима прочитан декрет и кад су запитани да ли су унијати или не „вси они оповједали себе да нисун унити, нити пак желејут да будут, но греческаго православија цркве восточнија. И ми вси пак не отмећемо се ове цркве марчанске, зашто наши дједи и прадједи јесу њу правили и воздвигнули. Такожде пак и владика марчанском хоћемо давати милостињу, како смо и доселе, обаче со оваквим начином ако владика није унијат римскија цркве, како се нам часто заклиње и оповједује да није унит.“¹⁰¹⁾

Кад су у Бечу примили Галеров извештај о правом стању у Марчанској епархији и резултату комисије, били су фрапирани оваквим поразом унијатске пропаганде. Протопоп Никола је онет користио ову прилику и одмах предузео све мере да се што пре у

101) МПГ 20/1732 (препис у збирци проф. Грујића).

Марчанску епархију пошаље православни епископ, пошто осим три калуђера и владике нема ни једног унијата.¹⁰²⁾ Ову ствар је енергично помагао и митрополит Викентије Јовановић, те је после смрти сигетско-мохачког епископа Максима Гавриловића тражио од цара 16. августа 1732,¹⁰³⁾ да се та епархија укине и споји са будимском, јер њезин епископ не може због малих прихода (у епархији има свега 14 села) да живи како приличи његовом достојанству. Тиме се број епархија у монархији смањио за један, те је било могућности за формирање нове епархије у Вараждинском генералату (за чије се прилике митрополит много интересовао и одржавао везе с тамошњом паством). Чувши за то унијатски бискуп Вучинић молио је загребачког бискупа да се код Двора и Ратног савета заузме како би се „шизматичком“ митрополиту забранило мешање у „његову“ јурисдикцију.¹⁰⁴⁾ Требало је две године напора док Дворски ратни савет није коначно донео о томе одлуку, на сталне молбе и ургенце и митрополита и народа. У тој одлуци од 10. априла 1734. каже се, да с обзиром на српске привилегије, имају они право на 12 епархија од којих је једна испала после недавне смрти епископа сигетско-мохачког Максима Гавриловића. Пошто су митрополит и народ молили да се оснује друга епархија у Лепавини у „унутрашњој Аустрији“ Дворски ратни савет одобрава да се приступи уредном бирању таквог неунијатског епископа, али да се и даље задржи порез за издржавање католичког епископа у Марчи у износу од једног гроша од сваке куће. У колико митрополит не поради да тако буде, Ратни савет ће бити приморан да учини неку промену и с новоизабраним неунијатским епископом.¹⁰⁵⁾

Још у ишчекивању ове одлуке правиле су се комбинације у погледу личности новог лепавинског епископа и као најподеснији се нашао Симеон Филиповић, бивши егзарх костајничко-зринопольских епископа, човек спреман и енергичан, који је добро познавао прилике у Вараждинском генералату, јер су његови епископи водили бригу и о овим крајевима. Неколико народних кнезова је неовлаштену из Беча писало митрополиту у име целог Генералата, Бог зна по чијем наговору, да неће Филиповића за еписко-

102) Истрага је показала да „осим 3 марчанска калуђера и 1 бабе нема ниједног унијата, а и ова баба је касније исповједила, да су је преварили, јер она „није знала куда та ријеч унијат иде“ (Р. Грујић, Пропаст манастира Марче, Загреб 1908, 9).

103) МПА, 50/1732.

104) НАЗ, Epistolae ad episcopos LXXX, 47.

105) МПА 191/134.

па, али кад је митрополит то јавио у Генералат, скупише се претставници свештенства, кнезова и војске 26. априла 1734. у Лепавини и саставише свечану изјаву у којој осуђује поступак ових неовлашћених кнезова и моле митрополита да им за епископа постави Филиповића и некога другог.¹⁰⁶⁾ И митрополит се слагао са избором Филиповића, али кад му је из Беча приватно јављено да ће се предлог тражити од народа, а не од њега (можда су они кнезови у Бечу зато и требали да претстављају народну вољу), молио је митрополит дворског ратног саветника Вебера да се заузме код највиших места да се тако не чини, јер је то противно како привилегијама, тако и канонима православне цркве.¹⁰⁷⁾ Митрополит се наима бојао да то не постане преседан и за друге епархије и да се његова власт не окрњи. Но, овде је било лако кад су се слагали и народ и митрополит и епископи. Епископи су наима одржали у другој половини маја 1734. у Осеку конференцију на којој су закључили и митрополиту саветовали да, кад је већ обећао народу да ће поставити за епископа онога кога сами предложи, постави егзарха Симеона Филиповића. За први пут нека им се нетактичност опрости, па и сви епископи гласају за Филиповића. Једини епископ Антоновић је био резервисан. Он је такође потписао предлог за Филиповића, али под условом да у будуће народ те епархије не бира сам себи епископе, него да се постављају по правилима, а од тамошњег клира и народа да се за то тражи писмена обавеза.¹⁰⁸⁾ Народни изасланици су заиста 24. маја (3. јуна) 1734. у Осеку дали писмену изјаву да у будуће „себе епископа јегоже би ми хотјели избирати не будем, но которого господин архиепископ и прочитајте господи архијереји изберут и пошљут, того ми со всјаким усердијем и покорностју воспријати будем, јакоже и правила свјатаја повељевајут.“¹⁰⁹⁾

Кад се тако ствар споразумно свршила, замолио је митрополит Викентије 26. јуна 1734. цара Карла VI, после овог формалног избора у Синоду, да од народа изабраног Симеона Филиповића потврди за епископа новооснованог „лепавинско-северинског“ владичанства и да му да јурисдикцију над православним српским народом (*Natione nostra Illyrico, graeci ritus non uniti*) у крајини копивничкој, ђурђевачкој, крижевачкој и иванићкој и у капетанату жумберачком.¹¹⁰⁾ Не сачекавши, одговор митрополит пише поново ца-

106) Препис са оригинала из Владичанског архива пакрачког у збирци проф. Грујића.

107) МПА 197/1734 (препис у збирци проф. Грујића).

108) Јакшић, О Вићентију Јовановићу, 68-69.

109) Препис из МПА у збирци проф. Грујића.

110) МПА 207/1734; Грбић, I, 304-305; Записи и натписи 7843.

ру 12. јула 1734. и моли да у Вараждински генералат, у коме је царска комисија 1732. утврдила да нема унијата, постави епископа са седиштем у Лепавини-Северину. Предложени Симеон Филиповић не само да је добар богослов, него је узорног, строгог живота и одан царском дому, па као такав најподобнији и најдостојнији за управљање поменутом епархијом.¹¹¹⁾

На ове митрополитове молбе цар је 31. августа 1734. дозволио митрополиту да Симеона Филиповића може посветити за епископа.¹¹²⁾ Митрополит је то и учинио,¹¹³⁾ али потврде за новог епископа није било. Зато је опет ургирао и молио цара да се новом епископу изда што пре потврда, јер бедни народ у оним крајевима, оставши без црквеног поглавара, лишен је и сваког богослужења.¹¹⁴⁾ Коначно, кад је био у аудијенцији код цара 3. децембра 1734. обећа му цар „своими свјатјејши усти“ да ће ускоро изићи потврда за новог епископа, али су му том приликом и цар и Дворски ратни савет пребацили што се народ Вараждинског генералата непрестано буну и позвали га да им то саопшти и посаветује их, иначе могу уследити зле последице. Митрополит је то заиста и учинио у својој Божићној посланици, коју је упутио 5. децембра 1734. у Вараждински генералат.¹¹⁵⁾

Тек почетком јануара 1735. издата је царска потврда за Симеона Филиповића¹¹⁶⁾, а митрополит је одмах из Беча, 5. јануара, упутио православним Србима у Вараждински генералат посланицу, у којој их извештава да им је рукоположио епископа „јегоже царскоје, свјатјејшеје и непобједимоје величество својеју конфирмацијеју милостивјејше јесу удостојали потвердити, котору веће имат в својих руках и во имја Божије готовитсја скорим временом тамо к својеј паствје сасвим оправан појти.“ Даље их митрополит учи да, кад нови епископ дође међу њих да му одају достојно поштовање као овце пастиру, као ученици учитељу и као слуге своје господару

111) „.... Qui non solum Sacra Doctrina abundanter instructus esset, sed et vitae castigationis exemplo, nec non specialiter in comisso erga Domum Austriacam augustissimam devotionis studio aliis omnibus egregie praelucere dignosceretur, pro administrando praelibato Episcopatu capacissimum aequae ac dignissimum judicarem“.
(МПА 210/1734).

112) МПА 218/1734.

113) Грујић, Пахрчка епархија, 80.

114) „Misera in illis partibus natio capita ecclesiastico destituta omni etiam cultu divino privata est.“ (МПА 242/1734).

115) Препис из МПА у збирци проф. Грујића.

116) Руvaraц, Хрватско-северинско владичанство, Српски Снон 1905, 227-228.

(јасно рађа својему владици). У погледу унијата, или неунијата који су се покоравали пријашњим или садашњем унијатском епископу, не треба правити никаквих немира, презира и карања. Треба им оставити на вољу да се приклоне овоме епископу кога митрополит препоручује или не. Не треба их сматрати за непријатеље него за браћу љубљену, а увредљивих речи за римску цркву свакако да се ману, јер то царско величанство никако неће трпети. „Сад се, хвала Богу, имате због чега радовати и веселити. Што сте толико времена желели, трудили се и заузимали, добили сте: потпуно и у сваком погледу утврђеног епископа — од Бога, царског величанства и наше смерности. И ако се буде и он и ви овако владали и наше архипастирске савете слушали, не само да ћете у потпуности тихом, напредном, срећном и мирном стању уживати у својој вери и цркви, него и за увек, с колена на колена, цветаће вам царска милост, и никад нећете бити жељни епископа своје вере; кад један умре доћиће му исто такав прејемник наше вере. Ако ли ви друкчије, као до сада, будете живели по своме малоумном обичају у немиру и буњи, у прекору (укоризни) и непријатељству, заиста вам кажем да ћете не само погубити ту милост да вам више никад не процвета, него ћете још доживети и велику несрећу у уништењу свога живота. Зато велити: Ко има уши да чује, нека чује...“¹¹⁷)

Из садржаја ове посланице види се да је састављена колико по побудама самог митрополита, толико по условима и инструкцијама које му дадоше у Бечу.¹¹⁸)

Тако Срби у Вараждинском генералату после дуге и тешке борбе добише свог православног епископа.

117) Препис из Концепт-протокола МПА за 1734. у збирци проф. Грујића.

118) Злонамерни су овакав став митрополитов, који се изражавао и у каснијим његовим писмима, сматрали сао симпатије према унији, многи га чак сматрали за унијата, али све је то било нетачно и неправедно према родољубивом митрополиту. Ни његови најближи сарадници, епископи, нису могли да виде да он све чини и говори само зато да би црквене ствари што боље напредовале. Зато је он до смрти имао против себе јаку опозицију и неповерење. Наш историчар Гаврило Витковић повео се за оваквим гласинама и страшно осудио митрополита Вићентија. Међутим, Димитрије Руварац (Историјско-критична црта о Вићентију Јовановићу, Земун 1886) оштро критикује Витковића и глорифицира митрополита. Солідан рад је Милутина Јакшића, О Вићентију Јовановићу, Нови Сад 1900. За исправност митрополита Вићентија види: Стева Димитријевић, Грађа за српску историју из руских архива и библиотека, Споменик САН, 53, 1923, 31.

ОРГАНИЗАЦИЈА ЕПАРХИЈЕ

Ко је био Симеон Филиповић, нови владика лептавинско-северински?

Родом је био из Петроварадинског Шанца, данашњег Новог Сада. Замонашио се у фрушкогорском манастиру Раковцу.¹⁾ Зна се да је био егзарх костајничко-зринопољских епископа,^{1а)} да је био честит и енергичан човек, спреман свештеник и ватрен родољуб. Као такав, изгледа, да је учествовао 1730. у буни крајишника Банске крајине²⁾ и због тога био затваран и прогањан. Према једном писму, које је будимском епископу Василију Димитријевићу 16. јуна 1731. упутио из Беча Јован Стефановић, отишао је у Банску крајину („в Костајничку јепархију“) генерал Драшковић са шест хиљада коњаника да тамо, због буне, учини „инквизицију“ и испита ко је био вођа буне. Утврђено је да је ђакон Симеон Филипов „свему злу началник и с њим још два човека“. Али, како Симеона нису нашли у Костајници, расписана је потерница на све команде, да га ухвате и затворе. И заиста, према писму које је Стефановић претходног дана добио од Филиповића, он се сада налази у затвору у Петроварадину, одакле ће бити послан у Крајину генералу Драшковићу на испитивање, па ако буде крив, таква је царска наредба, биће без поштеде и предомишљаја, мачем посечен и он и његови сарадници. Зато Филиповић моли, ако би се могло, да се помогне „њему сиромашу“. ^{2а)} Филиповић је под војничком стражом био

1) Рукопис Патријаршијске библиотеке бр. 113 л. 26.

1а) Грујић, Пакрачка епархија, 80; Д. Руvaraц, Хрватско-северинско владичанство, Српски Сион 1905, 225.

2) Свакако ће он бити онај „Popa Walachus“, који се поред неких крајишника спомиње као вођа буне (Čulinović, Seljačke bune u Hrvatskoj, Zagreb 1951, 90). Ово нам потврђује и, не увек поуздани, Крчелић: „Neugodno mu je bilo (zagrebačkom biskupu) i mnogo mu je jada zadalo to, što su se g. 1730. pobunili njegovi prekokupski podložnici zajedno sa drugima, podsticani od nekog popa Sime Filipovića, koji ih je, kako su većinom bili raskolnici, bio prevario neakvim nadama“ (Annuaire ili historija, Zagreb 1952, 543).

2а) МПА „Б“ 107/1731.

спроведен из Петроварадина у Осек у затвор. Митрополит је ово изнео пред ратним саветником Вебером као скандал, који претставља егзарха као злочинца, крњи ауторитет митрополитов и стоји насупрот привилегијама и недавној наредби царевој, да се православни свештеници морају поштовати као и римокатолички. Вебер је тврдио, да је Симеон био узрочник све погибије и крвопролића, јер је он наговарао људе да се дигну на оружје. Да је и римокатолик не би му остала глава, ако се општужбе докажу. Но истрага је показала да је Симеон невин, па је Вебер обећао митрополиту да ће га пустити чим од грофа Драшковића добије извештај зашто га је затворио.³⁾ Митрополит је јемчио за Филиповића,⁴⁾ и он је ускоро био пуштен. 11. августа 1731. Филиповић је већ стигао у Беч, али његова кривица није никад изнесена, иако је и митрополит тражио да му се пошаљу тужбе како би на њих могао одговорити.⁵⁾

Тек што се ова ствар стишала, известио је Дворски ратни савет 11. јануара 1732. митрополита Викентија Јовановића да је бивши коштајнички викар Симеон Филиповић, који је због дизања буне био затворен, па на заузимање митрополитово пуштен, опет сазвао некакви збор преко кнеза Радослава Мраовића, па моли митрополита да га одврати од тога.⁶⁾ Видећи да је ситуација озбиљна, митрополит коначно предложи да се Филиповић премести у неку удаљенију епархију, али да му се пре тога дозволи да може у Банији уредити своје материјалне послове.⁷⁾ Ратни савет му је дозволио 2-3 недеље, додајући, да су му ствари према извештају грофа Драшковића за време пожара пропале, а других ствари нема.⁸⁾ Међутим и овај пут Филиповић није био кажњен. Тада се почеше извињавати и бан гроф Драшковић и нови коштајнички епископ Стефан Љубибратић.⁹⁾

Својом истинском вредношћу стекао је егзарх Симеон и у Карловцима оно исто поштовање, које је имао у Владичанству коштајничко-зринопољском, а и у Марчанском, јер су се Срби те епархије, не признавајући унијатске епископе обраћали епископу коштајничком за духовне потребе. Зато није чудо да је баш Фили-

3) М. Јакшић, О Вићентију Јовановићу, 31—32. Реч је о Ивану Драшковићу, баву хрватском (види: Narodna enciklopedija, I, 556, Hrvatska enciklopedija, V, 246).

4) МПА 325/1731.

5) МПА 344/1731.

6) МПА 4/1732.

7) МПА 12/1732.

8) Српски Сион 1905, 226.

9) Исто 227; Јакшић, О Вићентију Јовановићу, 199.

повић био како од стране народа, тако и од стране митрополита и епископата предложен за епископа нове Лепавинско-северинске епархије, где је и могао бити постављен само овако врстан човек.

Чим је дошао у своју епархију отпочео је епископ Симеон Филиповић агилан рад на изградњи своје епископске резиденције, на организацији епархије и њеном духовном и културном препороду.

Код оснивања ове Епархије било је предвиђено да седиште новог епископа буде у манастиру Лепавини.¹⁰⁾ Међутим овај манастир је био на периферији Епархије и зато се тражило ново место, које би било у центру Епархије. Избор је пао на Северин, као што се види из молби митрополита Викентија Јовановића, у којима моли цара потврду за епископа новоосноване „Лепавинско-северинске“ епархије.¹¹⁾ И црквеним и државним властима углавном било је јасно за који териториј се епископ поставља. То је било подручје Вараждинског генералата и капетанат жумберачки.¹²⁾ Зато није чудо ако сретнемо „neu erwählte Kreützer Bischof“,¹³⁾ или „Bisthum zu Warasdin“¹⁴⁾. Понајчешће се ова Епархија у црквеној административној пракси звала „хорватском“ за разлику од „славонске“ или пакрачке. Ми ћемо остати код њезиног званичног назива „Лепавинско-северинска епархија.“

Кад је владика Симеон дошао с пролећа 1735. у Северин, није ту било ништа спремљено за његов опстанак. Северин је био обично крајишко село. „В сем мјестје — пише он касније будимском епископу Василију Димитријевићу — идјеже двор наш ниње водружен јест, пријдох на голу пустињу, и како на једну њиву, и не вјем прежде што буду начати дјелати.“¹⁵⁾ Он је повремено одлазио у Лепавину, али је свим силама настојао да у Северину створи макар какав кров над главом и осигура најминималнија средства за живот и рад. Срећа је, да није био малодушан. Он одмах купује земљу, винограде, права у млину, подиже зграде, набавља стоку и развија домаћинство...

Према архивским подацима о тој куповини земље и винограду¹⁶⁾ које је објавио Димитрије Руварац, нарочито на осно-

10) МПА 191/1734.

11) МПА 207, 210 и 242 из 1734.

12) Грбић, Карловачко владичанство, I, 300, 301.

13) МПА 168/1734.

14) МПА 207/1734.

15) Препис из Владичанског архива у Пакрацу у збирци проф. Грујића.

16) Д. Руварац, Хрватско-северинско владичанство, Српски Сион 1905, 204.

ву инвентара оставине епископа Симеона Филиповића дознајемо како се стицала ова имовина.¹⁷⁾

За све ове куповине нађена су после владичине смрти купопродајни уговори, са назнаком колико за коју куповину још до тада није било исплаћено. Иако не можемо тачно израчунати величину купљених парцела, јер „баштине“ у оно време нису биле свуда једнаке,¹⁸⁾ ипак морамо закључити да је владика Симеон створио велики посед. Разуме се да за све ово владика није имао готов новац, него је узимао и на отплату, а да би и то могао користио се и зајмовима. Поред тога увео је и „улоге“, које су давали поједини свештеници и други, с тим да им се врати.

Поред куповине земље владика је градио и потребне зграде. Саградио је повећу кућу у којој је становао и у којој је била школа. Поред ње биле су две зграде у којима је становала послуга и била смештена кухиња. Саградио је и економске зграде: стаје и свињац, као и велику и лепу житницу. Саградио је кућу и својим рођацима Ани и Анастасији Филиповић, које је после смрти њихових родитеља као мале девојчице довео к себи из Петроварадина. Оне су тамо имале имање, које се састојало од зидане куће, млина на Дунаву, винограда и трговине мешовите робе, поред кућног уређаја, ергеле коња и друге стоке. Владика је то имање продао и са тим новцем сазидао им у Северину кућу, а 100 дуката, које је за њих примио од њихове баке, уложио је у Бечу.

Напоследку је владика купио и кућу у Копривници од грофа Биле, коме је на рачун куповине било исплаћено 800 форинти, али

17) МПА 279/1743. Те куповине текле су овако:

29. VI 1735. купио је владика од Стефана Бусића из Северина 1/2 баштине и то поред окупнице 8 мотика винограда, у пољу 6 рали земље, 1/2 реда у млину Јовачи за 80 форинти;

5. VII 1735. купио је од Петра Тишљарића из Северина 1/2 реда у млину Јовачи за 30 форинти;

19. IX 1735 купио је од Марка Будимировића из Северина виноград у оровачком брегу са кућом и винским судовима за 170 форинти;

28. III 1736. купио је од Дмитра Шабатовића из Мале Писанице 1/2 баштине и то: кућу, виноград, шуму и земљу за 60 форинти;

Вук Котерић оставља своју земљу цркви, те је према процени требало да му се да оштета од 70 фор.;

28. II 1737. купио је владика земљу од Марије Вукмира Годеча за 210 форинти;

28. III 1738. купио је од Михајла Поповића целу баштину земље за 320 форинти; Од Стоје, удовице Саве Мештрића, заправо од њеног сина, малодобног Јована, на кога и гласи уговор, купио је владика 3/4 баштине земље и то: 9 мотика винограда и 1/2 реда у млину Матача за 100 форинти.

18) B. A. Krčelić, *Alpinae ili historija*, Zagreb 1952, 148, 149; види: B. Sučević, *Severinska buna*, Војно-историски гласник 2, 1950, 108.

како владика није био дуга века, није кућа за његова живота потпуно исплаћена, а после његове смрти је ова купопродаја раскинута.

Но са свим овим није била владинина грађевна делатност завршена. После његове смрти, нађено је још много отесане и округле грађе. Али, смрт је све планове покварила.

На подизање катедрале није владика Симеон још могао да се одлучи. За парохијске потребе служила је сеоска црква св. Петра и Павла, а у резиденцији је подигнута придворна капела Покрова пресвете Богородице.¹⁹⁾ Владичин придворни капелан био је изгледа уједно и његов лични и конзисторијални секретар. Као такав спомиње се од 1738. до владине смрти Гедеон Живановић.

Сва ова материјална добра, земље и зграде, била су само нужна средства за образовање једне базе, из које ће нови епископ моћи да развије своју архипастирску делатност у Епархији, која је преко 60 година била без православног епископа и трошила све снаге на борбу са унијом. Епископ Симеон је сматрао за своју дужност не само да ту борбу продужи, него и да духовно и организационо подигне своју Епархију. Зато он образује конзисторију као уредни црквени суд, заводи ред у животу и раду свештеника и много се брине за њихово културно и стручно уздизање. У циљу остварења те своје намере он ангажује и познатог Руса Симеона Христијана, човека врло културног и способног, али врло проблематичних моралних квалитета, да му помогне у том послу. Христијан, кога је митрополит именовao општим проповедником, ишао је по Епархији лепавинско-северинској од места до места, поучавао свештенство у његовим дужностима и учио народ речи Божијој, а за време рата подстицао народ на оданост цару и на борбу против непријатеља. Са истом мисијом обилазио је и Бачку епархију, те су га владика Симеон и бачки епископ Висарион именовали председником конзисторије у обе Епархије. О свему томе сведочи једна одлична сведоџба, коју му је у Бечу 28. октобра 1742. издао владика Симеон.²⁰⁾

Најбољи и најискренији сарадник био је владици агилни „протопоп хорватски“ Никола Поповић. У свим оним бурним данима у борби око Марче, као и у борби против нових уредаба у Крајини

19) Капела је постојала све до ликвидације епископске резиденције (Запис на Московском апостолу од 1759. у парохиској цркви у Новим Пављанима).

20) МПА 205/1742; Јакшић, О Арсенију IV Јовановићу Шакабенти, Сремски Карловци 1899, 152-153.

одиграо је прота главну улогу. Зато је принц Хилдбургсхаузен и тражио од митрополита да проту, који је са својим братом „die grössten bösewichter“, ²¹⁾ „als ein unruhiges Kopf und arglistigen aufwickler des einfaltigen Volkes“ ²²⁾ протера из Вараждинског генералата. Жеља му је испоњена. ²³⁾ То је већ друго протино прогонство, али за његову енергију све су то биле слабе мере. Кад се успео вратити он је продужио своју акцију за одбрану православља, још дуго после владине смрти уз највеће жртве.

Подизањем резиденције и организацијом црквеног устројства владика Симеон Филиповић ударио је темељ на коме је даље могао унапређивати православни црквени живот и борити се са успехом против напада уније.

21) Lopašić, Spomenici hrv. krajine III, 348.

22) МПА 462/1737.

23) МПА 476/1737.

БОРБА ПРОТИВ УНИЈЕ ДО СПАЉИВАЊА МАРЧЕ 1739.

Владика Симеон Филиповић дошао је у своју Епархију у негодно време. Стање у Крајини било је рђаво и живот врло тежак. Крајишници су били огорчени због сталног кршења привилегија, због увођења нових уредаба, закидања њихових права и плата, а нарочито због самовоље бахатих немачких официра, које је Беч постављао истиснувши са командних места народне официре. Они су се понашали према Крајишницима као према кметовима, глобили их, присиљаваи на „работу“ и тешке подвозе за своју корист, одузимаи им крајишке путнице („пасоше“), пустошили шуме,¹⁾ а потпомагани из Беча распиривали верску мржњу, помажући унијаћење. Тако се, на пример, у једном пројекту грофа Летхајма за уређење Вараждинског генералата наређује крајишким командантима да католичко и унијатско свештество узимају у заштиту, да им буду наклоњени (*in schütz und affection nehme*) и да им дају предност (*mehr favor*) над православнима. Нарочито треба спречавати да деца католичких или унијатских родитеља служе код православних, или да се склапају мешовити бракови.²⁾

Народ се жалио, али све те жалбе, иако горко истините, нису могле да издејствују ма какву заштиту за крајишнике. Поводом једне такве жалбе у којој народ описује свој тешки живот и жали се на официре који их тлаче, па тражи дворску комисију, потврђује и пуковник Галер 6. јуна 1733. да се Крајина заиста налази у беди и сиромаштву, стога и он, препоручујући њихову молбу, апелира на надлежне да се повисе плате Крајишницима и да се, обзиром на верност и жртве њихових предака, избеаве из беде.³⁾ Негодовање против страних официра је расло, па су многи од њих и утекли са дужности. То се види из једног Галеровог одговора на крајишнич-

1) Čulinović, 95.

2) ДАЗ, *Protoc. Generalatus Varasdiensis* II, 378-388.

3) Исто, VI, 101.

ку жалбу, у коме он вели да му је чудно што они пишу да су сви у миру и да не намеравају никоме никакво зло учинити, а „med tem toga, nami se čudno vidi, da vaši oficiri pri vas nijesu, ako prem vi polag vaše dužnosti vse dužno poštenje njima izkazati volju imate.“ Крајишници су наине молили да Галер дозволи крајишким официрима да потпишу жалбу против страних официра али је овај то одбио.⁴⁾ Па и поред те забране и даље су упућиване молбе и жалбе, али је све било узалуд.

У лето 1734. боровили су народни претставници у Бечу молећи цара Карла VI да се што пре реше њихове претставке у којима моле да се именује царско поверенство, које би испитало њихове жалбе, да им се потврде од пређашњих царева дате привилегије и утврде пристojне плате.⁵⁾ Тек почетком идуће године издана је eine von hohen Hofkriegsrath denen Warasdiner Gränz-Deputirten zu Wien von 9-en Februar 1735. erteilte hohe Weisung, solche über die ursprüngliche Gesetze zu berichtigen, und gegen willkührliche Missbräuche zu schützen“⁶⁾ Но истог дана (9. фебруара) поднели су Крајишници нову жалбу против самовоље немачких официра.⁷⁾

За све то време Крајина је врела, док се незадовољство није 1735. претворило у побуну, која захвати цео Генералат. Устаници послаше цару депутацију с молбом да се поштују старе привилегије, а кад осетише да на њих иде немачка војска под командом пуковника Д'Олона, порушише пет мостова да би им спречили долазак. Пуковник је употребио стару и добро испробану тактику. Дошао је међу побуњенике, обећавајући да ће Двор све њихове жеље испунити, а до уређења спорних питања он остаје њихов талац. ⁸⁾ Побуњени Крајишници се смирише, а ускоро стиже принц Хилдбургсхаузен са комисијом, која ће испитати узроке побуне и завести ред и мир у Крајини. Дворски ратни савет је 7. септембра 1735. дао инструкцију да се под личном одговорношћу команданта има с Крајишницима тактично поступати, јер се на бојишту у Италији налази од њих 40000 бораца, а у Крајини има још војске.⁹⁾ Хилд-

4) Lopašić, Spomenici hrvatske krajine III, 344.

5) МПА 213/1734.

6) Циркуларни протокол парохије у Бјеловару, св. 1831-1851, 450 (налази се у архиву Управе срп. прав. парохије у Бјеловару), Consignation привилегија и списка у скривници привилегија у Северину бр. 2.

7) Čulipović, 95; Дворски ратни савет је 20. априла 1735. дозволио да Крајишници могу послати у Беч 8 поверљивих и засведочених људи са писмом, који ће њихове тегобе приказати, па им се дозвољава скупљање прилога за њихов пут (Consignation бр. 13 у Бјеловарском циркуларном протоколу 1831-1851, 451).

8) Чулиновић, 96.

9) ДАЗ, Generalatus Varasdiensis, III, 229-233.

бургсхаузен и његова комисија су утврдили да су главни кривци свему злу и немиру протопоп Никола и његов брат, крајишки капетан (der protopop und dessen bruder... welche in der that die grössten bösewichter sind...) ¹⁹⁾

Ето, у таквим приликама за које вели Хилдбургсхаузен, да се не зна „wer koch oder kellner“, ²¹⁾ био је Симеон Филиповић постављен за православног епископа у Вараждинском генералату „zur Beruhigung des Volkes“. ¹²⁾ Али, умирења није могло бити, јер иако је нестало унијатског епископа Григорија Вучинића, у чијем је присуству комисија утврдила да у Марчанској епархији нема ниједног унијата, па се чак и он заклињао да није унијат, ипак је загребачки бискуп Јурај Банјуг одмах замолио кардинале и папу да се на место умрлог епископа што пре постави нови, Силвестар Ивановић. Ствар је хитна, јер је у загребачкој дијецези основана и четврта „шизматичка“ епархија, лепавинска. ¹³⁾ Цару је такође послао препоруку за Ивановића, који је покојном Вучинићу био „vicarius generalis in spiritualibus.“ ¹⁴⁾ Ускоро по доласку епископа Симеона у епархију био је Ивановић заиста инсталиран у Марчи, ¹⁵⁾ са циљем да међу православним народом постепено утврди „праву веру“ (die wahre religion unter denen n(on) unitis successive wider herzustellen). ¹⁶⁾ У писму митрополиту Викентију од 12. новембра 1735. јавља епископ Симеон да је Ивановић звао на своје устоличење целу Крајину, а командант је слао војску да тера народ. Међутим народ се сакупио не због инсталације, него да протестује, иако их је владика Симеон опомињао да се владају мирно и часно, а с командантом да разговарају обазриво. Међутим кад доведени људи дођоше у Марчу одмах изјавише да Силвестра Ивановића неће међу собом имати. Па кад овај међу њих посла једнога свог калуђера да их поново пита да ли га примају за свога епископа, одговорише: „Не!“ Калуђер им тада одговори: „Ако ви не примате нас, ми ћемо у Марчу довести братре“. ¹⁷⁾

10) Lopašić, Spomenici hrv. krajine, III, 348. Прота је због тога на тражење Хилдбургсхаузена (МПА 462/1737) био изагнан из генералата (МПА 476/1737).

11) Lopašić, Spomenici hrv. krajine III, 349.

12) Csaplovics, II, 24; Vaniček I, 386.

13) АЈАЗУ (препис у Лопашинској збирци).

14) НАЗ, Libelli supplices I, 87. И лукави народни агент Јамбрековић је са царским духовником радио на томе да унијатски бискуп добије потврду пре Филиповића (М. Јакшић, О Вићентију Јовановићу, 175).

15) Грујић, Пакрачка епархија, 80, 81; Исти, Пропаст манастира Марче, 10.

16) ДАЗ, Generalatus Varasdiensis III, 244.

17) „... D(ominus) episcopus universum confinium pro instalatione convocasset, non minus etiam d. commendans ordines misisset, ut populus ad instalationem apud ipsum

Видећи, да ће Ивановић бити епископ без пастве, државна власт је решила, у колико му православни не хтедну за идржавање давати одређени грош од куће, да ће му се за идржавање давати из љубљанске касе по 30 форинти и из Штедног фонда по 15 форинти месечно.¹⁸⁾ Тако је и било, јер народ, који је био пресретан добивши свог епископа, није хтео ни да чује за унијата. Зато одмах после Ивановићеве инсталације скуп се код Чазме око 600 Крајишника са намером да пођу у Марчу и да из ње истерају унијатског епископа и његове калуђере.¹⁹⁾ Благодарећи само умешној тактици пуковника Штрасолдо избегнут је покољ,²⁰⁾ али правог умирења није било. Свештенство, официри и народ оштро су протествовали против тога да у Марчи, коју су њихови преци подигли, седи унијатски бискуп без пастве, док се њихов епископ у Северину злопати, немајући готово ни крова над главом. У једној представи цару, коју су потписали „*fide digni universae nationis in Croatia reperiundae, et clerici orientalis ecclesiae deputati et plenipotentiales*“ Симеон Христијан и јерођакон Стефан, вели се да су преци наши подигли Марчу „*ad glorificationem Dei orthodoxis ritus nostri monachis, non autem unitis... Eaque intentione atavi, avi, parentes et fratres nostri in obsequiis caesareis consenescentes vulnerata corpora, ossaque sua hic penes hocce monasterium Marchense sepelivere, sperando aeternam, quotidianamque juxta orthodoxum sacrae apostolicae orientalis ecclesiae ordinem, memoriam*“. Стога моле да се Марча, која се налази у дијецези православног епископа, православној вери и преда. За Силвестра Ивановића веле да га знају као простог монаха, који не само да још није проучио Свето писмо, него тешко чита и књиве на нашем рођеном језику. У животу је неваљао и лицемер; цара је обмануо да наш народ жели унију и лажним средствима добио од цара потврду иако ни одкога није посвећен.²¹⁾ Чувши то огорчио се наш народ и све-

compareat, sic quidem homines comparuerunt, sed non ad installationem, sed ad protestationem, accedentibus ergo illis rogavi eos, ut se pacifice et honeste remonstrant, atque discrete cum commandante loquantur. Taliterque illi Marcham iverunt et dixerunt, quod illi ipsum inter se habere non velint, postea iste d. episcopus aliquem suorum monachorum ad illos homines misit, qui illis hominibus dixit, d. episcopus me mittit interrogatum, an ipsum pro episcopo habere vellent, illi autem reposuerant, non. Ad quod ille monachus respondit: si vos non acceptatis nos, tunc volumus ad Marcham fratres ponere“ (HA3, Epistolae ad episcopos LXXXII, 82).

18) ДАЗ, Generalatus Varasdiensis, III, 154, 158; VI, 84, 88, 159.

19) Csaplovics, II, 25.

20) Грујић, Пакрачка епархија, 81.

21) То исто наводе касније и марчански калуђери, кад је он побегао, у молби својој Симеону Филиповићу да их прими под своју јурисдикцију (Препис проф. Грујића из Владичанског архива у Пакрацу).

штенство, јер већ неколико година такви непријатељи наше вере цркве наше затварају, продају, чак и душама нашим тргују, наше свештенике окивају и бацају у тамнице, цркву св. Ђурђа у поседу грофа Ердедија силом отеше итд. Зато моле цара да их ослободи Силвестра, да им поврати манастир Марчу и поменуту цркву св. Ђурђа, а да им за црквену управу остави само православнога епископа Симеона Филиповића, кога су изабрали и народ и епископи, а цар потврдио.²²⁾

Кад и поред свих молби Марча остаде у рукама унијатског бискупа, дође до нове побуне приликом освећивања нових застава на Дестињаку код Крижеваца. Народ је огорчено викао: „Не заклињимо се, већ хајдмо прво у Марчу, да ондје нашег епископа намјестимо. Преци наши зидали су Марчу за наше, а не за унијатске епископе.“²³⁾ Кад то чу Ивановић, не сачекавши их, побеже у Загреб,²⁴⁾ поневши са собом манастирске драгоцености, донесене већином из манастира Рмња приликом сеобе 1638,²⁵⁾ па је ускоро тамо и умро²⁶⁾ „по суду Бојжем“, како каже владика Симеон у једном писму митрополиту Викентију.²⁷⁾

Ослободивши се напослетку унијатског епископа поднесоше марчански калуђери молбу епископу Симеону Филиповићу да их „како исте своје у светом Духу праве синове у своја недра примити не одговори се, него с општим твојему саставиш стаду и да нас другој сајединиш братији, да не терпимо више од народа поруганија и хуљења. А будући да у садашње време манастир наш никакве нередбе црквене неима, зато са сваком покорношћом просимо зарад векшега утешенија нашега, и да би нас с народом у љубави учинили, да изволите нас посетити...“²⁸⁾ Владика их је узео под своју јурисдикцију.²⁹⁾ Међутим тројица марчанских калуђера, Теофило Пашић, Симеон Булић и Рафајло Огњанчевић, сва тројица васпитаници језуитских школа у Загребу,³⁰⁾ не пристадоше уз своју

22) МПА 103/1750 (нови).

23) Грујић, Пропаст ман. Марче, 11.

24) Csaplovics, II, 25;

25) Грујић, Пропаст ман. Марче, 11; Попис ствари види у Годишњици Н. Чупића 1878, 259.

26) НАЗ, Epistolae ad epsiscopos LXXXII, 87. Умро је свакако пре 10. децембра 1735, јер тога дана пише ово писмо пуковник Штрасолдо бискупу загребачком Јурју Бранјугу и у њему поред осталог пише и о Ивановићевој смрти.

27) Грујић, Пакрачка епархија, 82.

28) Препис из Владичанског архива у Пакрацу у збирци проф. Грујића.

29) Грујић, Пакрачка епархија, 82.

30) Šimrak, Grkokatoličko sjemenište, 39, 81.

1560
1609

1671

1671

1753

1753

1753

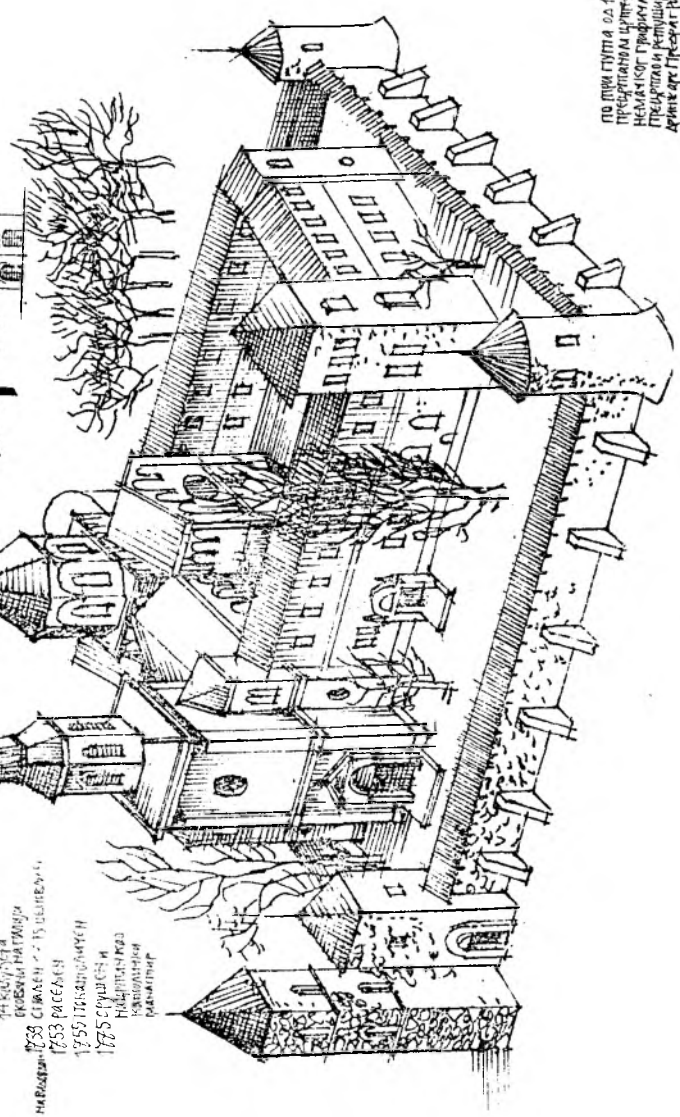
1753

1753

ЦРКВА
АРХАНЂЕЛА
МИХАИЛА

МАНАСТИР
МЧРЧА

ДРЖАВНА
ЦРКОВНА
ОБЛАСТ
1925

ПО ПУТИ
ПРЕДСТАВЛЕНИ
НАСТАВНИ
ПРЕДСТАВНИ
ДРУШТВО

сабраћу. Кад о манастирској слави св. Арханђелу, народ дође у цркву, они затворише манастирска врата, иза којих довикну народу Пашић, који је већ био постављен за заступника умрлом унијатском епископу: „Одлазите у Северин, где вам је епископ, јер у Марчи нема места шизматичима ни за молитву!“ Разјарени народ провали силом у манастир, истуче ту тројицу унијата, затвори их у једну ћелију и пусти их тек после свршених богослужења, кад они крадомице, преко Иванића, побегоше у Загреб.³¹⁾

Кад је сасвим нестало унијата, народ је силом хтео да владика Симеон дође у Марчу. Иванићки жупник Фрањо Влаховић пише загребачком бискупу како Срби говоре да је сада епископу Филиповићу отворен пут кроз цео Генералат и поново га зову да дође у Марчу. Спремају се да иду пред њега и прете да ће сваког ко не хтедне с њима ићи исећи на парчад.³²⁾ Бискуп је молио и пуковника Штрасолда да умири Србе, но овај му одговара да не може предузети ништа док му не дође заповест из Беча. Истиче да је овај народ тако непокоран, да од времена новог регуламента, неће да се покорава ни њему ни осталим командантима и чиновницима.³³⁾ Али није се могао оптужити сав народ, него је за све био оптужен владика Симеон,³⁴⁾ не би ли како био макнут из Генералата. Митрополит је одговарајући Дворском ратном савету на све те оптужбе морао осудити „недело“ учињено у Марчи и обећао да ће тешко оптуженог владика Симеона Филиповића позвати на одговорност.³⁵⁾ Владика му је одговорио мирно: „Што се тиче мога односа према народу, живим у миру како са нашим, тако и са римокатолицима и унијатима. Што се пак тиче спора г. Ивановића са надором, у то се ја никако не могу мешати. С моје стране он не може показати да му јавно или потајно ма шта противно чиним. Међу-

31) Csaplovics, II, 25; Грујић, Пакрачка епархија, 82; Исти, Пропаст ман. Марче, 12-13.

32) „Valachi dicunt: nunc episcopo Filipovich aperuimas vias per totem generalatum et ei jam repetitus vicibus, ut Marcham veniret, nunciavimus; ibimus pro ille, qui si noluerit venire, eum ad minima frustra seccabimus“ (НАЗ, Epistolae ad episcopos LXXXII, 83).

33) Исто, LXXXII, 87 (У Лопашећевом испису овај је документ погрешно означен бројем 88).

34) Csaplovics, II, 25; Надбискуп калочки Гаврил Патачић пише краљ. намесништву, да је марчанска „инвазија“ дошла не по жељи народа, него „ex positiva Simeonis (погрешно је ставио презиме Ivanovich) Lepovinensis vladicae dispositione et malitia sua...“ (НАЗ, Epist. ad episcopos LXXXII, 90); Nilles, Symbolae, II, 755-756.

35) НАЗ, Epistolae CXXXIX, 62 (препис у Лопашећевј збирци у АЈАЗУ).

тим он, како видим, не усуђује се слати тужбе против народа, него наговара њих против мене...“³⁶⁾

Да је владика казао истину, потврдила је и комисија принца Хилдбургсхаузена, која је у Крајини радила, испитујући узроке народне побуне. Пред комисијом су у погледу Марче изишли и православни и католици. Православни поднесоше захтев „да се народу грчко-источног православног закона, пошто је цар већ наименовао православног Србина за владика, врати манастир Марча, као задужбина, коју су од старине Срби сазидали, да би се могла у њој српска православна младеж књизи учити.“³⁷⁾ Римокатолици су такође тражили да се Марча преда православнима (*die katholisch gebohrne gränitzer selbst anhielten dieses kloster dem Griechischen clero einzuräumen*)³⁸⁾, из следећих разлога:

1) Римска црква није ни најмање шта добила од како су у Марчи унијатски бискупи, што потврђују и резултати истражне комисије од 1732. године.

2) У народ су се увукла многа безакоња, као што су убијства, разбојства, крађе, отмице девојака, многоженство итд., што све није чудо када се узме на ум, да је народ већ толико година без свога духовног поглавице, јер нико не признаје над собом власт унијатских марчанских епископа.

3) Због унијатских епископа у Марчи, за мало година XVIII века, биле су већ три краве побуне, а при свакој таквој побуни заједно с православнима много страдају и римокатолици. Уз то су они тврдо уверени, да се Срби, особито сада када имају свога православног епископа у Северину, неће смирити све дотле док им се Марча не преда у потпуну власт.

4) Због гоњења на унију, Срби су престали да шаљу своју децу у римокатоличке школе те их дају у лутеранске и калвинске у Шопрон, Пожун и друга места. Отуд је опасност, да се преко тако школованих људи и у Хрватску увуку поменуте јереси. Ради тога је и у интересу самог римског закона, да се Србима врати Марча, па

36) „*Nam quid me et nationem concernit, vivo ego tam cum nostratibus, quam etiam ad Romanis, ac Ecclesiae Unitis quiete et in pace. Quod autem controversiis Domini Ivanovich cum natione concernit in eos me nullatenus imiscere possum. De parte mea ille non potest monstrare quod ipsi clam. aut aperte quidquam contrarii fecissem. Ille vero uti video, non fido se contra nationem querettas exmittere, sed movet illas contra me...*“ (НАЗ, Epist. ad episcopos LXXXII, 82).

37) Красић, Манастир Лепавина, 47.

38) Lopašić, Spomenici hrv. krajine, III, 350.

да они у њој под управом свога законитог епископа, оснују латинске и немачке школе.

5) Најзад су још приметили: да би римско свештенство у Генералату ваљало да обрати већу пажњу на своје стадо, које је исто тако огрезло у разним пороцима и незнању верских истина, а не да се бави прекомерним ловом и држањем многих ловачких паса наноси штету усевица својих жупљана...³⁹⁾

Иако су дакле и православни и римокатолици у погледу Марче били једнодушни и показали да им је стало до мира, реда и напретка у Крајини, ипак комисија није донела никакав закључак. Хилдбургсхаузен у својој споменици о раду комисије каже да без знања Двора није могао ништа решити у прилог православног свештенства, а ни против њега (*weilen man aber ohne consens des hofs nicht en faveur des Grichisch-cleri decidiren wollen, wider disen clerum aber zu eben der Zeit*). Он се изговарао краткоћом времена, као и тим да је наређено да обе стране доставе доказе својих права на проучавање генерал-аудитору Фречнеру.⁴⁰⁾

Своје претставке поднели су Фречнеру, како сам он каже „господин загребачки бискуп именем унијатин, тако и садашњи епископ марчански неунијатски.“ У свом „судејском расуђенију“ закључује Фречнер после историјских разматрања да је епископ Симеон Филиповић „речену Марчу својеју властију привлекл и оставише 3 персоне, унијатске калуђере, от онуд истерал... и сад у трема калуђерма цело унијатство састоји се, који су Марчу оставили и у Загреб побегли, именем Теофил Пашић, Симеон Булић и Рафајло Огњанчевић, који су такожде греческога закона, а не унити били, јер у целој Генералији сад ни један унит не има, но и от ови калуђера унијатски оригинал писмени показали, да хоћеју ити у восточни закон и натраг обратити се и с отим целому унијату конец учинил се.“ Разматрајући даље црквена правила закључује да сва она дају у власт „епископу Симеону Филиповићу сама од себе манастир Марчу скупа с црквију.“ Једино Филиповић не може за себе тражити добро Прибић, које су унијати купили (!), „али к Марчи належајт оне у Загреб однесене утвари.“⁴¹⁾

После свега овога је изгледало да је марчански спор решен и да ће се Крајина умирити. Но у Бечу се није ни помишљало на конач-

39) Грујић, Пакрачка епархија, 83-84.

40) Lopašić, Spomenici hrv. krajine, III, 350; Ексібит МПА 568/1738.

41) Оновремени препис у Владичанском архиву у Плашком (препис у збирци проф. Грујића); види Ексібит МПА 469/1737.

но напуштање Марче и идеје о унијаћењу Срба, него су се стварали планови како да се Марча ипак отме православнима. У једној инструкцији крајишким командантима у вези рада Хилдбургсхаузенове комисије саопштено је додуше из Беча да је православнима дозвољено потпуно слободно исповедање вере, али да без дозволе Дворског ратног савета не могу подизати многе цркве, као што су већ дуже времена подизали по својој милој вољи. У верским стварима има се сваки командант обраћати загребачком бискупу као тамошњем поглавару у духовним стварима (*Oberhaupt in Spiritualibus*), па што он одлучи сматраће се за најкорисније.⁴²⁾ Врата за нову акцију била су отворена и већ крајем исте (1737) године наређује Дворски ратни савет вараждинском генералу да се споразуми са бискупом загребачким како би се Марча предала унијатима.⁴³⁾ Генерал је, разуме се, на то био спреман.⁴⁴⁾ Али, коме да се преда, кад и сам загребачки бискуп пише кардиналима да је унија на пропасти, јер откако православни заузеле Марчу остадоше римској цркви верни само два калуђера и два до три попа.⁴⁵⁾ Па и поред свега тога имали су у Бечу смелости да још за време трајања рата с Турцима, крајем 1738, одлуче да се манастир Марча одузме од православних и преда под јурисдикцију загребачког бискупа.⁴⁶⁾

Овако изненадна и неочекивана одлука изазвала је код православног народа велико огорчење. Марчански калуђери одлучно изјавише да нити су када признавали, нити ће у будуће признавати загребачког бискупа својим господаром, нити ће више дозволити да унијати поседну Марчу. Но унијати су ипак силом уведени у Марчу, али се дуго у њој не смирише. Огорчени Срби је запалише ноћу 17 (28) јуна 1739. под водством харамбаше Томашевића, те изгоре сва, и црква и зграде.⁴⁷⁾

Узбуђени Срби нису том приликом заборавили на народне привилегије, које су се у Марчи чувале, него су их заједно са важни-

42) ДАЗ, *Generalatus Varasdiensis*, V, 233.

43) НАЗ, *Epistolae ad diversos CXLVIII*, 145 (препис у Лопашевој збирци у АЈАЗУ).

44) НАЗ, *Epistolae ad episcopos LXXXIII*, 121 (препис у Лопашевој збирци у АЈАЗУ).

45) НАЗ, *Epistolae CXXIX* (препис у Лопашевој збирци у АЈАЗУ).

46) Грујић, Пакрачка епархија, 84; Радонић, Римска курија, 621.

47) Иванићки жупник Фрањо Влаховић ујутро 28. јуна пише бискупу загребачком: „... hodie circa medium noctem monasterium Marcha cum sua ecclesia et aedificiis igne absumptum et funditus combustum est“ (НАЗ, *Epistolae ad episcopos LXXXVI*, 55). Види: Грујић, Пропаст ман. Марче, 15; Lopašić, Karlovac, 164; Šimrak, *Graeco-catholica ecclesia in Jugoslavia*, Zagreb 1931, 11; Nilles, *Symbolae*, II, 757.

јом марчанском архивом пренели у Северин. Ту су привилегије стављене у оковани сандук и чуване у торњу цркве св. Петра и Павла,⁴⁸⁾ а од 1824. у нарочито уређеној скривници у зиду нове цркве.⁴⁹⁾ Вредније пак утвари и књиге пренели су у Лепавину.⁵⁰⁾

За све ово био је опет окривљен владика Симеон. Против њега је на тражење загребачког бискупа одређена истрага, за време које је чамио у затвору,⁵¹⁾ а кад је пуштен, било му је ограничено кретање.⁵²⁾

48) Грујић, Пропаст ман. Марче, 15.

49) Црк. прот. парохије бјеловарске 1831-1851, 441-458.

50) Иванићки жупник пише 10. јула 1737. бискупу за Србе: „visi sunt aliquot onera in equis ex Marcha in Lepavinam transmise...” (HA3, Epist. ad episcoos LXXXVI, 61).

51) HA3, Epistolae ad episcoos LXXXVII, 10.

52) АЈАЗУ, Лопашинева збирка (препис акта Дворског ратног савета у Грацу од 17. децембра 1739).

ОБНОВА МАРЧЕ И БОРБА ПРОТИВ УНИЈЕ ДО СМРТИ ЕПИСКОПА СИМЕОНА ФИЛИПОВИЋА 1743.

После пожара Марче 1739. почеше марчански калуђери обнављати свој манастир. Власти су их формално пустиле на миру, али им се ни у чему није излазило у сусрет. Иванићки жупник је будно пратио њихов рад и хитно обавештавао загребачког бискупа о свему што је преко својих људи дознавао. Већ 3. августа 1739. пише бискупу како владика Филиповић изјављује да ће подићи Марчу лепшу него што је била, па већ прикупља и потребну грађу. Недавно је код команданта Хабијанца долазио један марчански калуђер тражећи храстову грађу, али му је овај одговорио да се у том погледу мора обратити генералу и бискупу загребачком.¹⁾ Било је тешко, али Марча се ипак помало дизала.²⁾ Што је посао више напредовао, расло је и одушевљење марчанских калуђера, народа и владике Симеона и огорчење противника. Теофило Пашић је већ био именован за свидничког бискупа,^{2a)} али марчански калуђери, који су га презрели и прогнали, нису хтели ни да чују за њега.³⁾ Они пишу једну изјаву у којој кажу да су увек били верни следбеници православне цркве и свечано изјавише да за свог епископа признају Симеона Филиповића, кога сматрају за човека „*virtutibus plenum, cui posmet ipsi non necessitate aducti, sed voluntate nostra (secundum desi-*

1) НАЗ, Epistolae ad episcopos LXXXVI, 72.

2) „Игуман Методије помоћу својега братства покрије 30. маја 1740. цркву и сва друга здања, трпећи голотињу и сиротињу у свему. Игуман Григорић покрио је средње трло и олтар 1743. ... Ђорђе Петровић, игуман, покрио је 1745. четири мале куле црквене... 1746. је покрио велику кулу, а годину дана по том прибавио три велика звона за 685 форинти. Довршио је крчму код Глоговнице и сазидао малу цркву св. Николе. Године 1748. купио је игуман Авакум Ковачевић једно звоно на малу цркву и прибавио дванаест московских минеја; а мало затим саградио је простране и лепе ћелије.“ (Красић, Манастир Лепавина, 47).

2a) НАЗ, Ecclesiastica VIII, 449, 450; Nilles, Symbolae II, 706-707.

3) О неморалном и прљавом карактеру Пашићевом види Spomenicu, kalendar grkokatolika križevačke biskupije 1932, 40-43.

derium nostrum) toto corde animaue adicti summus,“ док за Пашића тврде да је баш он кривац и за раније и за све садашње немире (omnium turbarum auctor est).⁴⁾ Тако су изјављивали и остали свештеници⁵⁾ и народ.

Поред бриге о рестаурацији Марче, дошла је још једна брига. Почетком 1739. године умро је карловачко-сењски епископ Данило Љуботина, те унијати окренуше пажњу на ту страну, кад је Марча и онако изгорела (1739), а код ондашњег народа немају успеха. Пашић је већ био у Прибићу и потпомогнут војним властима⁶⁾ развио живу акцију за придобијање те епархије. Но и владика Симеон, поред све бриге око обнове Марче, свесрдно се заузео и за оне крајеве, који су раније били саставни део старе Марчанске епархије. Зато је настојао да се та епархија споји са Лепавинско-северинском. У том смислу писао је 10. августа 1739. епископу будимском Василију Димитријевићу, где вели да су свештенство и народ те епархије већ поднели патријарху молбу за сједињење, па моли Димитријевића да се и он заузме, тим пре што му се и свештенство и народ ондашњи у свему обраћа, а и патријарх Арсеније IV му је ставио у дужност да се брине за ту епархију.⁷⁾ Док се у кругу митрополије ово питање споро решавало чекајући сабор, загребачки бискуп и унијати били су активни. Владика Симеон је баш тада допао истражног затвора због пожара Марче,⁸⁾ а кад се извукао из затвора било му је ограничено кретање,⁹⁾ па је опет писао епископу будимском да се са овим питањем не чека сабор него да се што пре реши. „Сабор сте ви и проча братија и сад и после, обаче о том јест није настојати, јер тамо унијат настојит што би он она села наследио.“¹⁰⁾ Владика тада још није ни знао да је цар два дана пре тога, 28. новем-

4) АЈАЗУ, Лопашићева збирка, са белешком: Савремени препис F. CXLVI br. 61.

5) Иванићки жупник Влаховић пише 9. октобра 1739. бискупу: „...Nuper ex confinio Carolostadiensis unus ad ordinatione iverat ad Filipovichium cum passualibis et rediit ordinatus, quem interrogavi, quisnam sit eorum verus episcopus, respondit: Filipovich“ (НАЗ, Epistolae ad episcopos LXXXVI, 113).

6) Већ 5. септембра 1739. писао је бискупу карловачки генерал Херберштајн о смрти владике Данила Љуботине и потсећа га да је та епархија припадала свидничком епископу „quatenus ab immemorabili tempore isti Plaskenses Valachi perpetua Episcopi Szvidnizensis et abbatis Marchensis pastoralis sub autoritate vixerunt.“ (Исто, 94; Богословски гласник 15, 1909, 278-279.)

7) Препис са оригинала у Влад. архиву у Пакрау у збирци проф. Грујића. Д. Руварац је у Веснику српске цркве, 1926. 53, 54, објавио још два писма владике Симеона будимском владици о истој ствари. Писма су датирана 2. октобра и 29. децембра 1739.

8) НАЗ, Epistolae ad episcopos LXXXVII, 10.

9) АЈАЗУ, Лопашићева збирка.

10) Д. Руварац, Хрватско-северинско владичанство, Српски Сион 1905, 228.

бра 1739, поставио Пашића за епископа свега народа „грчкога обреда“ у Хрватској,¹¹⁾ и да је крајишким властима наређено да га у свему што више помогну. Сењски бискуп пак, угледајући се на загребачке бискупе, именује га одмах својим генералним викаром.¹²⁾

Сад је Пашић почео роварити против владике Филиповића не само што се тиче Епархије карловачко-сењске, него је настојао да га макне и из његове епархије. Средства се нису бирала. Патријарх Арсеније пише о томе 14. августа 1740. једном архијереју: „... Невесело получихом извјестије от преосвјашченаго хорватскога, јако на епархију сенскују инстолират унит Пашић, а који против тога протестирали оних палицама били. Нињеже паки собирајут од цјелога генералата вараждинскога попов и књазеј ради увјешчанија и подписа ко унији да би од морја до Дунава област унитскога епископа била.“¹³⁾

Пашић је још пре своје инсталације почео гоњење. 12. октобра 1739. шаље он загребачком бискупу у затвор свештеника Марка Прушчевића, који је био одан владици Симеону Филиповићу, а његова брата Теодора, који се налази у тамници у Прибићу, казниће сам.¹⁴⁾ Почетком 1741. пође Пашић у визитацију по епархији прашен војском, али наиђе на велико огорчење народа. Чак је у Метку неко покушао да га убије из кубуре, али је промашио.¹⁵⁾ Пашић је за то оптужио личног проту Павлицу и још неке свештенике, који су због тога дуго чамили под судском истрагом.¹⁶⁾ Видећи да народ неће ни да чује за њега, да га свештенство не признаје за свога епископа (гомирски калуђери га не хтедоше ни пустити у манастир), па да му чак прети опасност по живот, побеже Пашић из Лике, да се у њу више никад не врати.

Сад се Пашић опет окренуо према Марчи, тражећи од свог препозита, загребачког бискупа, да се постара, да се њему преда Марча. Вели, да се он сам за то много не брине, јер види бајаги да све новац одлучује, па се зато тешко надметати са Филиповићем и гомирским калуђерима.¹⁷⁾ Пашић се заиста и није могао борити,

11) Грујић, Пакрачка епархија, 86.

12) Lopašić, Karlovac, 165.

13) АКМ I (1911) 152.

14) НАЗ, Epistolae ad episcopos LXXXVI, 119.

15) Грбић, I, 308, 309.

16) НАЗ, Epistolae ad episcopos XC, 50; LXXXIX, 82. Бискуп загребачки је на основу Пашићевих пријава молио царицу да се због свега тога владика Филиповић протера, а ови свештеници казне (НАЗ, Libelli supplices I, 69).

17) НАЗ, Epistolae ad episcopos LXXXIX, 87; Бискуп Бранјуг је још 10. августа 1740. то тражио, тврдећи Двор. ратном савету да Пашић не може с успехом управља-

јер се толико морално срзао да је служио на срамоту и саблазан своје околине.¹⁸⁾ Прогнан из Лике, а непримљен у Марчи, осетио је изгледа да га је народ због уније презрео као издајницу, а због неморалног живота као нечовека. Зато у својој беди и грижи савести пише 1792. једно конфузно писмо своме шефу у Загребу: „Non sum episcopus, nego sam jedna beštia, sve kaštige vredan pred gospodinom Bogom...”¹⁹⁾ Напоследку је био уклоњен са епархије и прогнан у манастир у Лавов²⁰⁾ одакле је побегао у Русију. Тамо је настојао обманути царицу и Синод да није унијат да би добио епархију, али га је раскринкао због прогона одбегли поручник Филип Радотић. Тада је упућен у кијевопочерски манастир, где је и умро 1759.²¹⁾

20. октобра 1740. умро је цар Карло VI, а наследи га кћи Марија Терезија, жестока католикиња. Почетак њене владавине загорчили су јој суседни владари, нападајући царевину да од ње отму поједине делове. Млада царица нашла се међу самим непријатељима, против којих се требало борити. Једино Мађарска и њој припојене земље остадоше царици верне. На знаменитом пожунском сабору 1741. обећаше јој претставници земаља угарске круне максималну оружану помоћ уз патетичку изјаву: „Vitam nostram et sanguinem consecramus.” Но Мађари су се у току наследног рата у тако малом броју одазвали да им је царица с правом могла довикнути: „Vene! Vene! multa quidem dicitis, sed affectus apparet nullus.” Једино је из Хрватске као из велике резерве стално пристизало људство на бојиште и спасавало ситуацију.²²⁾ Хрватско племство је то истицало као своју заслугу, кријући дабоме чињеницу да је већина тих трупа потицала из Крајине састављене претежно од Срба, па је неупућена царица на сабору била склона да што више задовољи њихове жеље. А једна од њихових највећих жеља била је да се реше владике Симеона Филиповића и да његове православне Србе поунијате. У својој претставци, коју су сабору предали преко протонотара Нај-

ти плашчанском епархијом док му не буде враћена и отета Марча (HA3, Regesta astorum ecclesiasticorum).

18) Михаил Шегина, жупник прибићки, пише о тој срамоти и саблазни, коју чини Пашић живећи са неком неморалном женом. (HA3, Epistolae ad episcopos XC1, 117). B. A. Krčelić, Notitiae praeliminare. Zagreb, 1770, 431; Šimrak. Grkokatoličko sjemenište, 43.

19) AJAZU, Лопашинева збирка.

20) Krčelić, Annuae ili historija, 11.

21) Красић, Манастир Лепавина, 46, 47.

22) Ivan Kukuljević Sakcinski, Hrvati za nasljednog rata, Rad JAZU 38, 1877, 80.

зића,²³⁾ тврде хрватски сталежи да је доласком из Турске ових „старовераца“ (Altgläubigen) угрожена католичка вера, која је у Троједној Краљевини Славонији, Хрватској и Далмацији једина дозвољена; да су „староверци“ Срби спалили Марчу и да бегу против унијата. Због тога „коленипреклоно“ моле царицу да „шизматичке“ (православне) епархије укине, да се свидничком бискупу једином омогући јурисдикција над целокупним народом грчког обреда, како унијатима тако и „шизматичима“, да се митрополиту забрани јурисдикција и у Троједној Краљевини и у Крајини итд.²⁴⁾ На основу таквог захтева донео је Хрватски сабор закључак да се умоли царица да одреди најстрожију истрагу против епископа Симеона Филиповића, као главног подстрекивача свих новијих народних устанака против унијата, да се сви кривци против уније пронађу и најстрожије казне, а манастир Марча да се одузме од православних калуђера и преда унијатима. Напослетку донесен је 46 законски чланак, којим се обнавља стари закон да се у Хрватској неће трпети ниједна вера осим римокатоличке.²⁵⁾ У 4. параграфу тог законског чланка формално се укида јурисдикција српског митрополита над марчанским дистриктом, иако је то противречило свечано датим привилегијама.²⁶⁾

Царица је у одговору на овај захтев хрватских сталежа похвалила њихову ревност за „праву“ веру и радо одобрила закључке сабора о једино признатој католичкој вери и укидању митрополитове јурисдикције у Хрватској.²⁷⁾ Одредила је истрагу против владике Филиповића, али у овим ратним временима, кад су мишице враждинских Срба крајишника још како биле потребне,²⁸⁾ царица се није усудила да отме Марчу, него је позвала Архијерејски Синод Карловачке митрополије, да се у име Српске цркве и народа једном заувек одрекне свих права на манастир Марчу.²⁹⁾ Док то Синод не учини царица неће дати потврде новим епископима, Андрејевићу и Ненадовићу. Али о предаји Марче није могло бити ни говора. Народни депутати, који су 1742. боравили у Бечу, поднесоше царици

23) Krones, Geschichte Oesterreichs, IV, 249.

24) Schwicker, Zur Geschichte der kirchl. Union, 18, 19; М. Јакшић, О Арсенију IV Јовановићу Шакабенти, Срем. Карловци 1899, 86.

25) Грујић, Пакрачка епархија, 87; Адамовић, Привилегије српскога народа у Угарској, 108.

26) Schwicker, Zur Geschichte, 18, 19.

27) Исто; Г. Витковић, Критички поглед, Гласник СУД 43, 1876, 133.

28) Schwicker, Zur Geschichte, 19.

29) Грујић, Пакрачка епархија, 87.

10. маја једну представку у којој тврде да Синод ни у ком случају не може да се одрекне Марче, јер су епископи само чувари црквених добара и права (*conservatores ecclesiasticorum bonorum et iurium*). Ако би они и пристали на то, народ се неће одрећи права на манастир, у који хиљадама иде на поклоњење, као што се католици не би одrekli свог манастира у месту Маријен Цел. Народ је у том веку већ трипут дизао устанак и није хтео ићи на војску, ако би му се одузела та светиња, те ако би се то и сад догодило, прети опасност од покоља и сталног немира.³⁰⁾ И са владиком Филиповићем није могло ићи лако, јер је у ово тешко време био неопходно потребан.

Крајишки војници на бојиштима постадоше незадовољни како због неуредног примања плате и хране и продужавања рока, тако и због вести које су добијали о приликама код куће. Неки су због тога напуштали бојишта и одлазили кући, други су опет дизали буне и убијали официре.³¹⁾ Ко је могао боље деловати на Крајишнике него владика, кога су они толико волели и поштовали? Зато кад је један део побуњених Срба Вараждинаца напустио „кр. бохемску армаду“ и пошао кући, писао је принц Хилдбургсхаузен 22. септембра 1742. владици, да одмах пође у Беч њима у сусрет, па да их умири и поврати. „Нитко другој за овое дјело више достојан јест кромје Вашег Преосвештенства, понеже знају добро какују ауторитет имате међу того нација.“³²⁾

Владика је већ боловао. Симеон Христијан му је писао да ће ићи он уместо њега,³³⁾ али владика је ипак сâм ишао. То је желео и патријарх, који је из Беча добио копију Хилдбургсхаузенова писма, савјетујући му да собом поведе и Симеона Христијана, коме је такође писао да се јави владици и са њим пође.³⁴⁾ Истовремено је патријарх послао писмо и побуњеној војсци.³⁵⁾ Владика је отишао. Писао је да по доласку у Беч није имао времена ни да се одмори, „такаја преизрјаднаја оказна била, обаче касно је(!) к тому приспјел.“³⁶⁾ Многи војници већ су били отишли кући. Њима је патријарх писао у домовину посланицу позивајући их и преклињући да се поврате у табор,³⁷⁾ док је оне који остадоше на бојишту владика

30) Јакшић, О Арсенију IV, 58, 63; МПА 159/1742; 324/1743.

31) Kukuljević, Hrvati za nasljednog cara, Rad 38, 1877, 96.

32) Д. Руварац, Хрватско-северинско владичанство, Српски Сион 1905, 231.

33) Препис са оригинала у Влад. архиву у Пакрацу у збирци проф. Грујића.

34) АКМ II, 111, 113.

35) АКМ II, 112.

36) Српски Сион 1905, 228.

37) АКМ II, 143.

Симеон успео некако да умири.³⁸⁾ Генерал Галер је већ 5. новембра 1742. захваљивао патријарху на посланици,³⁹⁾ а царица је 2. децембра издала потврду старих привилегија Вараждинске крајине (Statuta Valachorum).⁴⁰⁾

Кад се тако ситуација мало средила и владика се уморан вратио кући, није био награђен миром. Против њега је почела истрага. За време истраге становао је у Копривници, ваљда у кућном затвору, код неког барона Биле (Billa).⁴¹⁾ Живео је о свом трошку. Барону је плаћао издржавање. Био је болестан. Лечио га је крајишки војни лекар Игнац Шлеглхофер, а дворила га супруга барона Биле.⁴²⁾ Истрага се отезала, а болест је све више савладавала овог енергичног и борбеног човека. Било му је тешко одвојеном од живота и рада. У једном писму епископу коштајничком, десет дана пре своје смрти, пише: „Имјеју желаније често собесједовати писанимаи с братством вашим, обаче паче ини препинаниј тјажкаја и долговременаја бољезн моја воспјашчајет мја.“⁴³⁾

16. марта 1743. умро је у Копривници владика Симеон Филиповић.⁴⁴⁾ Сахрањен је у манастиру Лепавини. Није дочекао да се истрага доврши и да му се кривица докаже.

38) АКМ II, 150.

39) МПА 213/1742.

40) Циркуларни протокол парохије бјеловарске г. 1831-1851, 447-453, (у архиву парохије у Бјеловару) има попис (Consignation) привилегија, које су се чувале у северинској цркви, где се под тачком 3 наводи: „Ein in orange Samet gebundenes mit den kaiserlichen Siegel in einem kleinen stark vergoldeten Capsel mit goldenen Schnüren versehen in lateinischer Sprache geschriebenes Patentbuch... mit der eigenen Unterschrift Ihro Majestät der Kaiserin Maria Theresia, von 2-en December 1742 dattirt...“

О садржају ове повеље вели прота Рајчевић (Исто, 442, 443): „Во особеном же пунктје в привилегији от блаженија памјати Императрици Марији Терезији дне 2-го Декемврија 1742 љета (народу) нашоу милостивјејше ларованој, јест за-прещено, да никто под строжајшеју казнију дерзнет народ наш в призрјенији вјери и закона озлобљати и утјесњати...“

41) МПА 279/1743.

42) Исто.

43) Д. Руvaraц, Хрватско-северинско владичанство, Српски Снон 1905, 229.

44) Исти, 230: Записи и натписи 2862, 7832; Рукопис Патријаршијске библиотеке бр. 113, 26.

СПАЈАЊЕ ЛЕПАВИНСКО-СЕВЕРИНСКЕ ЕПАРХИЈЕ СА КОСТАЈНИЧКО-ЗРИНОПОЉСКОМ 1750.

Одмах после сахране епископа Симеона Филиповића предузео је протопоп Никола Поповић као „надзиратељ дјел епископских“ кораке за попуњење упражњене Епархије лепавинско-северинске. Још пре одласка из Лепавине пише он 20. марта 1743. будимском епископу Василију Димитријевићу, да код патријарха и осталих епископа пожуре постављење новог епископа. „И сами вјесте, каже у писму, гдје смо и в'которих адови уст; унита у Загребу готов и посвећен јест, ми же час и уру гледамо кад ће на нас; јакоже ње-кое године досаждение велие нашему честному клеру и народу в'генералатје Карловачком не малују турбацију и тшчету сотворил јест, а все продолженија ради непостављенија епископа.“¹⁾

Патријарх Арсеније IV Јовановић био је одмах обавештен о смрти владике Симеона, па пошто је имао у резерви бившег нишког и белоцркванског епископа Георгија Поповића, који је са њим прешао из Србије, одреди одмах њега да оде за администратора Лепавинско-северинске епархије, док му на патријархов предлог не дође царска потврда за ту Епархију.²⁾ Патријарх је о томе обавестио и народ у овој епархији,³⁾ али га није обрадовао. Предвиђајући незадовољство, писао је и народним депутатима у Беч, опомињући их да се чувају „леваго отцјеplенија.“⁴⁾ Народ и свештенство су најбоље знали у каквој се тешкој ситуацији налази црква у овим крајевима и било им је јасно да на северинску епископску катедру може доћи само културан и енергичан човек, који добро позна проблематику те Епархије и средства којима се бори противна страна. Све то није обећавао нишки епископ Георгије Поповић. Патријарх је, дознавши за такво расположење у овој Епархији, писао епископу Поповићу да се пожуре на нову дужност,

1) Српски Снон 1905, 230.

2) АКМ II, 207, 208.

3) Српски Снон 1905, 137.

4) АКМ II, 311.

јер „ако одоцнитесја праздно ћете бојусја отити.“⁵⁾ Сам владика, иако се тада налазио у Пакрацу.^{5а)} није се поуздао ићи у Северин, него се вратио у Карловце, пошто је био обавештен да народ у Лепавинско-северинској епархији има свог кандидата и да неће „турског владика“.⁶⁾ Поповић се носио мишљу да иде у Беч, не би ли тамо штогод учинио у своју корист. Патријарх му је то одобравао, али је сматрао да ће тај пут тада бити узалудан, пошто се царица налазила у Прагу на крунисању.⁷⁾ Више је полагао важности на расположење народа, желећи да му наметне пошто-пото овог, додуше доброг, али припростог и приликама невештог епископа. Но одасвуд су стизали неповољни одговори. Српски крајишници у табору код Остерхафена, не прихватајући патријархово решење о постављењу Георгија Поповића, молили су да им се за епископа постави тада најученији човек у Српству, јеромонах Дионисије Новаковић, управитељ латинске школе, коју је у Новом Саду основао епископ бачки Висарион Павловић.⁸⁾ Патријарха је ово страшно увредило и он је остао упорно код своје одлуке.⁹⁾ Он није видео колико је проблем Лепавинско-северинске епархије важан и деликатан и да учешће добронамерних народних претставника у његовом решењу може бити само корисно. Он је од народних изасланика у Бечу енергично тражио да се постарају, да се нишком епископу да потврда и тиме „не дати простому неблагодарному људству прилике да би су (!) они сами себје епископе избирали, и духовному поглавару аки заповједали их посвјешчати.“¹⁰⁾

Међу такве убројао је патријарх и протопопа Николу Поповића у кога није имао поверења да иде по овој ствари у Беч,¹¹⁾ јер је знао да и он није задовољан епископом Георгијем. Прота је мало касније писао будимском епископу да му народ вели: „Ако нам доведеш турскаго владика хоћемо те каменијем убити.“¹²⁾ И тако,

5) МПА 284/1743.

5а) МПА 289/1743.

6) Грујић, Пакрачка епархија, 88.

7) АКМ II, 208. У својој молби упућеној царици 1. јуна 1743. истиче Поповић да би се његовим постављењем на „вараждинску“ епархију уштедила пензија коју он добива (МПА 285/1743), а која је износила 1200 форинти годишње (Јакшић, О Арсенију IV, 9).

8) Грујић, Пакрачка епархија, 88, 89.

9) МПА 286/1743.

10) АКМ II, 318.

11) Исто.

12) Српски Сион 1905, 200

док су народни претставници оправдавали потребу што културнијег и способнијег кандидата, док је протопоп Никола истицао да овдје треба често „бјеседити... с царско-краљевскога величества министеријом и с'лавови загребачкими, на свакој инстанцији потребној“, дотле је патријарх упорно одбијао њихове молбе, доказујући да је то сувише слободно узурпирање власти која по канонима и привилегијама припада њему и архијерејском синоду.¹³⁾

Народни претставници, кад нису добили Дионисија Новаковића, тражили су, да им се за епископа постави протопоп Никола, који је већ тада остао удовац,¹⁴⁾ а најбоље је познавао прилике у овом крају. Патријарх ни сада није хтео попустити и Лепавинско-северинска епархија остаде непопуњена и изложена великој опасности. То је и патријарх видео, али попустити није хтео. У свом писму од 22. августа 1743. истиче „воинственим“ и народу ове епархије, да противна страна жели не само да не дође епископ Георгије, него да никада више ту не буде православнога епископа.¹⁵⁾ Тако је и било, јер је царица већ одбила да нишког епископа потврди за ову епархију.¹⁶⁾ Сад је патријарх позивао Крајишнике на бојиштима, који су онако недвосмислено изразили своје мишљење, да сад они, истичући своје ратне заслуге, траже конфирмацију Георгија Поповића.¹⁷⁾ Међутим, о том није могло бити ни говора, а патријарх је остајао код своје одлуке, те друго лице за живота Георгија Поповића није хтео предлагати.

У времену када је требало проводити закључке пожунског сабора (1741) о јединопризнатој католичкој вери, после истрагом убрзане смрти епископа Симеона и после тешких искустава са манастиром Марчом, овакав неспоразум и каприц био је од огромне штете по српски народ и цркву уопште, а нарочито у Вараждинском генералату. Зато су се претставници народа на сабору 1744. старали, да ову незгодну ситуацију поправе. Расправљајући о 46. зак. чланку од 1741. констатовано је, да је он у супротности са привилегијама, те је решено да се замоли царица да образује комисију, која ће чути и српске разлоге (Ursachen, Motiva), а не само супротне, па ће јој та комисија предложити начин како ће се обе стране задовољити.¹⁸⁾ Будимци су опет изрично тражили да се умоли ца-

13) Грујић, Пакрачка епархија, 89.

14) Исто, 92.

15) Српски Сирм 1905, 138, 139.

16) АЖМ II, 350, 351.

17) Исто.

18) Јакшић, О Арсенију IV, 86.

рица, да манастир Марчу, који одувек припада православнима, и поред неоснованих претензија римокатоличке цркве остави у поседу православних.¹⁹⁾ Царичиним комесарима Енгелсхофену и Патачићу такође је саопштено да се народ не одриче Лепавинско-северинске епархије и да тражи њено попуњење. Међутим, царски комесари су кратко одговорили, да о том на сабору не може бити ни говора, јер избор епископа не спада у компетенцију народног Сабора, него Архијерејског синода.²⁰⁾ Пошто патријарх није хтео ни да чује о новом епископском кандидату, Епархија лепавинско-северинска није могла бити попуњена. Епископске дужности у њој вршио је костајничко-зринопольски епископ Алексеје Андрејевић,²¹⁾ а администрацију протопоп Никола Поповић до 1746. За администратора је тада патријарх послао осечког ексарха Јосифа Стојановића споразумно са принцом Хилдбургсхаузенем, који је „јего блаженству огласио и саобшчио вину, да онамо протопопу кир Николаја терпети далше неће.“²²⁾

Свестан свога исправног става прота је био неустрашив и несаломив. Страшно га је мучило конфузно стање у цркви и неразумевanje на врховима тешке ситуације у овој Епархији, за коју он с правом вели да је постала „тешким трудом и трошци мојим, и узама и нешчадно биением палицама и изгнанием, домоу разорением и огнеју преданием, немилостивим везанием по градовима с оружием возведением, по Вјени царскими и убиственным прешчением, обетом јесам бил, слава на сије укрепшему мја, ничтоже мене не отлучи ревности моеја благочестија, дондеже не получих.“²³⁾ Тешка борба га је прекалила и ни пред ким није приклањао главу. Кад га је једном патријарх позвао к себи у Осек да му донесе новаца, рекао је прота: „Он мисли, да код мене седи ковац и кује новце.“²⁴⁾ Па и сада, после смењивања, патријарх га је дао оружаном снагом дотерати у Карловце, против воље народа, официра и кнезова. Ево, какву му је карактеристику дао пуковник Кенђел, кад га је слао патријарху. У свом писму од 19. децембра 1747. каже пуковник, да му је од принца Хилдбургсхаузена наређено да пошаље проту

19) Г. Витковић, Критички поглед, Гласник СУД 43, 1876, 130, 146.

20) Д. Руварац, Хрватско-северинско владичанство, Српски Сион 1905, 147; Грујић, Пакрачка епархија, 89.

21) Српски Сион 1905, 124; али су се многи за рукоположења обраћали и пакрачком владичи (Дим. Руварац, Српске старине, Глас Истине (Нови Сад) 1889, 349-351, 364-379.)

22) МПА „Б“ 32/1746.

23) Српски Сион 1905, 200.

24) Исто, 167; Грујић, Пакрачка епархија, 92.

„котери сирома, как ми је добро знано, да не само сада по кривиче ваше еминенције је оптужен, него туликај преди велике прегоне је претрпети морал, када се је ву всем правичен обнашел, из којег зрока чудим се не само ја, него и вси и славне ове генералије офицери, клери и кнезови, да њихова еминенција по некојем злом упућењу јесу овог правичног човека и редовника Њ. Јасности принципу так за непорнога (!) исписали, где он все легитимације своје на очи њихове Еминенције на перво поставити хоће; зато препоручам њега, протопопа Николу ву милошту, да би достојали њихова Еминенција по правичном суду њега не с каквум остром каштигом каштигати, него зопет у Генералију мирно га послати, покехдоб и онако стар и вредан човек и редовник је, супрот которому нитко у генералије кај најменше кривичности наперво поставити неморе; због чеса уфал се будем да сверху њега милостивно око исказу, нај ми верују да не би било овога аусмарша или одбрајаније у табор, и моје остре заповести, да за становито некоји господа офицери и векшем талом кнезови и клерус би доли с њим ишли и њега при вашој еминенције правичнога посведочити...“²⁵⁾

Представници клира и народа су одмах упутили молбу преко генерала принцу Хилдбургсхаузену да осечки егзарх Стојановић буде макнут из Епархије, пошто га нико није тражио, ни звао, него га је патријарх наметнуо, иако он није у овом генералату за друго, него само да у народу ствара велики немир, разједињавање и конфузију. Стога су молили, да овај непотребни препозит буде макнут, „а ми смо већ поднели нашу молбу његовој Јасности кога ми за јединог пастира хоћемо и желимо, за кога ћемо и у будуће Његову Јасност молити, због нашег оца протопопа, али је он на информацију овога (Стојановића) под стражом био послан патријарху, ми не знамо да ли тај (он) може бити препоручен милости, да би се он кући вратио и код своје куће у миру могао остати.“²⁶⁾

Патријарх је умро 7. јануара 1748,²⁷⁾ изгледа не решивши протину ствар. Пред јесен те године се састао изборни сабор на коме су народни претставници из Вараждинског генералата опет енергично тражили попуњење Лепавинско-северинске епархије. Поново су молили да им се за епископа постави Дионисије Новаковић. Ме-

25) МПА 79/1747 (нови).

26) Препис у МПА међу недатираним списима. У другој жалби наводе недела и грабежљивост Стојановићеву, тврдећи да је на његову тужбу протопоп отпремљен у Карловце, па моле да он буде ослобођен (МПА, акт без потписа, адресе и датума). МПА 79/1747. „Б“

27) Записи и натписи 2957 и 2958.

Ћутим царски комесар Енгелсхофен опет је оспорио сабору право да се упушта у избор епископа као и 1744. године.²⁸⁾ А у погледу личности Дионисија Новаковића пише новоизабрани митрополит Исаија Антоновић у ову епархију, да је „синодално и саборно разсуждено, закључено и уговорено, да он, господин Дионисиј, ради проповједи слова Божија и у Синодалном нашем Консисториуму за савет, при нашој архиепископској резиденцији до времена будушчија јего промоцији останет.“²⁹⁾ На сабору одржаном идуће, 1749. године,³⁰⁾ кад је изабран за митрополита Павле Ненадовић, био је Дионисије на захтев Срба Будимаца³¹⁾ изабран за њиховог епископа. У погледу Лепавинско-северинске епархије саопштио је комесар барон од Хелфрајха, у име царице, да се „Епархија северинска или марчанска сасвим укида, а њен териториј нека поделе епархије Карловачка и Костајничка. Не допушта се више никакво обраћање царици ради успоставе Северинске епархије (Wegen Aufrichtung des Bistum Severin oder Marcha nicht das geringste mehr ad Augustissimam gelangen zu lassen, denn Ihro Mays. dieses Bistum gänzlichen supprimirter wissen wollten, dacher dann obbemelt-gewestes Bistum Synodaliter in die Carlstädter und Costainiczzer Dioecaeas, wie der Situs am thunlichsten sich ergibt, eingetheilet werden solle).“³²⁾

Кад сабор није могао да одржи Лепавинско-северинску епархију, замолише претставници Вараждинског и Карловачког генералата да се Карловачка и Лепавинско-северинска епархија уједине мислећи тако на обнову старе Марчанске епархије.³³⁾ Међутим, у Бечу су добро оценили ову тенденцију, те је царица преко Дворске депутације 4. фебруара 1750. саопштила митрополиту Павлу Ненадовићу, да непоколебиво остаје код своје раније одлуке да се Северинска или Марчанска епархија потпуно укида и да се више никада не покушава њена обнова (und von dessen Wiederhebung zu keiner Zeit mehr jemahlen eine Meldung gemacht), а њен териториј да се подели између Карловачке и Костајничке епархије. Митрополиту је оштро наређено да хитно сазове Архијерејски синод и изврши ову поделу.³⁴⁾ Пошто то није учињено одмах царица је 24. јуна поново

28) Српски Сион 1905, 147, 148.

29) Исто, 146, 147; Грујић, Пакрачка епархија, 89.

30) После смрти митрополита Исаје Антоновића, који је умро у Бечу 24. јануара 1749 (Записи и натписи 2962).

31) Г. Витковић, Споменици из будимског и пештанског архива, Гласник СУД 4, 1873, 96, 116, 117.

32) Д. Руварац, Српски народни сабор 1749, Споменик СКА, 62, 1925, 124.

33) Грујић, Пакрачка епархија, 90.

34) Споменик СКА, 62, 1925, 134-136.

енергично наредила да се то учини. Тада се баш и састао Синод у Карловцима и 27. (16) јуна 1750. донео одлуку да се Лепавинско-северинска епархија укида и спаја са Костајничком, од које се због тога одузимају Лика и Крбава и припајају Карловачкој,³⁵⁾ а имена припојених крајева да „воведутсја за титулатуру, да таковим начином оноја северинскаја епископии имја конечно не изгладитсе.“ На крају се истиче да се ово канонско сједињење, извршено једино с том намером да би епископи и епархије могли боље управљати црквом Божијом, па се надају да се због тога неће учинити нажалост народу нашем постављањем у Марчи унијатског епископа.³⁶⁾

Тако је и правно нестало Лепавинско-северинске епархије. Синод је 3. јула 1750. изабрао грабовачког јеромонаха Арсенија Теофановића за епископа сједињене Костајничко-северинске епархије, те је у његову титулу у духу поменуте одлуке ушао и назив „северинско-марчански“.³⁷⁾ Али, кад је за то сазнала царица, забранила је рескриптом од 18. септембра 1750. под претњом строге казне да костајнички епископи носе овај назив, због тога „что ми цјелоје потребление Северинскаго или Марчанкаго епископата милостивјејше резолвирахом, тако не само напред поминанија да не творит, но епископ костајнички от такове титулатуре толико јавњеје да возудержитсја, јелико Ми о том разумјети будем, другим неповољним начином казнити прунуждени будем.“³⁸⁾ Зато су епископи костајнички, да означе своју власт над овим крајевима, додавали својој титули „и Вараждинског генералата“, као што су то од 1771. чинили и пакрачки епископи. Но пошто су епископи сједињених епархија понајвише становали у Северину, како због добро уређене резиденције, тако и због борбе са унијом, ипак су у црквеним круговима често називани северинским.³⁹⁾

Нови епископ Арсеније Теофановић (1750-1753)⁴⁰⁾ боравио је

35) Грбић, II, 20.

36) Д. Руvaraц, Радња Архијерејског синода 1750, Српски Сион 1904, 67.

37) Српски Сион 1904, 103.

38) Исто, 1905, 202, 203.

39) Записи и натписи 3035, 8015, 80034, 8045, 8107, 8143, 8167, 8191; понекад су називани и „подравским“ 8015, 8143.

40) О њему је записано ово: „...человјек бил високаго разума и глибокој науки, јејаже ради на прошеније људеј епархији тоја презентират двору от архиепископа Павле Ненадовића, от тогоче и посвјатисја в Карловце“ (Вл. Красић, Епископи зринопољски и костајнички, Глас Истине 1887, 167).

Да је заиста волео науку види се и по томе што је студирао још и 1745. у Хали у „Бранденбуршкој земљи“, одакле пише: „Учусја немески, гречески и јеврејски, и тому јешче теологији...“ (МПА 3/1745. „Б“

готово стално у Северину. Био је епископ кратко време. Умро је на пречац 15. маја 1753. („јакоче повјестујетсја отравоју“)⁴¹⁾ у Северину, па је ту и сахрањен.⁴²⁾ Тада је бригу о епархији опет преузео бивши протопоп а сада већ архимандрит лепавински Никифор Поповић.⁴³⁾ За званичног администратора постављен је митрополијски егзахр Арсеније Радивојевић,⁴⁴⁾ али још пре његова доласка састали су се у Копривници 16. јула 1753. претставници клира и народа и замолили архијерејски синод да архимандрита Никифора постави за епископа костајничко-северинског, истичући његове заслуге у борби са унијом, у раду на унапређењу црквеног живота и просвете.⁴⁵⁾ Али, све је било узалуд. У Карловцима као да нису видели даље од зидова архијерејске резиденције. За епископа је изабран архимандрит катедралне цркве Јосиф Стојановић, прозвани „Грешљика“ који је већ неко време као администратор управљао лепавинско-северинском епархијом и као што видесмо није оставио баш лепе успомене. Он је још тада осећао супериорност протопопа Николе и зато га је стално оптуживао и денунцирао.⁴⁶⁾ Прота је за њега једном рекао да „није вредан с једном женом бесједити, а камоли с царско-краљевскога величества министријом и с лавови загребачкими.“⁴⁷⁾ Изгледа да тај протин суд није био злобан и претеран, јер и у периоду Стојановићевог епископства није црква од њега имала ништа позитивно.⁴⁸⁾ Срећа је да је архимандрит Никифор још поживео,⁴⁹⁾ па је заправо он и даље радио на чувању православља у тешким данима, који су задесили цркву.

Епископ Јосиф Стојановић био је свечано устоличен у Северину 26. фебруара (9. марта) 1754.⁵⁰⁾

41) Глас Истине 1887, 167.

42) Грујић, Пакрачка епархија, 91.

43) Исто.

44) МПА „Б“ 125/1753; Д. Р., Писма Арсенија Радивојевића ексарха, Српски Синод 1905, 426.

45) Грујић, Пакрачка епархија, 93.

46) Српски Синод 1905, 167.

47) Грујић, Пакрачка епархија, 94.

48) Грбић, II, 188-192.

49) Умро је 1768. (Записи и натписи 8346); Дим. Витковић, Записи из књига манастира Лепавине, Богословски гласник, 12, 1907, 113.

50) Руvaraц, Прилози за историју архијерејског и епископског у Митрополији карловачкој, Летопис МС 204,4, 1900, 241.

ОТМИЦА МАНАСТИРА МАРЧЕ 1753.

Укидањем самосталне Лепавинско-северинске епархије били су само делимично задовољени захтеви хрватско-угарског племства од 1741, па су зато представници хрватских сталежа, племства и свештенства, на пожунском сабору 1751, поново поднели енергичан захтев за ликвидацију православља у Троједној Краљевини. У својој жалби (Beschwerden) оптуживали су они православне епископе да не престају са својим преступима, него умножавају своје цркве сазидане од камена, па и католичке цркве обнавља из рушевина и под тим изговором страшно глобе народ; мешају се у давање св. тајана католицима, које заводе у „шизму“, а своје припаднике одвраћају од католичке вере; унијате настоје к себи повратити, на велико огорчење верних и на вечну пропаст много хиљада душа. Стога да би се то спречило не треба грчко-несједињеном „такозваном“ патријарху у поменутим земљама допустити никакву јурисдикцију над клиром и народом тога обреда, а најбоље средство за то било би да се „шизматички такозвани епископи“, који су под његовом власти одатле удаље. Зато сталежи моле да се владике из Плашког, Костајнице и Пакраца одмах удаље, без обзира на царску потврду, коју су без сумње добили на основу лоше информације и у доброј вери.¹⁾

Царица међутим није била у тај мах за оштре мере, јер је после свршетка наследног рата желела да Крајину уреди тако, да војнички буде још употребљивија и кориснија. Због тога је у Крајини био потребан изванредан период мира. Поред тога, царица је тада била у савезу са православном Русијом, па ни с те стране није желела да предузима прогон православља у својој држави, бојећи се

1) Schwicker, Zur Geschichte, 21, 22.; Грбих II, 25, 26. Сличну жалбу управља је управа града Копривнице 1762. хрватском бану Фрањи Надажду против православног богослужења у капели у Копривници (Horvat, Iz prošlosti grčko-istočne crkve u Koprivnici; Vjesnik zem. arkiva, Zgb. 1915, 241).

да то не би штетило савезничким односима, тим пре што су се Срби из Баната и Бачке већ почели исељавати у Русију због прогона. Зато је одредила да се српске привилегије не могу поништити на основу законских чланака (40. од 1635, 46. од 1681) на које су се Хрвати позивали, пошто су привилегије издате касније од њих, и јер су многим царским конфирмацијама оснажене.²⁾ Стога је царица издала 23. октобра 1751. едикт, у коме се вели да има немирних глава које проносе по народу гласове да је наступило доба насиља, насупрот чему она уверава да неће никако допустити ни трпети да се над српским народом врши каква сила и да га ко нагони на унију.³⁾

У таквом стању покушала је царица да и проблем манастира Марче реши мирним путем. Тражила је од митрополита да са Архиепископским синодом донесе одлуке о коначном одрицању Српске православне цркве од манастира Марче. Међутим, митрополит је и на поновљена и пооштрена тражења у том погледу одговорио да се он и Синод не могу одрећи Марче без сагласности народног Сабора, а нарочито без приволе народа из оних крајева. Али, пошто су противници православља све јаче правили притисак на Двор, царица је обећала да ће Марчу предати унијатима. Једино страх од емиграције Срба у Русију, што је митрополит нарочито истицао, задржао је остварење овог обећања до 1753. године.

Те године израдила је Илирска дворска депутација план о спровођењу уније (das Elaborat über den Plan einer verbesserten Einrichtung des Unionswerkes). У њему је као главно средство предложено да се српски епископи и свештенство држе стално у стези, како не би могли утицати на унијате да се поврате у Православље, ни својима бранити да се поунијате. Председник Депутације гроф Кенигсег-Ерпс је већ у почетку израде тог плана истицао царици да је ово врло тежак задатак, коме треба приступити опрезно. С једне стране треба задовољити државну религију (римокатоличку), а са друге стране пазити да се због великих концесија католичкој цркви Срби не побуне. Читаву ствар треба изводити у највећој тајности, чак и од угарских власти и српског народа.⁴⁾

Сад је требало приступити извођењу овог плана. Одузимање Марче поверено је ватреном католику, генералу Петацију, који је у

2) Schwicker, 22.

3) Грбић, II, 26, 27.

4) Радонић, Римска курија, 624.

то доба био заповедник Вараждинског генералата.⁵⁾ Овај је најпре кришом преко свог изасланика мајора Петарди добио потписе седморице народних кнезова око Марче, од којих су тројица (из Граберја, Крижа и Дејановца) били католици⁶⁾, да признају новоименованог марчанског бискупа Палковића за свог епископа, варајући их да је то учинила већ све генералија и позивајући се на тада врло популарног капетана Петра Љубојевића као сведока.

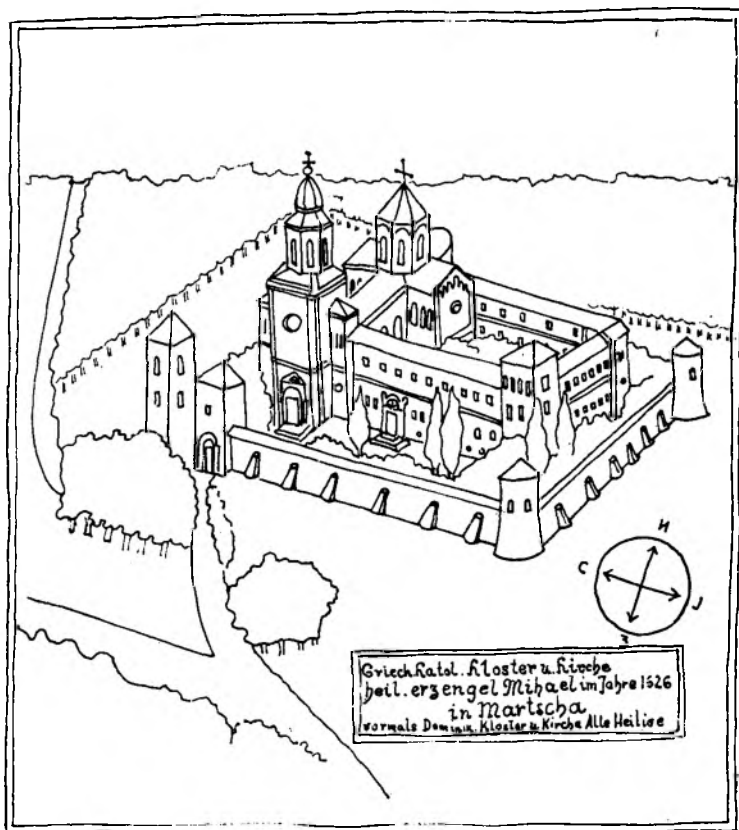
Кад је ситуација у околини Марче била јаснија, сазове Петаци 1. августа 1753. у Чазму највише српске официре, па и сам дође пред вече тога дана тамо у пратњи 20 коњаника и 200 пешака, римокатолика. Слутећи о чему би се могло радити, изиђоше изјутра сви српски официри под водством потпуковника Михајла Микашиновића, па замолише генерала да их не води у Марчу, ако је мисли Србима одузети, јер ће радије сви главе погубити него се назвати издајницама свога народа и цркве. Али, кад им је Петаци прочитао царичин декрет, којим се прети свима у овом случају непокорнима губитком главе, а целом народу губитком привилегија, они од два зла изабраше мање и сузним очима пођоше за генералом у Марчу.⁷⁾

Кад стигоше у манастир, позове генерал Петаци игумана и калуђере и прочита им царски указ, по коме треба манастир Марчу узети под војничку руку, а они да морају изићи из њега. Манастир ће стајати под војничком заштитом све дотле, док од царице не до-

5) Швикер каже за Петација: „Derselbe entstammte einem alten Triester Adelsgeschlechte, das seit 1632. in den Grafenstand erhoben worden war, und erwies sich in seiner Haltung als ein Mann von übergrossen Eifer für die Interessen der katholischen Kirche (der griechisch-unirte Bischof Basil Bosiskovich nennt ihn in einem Berichte vom 29. December 1759. „vir sane inter caetera de Religione catholica optime meritus“), weshalb er bei dem katholischen Klerus wie auch bei jenen Staatsmännern, die den gleichen Ansichten huldigen (wie z.B. bei dem geh. Cabinets-Secretär Maria-Thersias Freiherrn v. Koch) in grossem Asehen stand. Der nüchterne Freiherr v. Barlenstein dagegen zählt ihn zu jenen „gefährlichen Leuten, die darauf verfallen, eine Gewalt... sogar wider alle Regeln zu missbreuchen.“ Er nennt ihn einen Mann, der sich „nicht abhalten liess“, „den (serbischen) Nationalisten weh zu thun, zuletzt aber ein solches Patent verkünden zu lassen, dessem Inhalt mit den Privilegien sich nicht vereinbaren liess; der die gemessensten Befehle von oben missachtete, sobald diese den Griechisch-Nichruniten günstig lauteten, dagegen nicht aufhörte „durch beständige Zudringungen und geheime Verunglimpfung ehrlicher treuer Diener, die sein gewaltthätiges Vorgehen „missriethen“, deren Einfluss zu beseitigen, und der endlich dur, so viele, erwiesener Massen falsche und sich selbst wiederholt belästigte und irreleitete (Schwicker. Zur Geschichte, 17).

6) Грујић, Пропаст ман. Марче, 19.

7) Грујић, Пакрачка епархија, 96.

МОНАСТИР МАРЧА, према цртежу А. Маргетинца из 1895.
према „нацрту“ из 1775. године

ће друга одредба, и до тада се нико неће пуштати унутра.⁸⁾ Калуђерима је генерал наредио да се селе куд знају, а са собом да могу понети оно што за 24 сата могу изнети. Док су ојађени марчански калуђери, уз помоћ околног народа, износили ствари из манастира, многи су не само плакали, него и косе чупали и одело на себи кидали.⁹⁾

Тако је Марча 1753. коначно отета Србима. Мукотрпни марчански калуђери преселише се у Лепавину,¹⁰⁾ а одмах за њима доведе власт у Марчу два унијата, познатог Симеона Булића и неког јеромонаха Димитрија из Славоније.¹¹⁾ Прогнани су са својих парохија и околни пароси, тако да је цела марчанска околина остала без иједног православног свештеника. Капетан Мрзљак је постављен у Марчи да је „чува“. На шест страна поставио је страже да нико од православних свештеника не може прићи Марчи.¹²⁾ Све цркве у манастирским парохијама дао је позатварати и кључеве купио. Једино му поручник Филип Радотић није хтео да преда кључеве од цркве св. Вита у Грабовници, задужбине својих родитеља. Кад га је Мрзљак трећи пут позвао да то учини запретио му је затвором,¹³⁾ коме Радотић није умакао.¹⁴⁾

Изгнани марчански калуђери, чим одахнуше у Лепавини, написаше 5. августа 1753. жалбу Дворском ратном савету. У њој кажу да су се покорили царској наредби, ма да им није одређено никакво место за пребивалиште. „Сад видимо својим очима, како је од наших свештеника затворена не само Марча, него су затворене и друге парохије и из црква наших околних Марче истерани свештеници (иако то не стоји у указу њ.ц.кр. величанства). И два унијата пуштена су, да у Марчи служе без допуштења њ. величанства. Кад смо ради тога дошли да се огласимо генералу он нам је рекао, да их је онамо послао бискуп загребачки. Ако тако може бити, да бискуп царску заповест уништава, онда и ми имамо својих духовних поглавара, па кад не бисмо хтели у свему бити покорни, могли бисмо кога свештеника између нас послати тамо; него ми смо сви у свему најпокорнији и са сваком понизношћу молимо... да за нас осам сиромашних свештеника и с другом фамилијом скупа двадесет

8) Красић, Манастир Лепавина, 49.

9) Грујић, Пропаст ман. Марче, 21, 22; Исти, Пакрачка епархија, 96, 97.

10) Čsaplovics, II, 25, 26; Schwicker, Zur Geschichte, 23.

11) Грујић, Пропаст ман. Марче, 23.

12) Српски Сион 1905, 426.

13) МПА „Б“ 98/1753.

14) Летопис МС 204, 4, 1900, 247.

сет персона, који смо без свакога прибежишта, а увређени с целим нашим народом, имате милостиво промишљење, да овако без сваког узрока не трпимо зло, него да имамо своје прибежиште, и свој плачевни народ да не гледамо овако љуто да се вређа и угињава.“¹⁵⁾

Митрополита Павла Ненадовића први је обавестио о отмици Марче потпуковник Михајло Микашиновић. Он је молио митрополита да предузме све код Двора да се Марча врати и изјави да је спреман, ако треба, са осталим српским официрима и народним претставницима да пође царици у Беч, да је извести о свему и умоли за милост.¹⁶⁾

Баш тих најстрашнијих дана стигао је у ову епархију митрополитов егзарх Арсеније Радивојевић. О Великој Госпојини био је у манастиру Лепавини¹⁷⁾ на храмовској слави, где се договорио са архимандритом Никифором и осталим представницима клира и народа, да се у Северину одржи протестни збор самог свештенства, пошто је царица забранила официрима да се под претњом најстрожијих казни не смеју мешати у питање Марче. Збор је одржан у Северину 28. августа 1753. и са њега су упућене молбе и митрополиту и Дворском ратном савету. У молби упућеној митрополиту вели се: „Велика је наша жалост што су толике наше верне службе, велика крвопролића, тешки терети и толика љубав славном дому аустријском заборављени и тако наша срца извађена, веселост изгубљена. Чему да се веселимо, кад морамо толики немир у црквама и у закону нашем да трпимо? А то нас је једино и довело испод јарма турског под окриље славног дома аустријског. Кад ради потребе дође пред генерала (Петаци) који свештеник, официр или мушкатиер (крајишник) нашега закона, он никога не пушта веселог од себе, већ узима самога Бога ауторитет и прије опћега суда осуђује на паклене муке... Од толикога љутога зла које трпимо од тога генерала, није тежа ни сама смрт...”

Стога „с великом покорношћу просимо, на земљу падајући, да милостиво настојите код наших милостивих цесарско-краљевских тронов, да нам се смилују и опет нам допусте, да живимо у нашем манастиру Марчи, који су пређи наши сазидали за свештенике нашега благочестија, од куда се уносио велики интерес у славни дом аустријски. До сада су тамо пребивали добрих фамилија свећеници

15) Красић, Манастир Лепавина, 49, 50.

16) Грујић, Пакрачка епархија, 97.

17) Српски Сион 1905, 426.

— нама на весеље, а сада су тамо именом, а не делом унијати, непоштени, пијанци и лакомше, који не слушају својих старих и пред народом чине велику саблазан. Али њихово состојање није велико, нема их више од четири или пет. Они нису тамо позвани Светим Духом, него грехова ради својих тамо су прибјегли, како би и онђе могли гријешити и послје опет бјежати даље. Њихова самовоља и непокорност, може ли донијети какав било интерес цесарско-краљевској служби?...“¹⁸⁾

Другу жалбу упутио је овај „плачни клир Генералије вараждинске, грчкога закона, у име свега народа овдашњег“ Дворском ратном савету, молећи заштити од насиља, која им чини генерал Петаци. Ту се вели: „У осамнаест села затворио је генерал Петаци шест цркава наших и истерао из њих наше свештенике, без свакога знања њ.ц.кр. величанства. Колике се сад губе душе, без божје службе, без исповеди, деца без крштења. Толико нам је нанесено зло, да би нам слађа била и смрт, него што морамо гледати овај немир и зло. Како је насељен овај генералат, доста је било међу нама генерала, обрстара и других команданата и сваки нас је, као добар пастир учио добру, зато смо с весељем били готови на сваку службу њ.ц.кр. величанству. Сада је свима нама узето срце и живот због истога г. генерала грофа Петација.“¹⁹⁾

Изабрана је и народна депутација да иде у Беч и царици усмено изложи тешко стање у Генералату и пожали се на зло поступање генерала Петаци. Овај, пак, да их омете, нареди да нико од официра не сме ићи у депутацију. Па ипак је митрополит израдио другим путем дозволу за потпуковника Михаила Микашиновића да може ићи са депутацијом у Беч. Депутацију су поред њега сачињавали епископ пакрачки Софроније Јовановић и арадски Синесије Живановић, архимандрит лепавински Никифор Поповић, шишатовачки Викентије Поповић и марчански игуман Софроније Стефановић.²⁰⁾

Док је депутација у Бечу настојала да макар нешто поправи, генерал Петаци је у Крајини наставио гоњење. Ексарх Арсеније Радивојевић пише владици Јакшићу о тадашњим приликама у Епархији овако: „... Со здјешњем г. генералом гроф Петациом у великој злоби и свађи живим, и како ми је бједнасто одговорио на мое писмо јему писато, таква хула и бешчастие неспришати, обаче ја преже јего мало от чести дерзнул јего ушчинити јусом канониче-

18) Грујић, Пакрачка епархија, 97, 98.

19) Красић, Манастир Лепавина, 54-57.

20) Грујић, Пакрачка епархија, 98.

ским и привилегијским пункти и проч., на које јему видало се противно јего аукторитету, јако мужу сушчу благородну, и дал транслацирати и у Виен послал, обаче и ја јего во оригинале писмо послах до моего Г. Принципала, и к тому писма моего до јего Ексселенцији писате копију послах вчерашњом почтом, а ничто друго п.г. само что одрзновено поступих и свјашченике наредих у диштрикт марчански, ондешње христијане отвращати от уније, на кое вси возвратилисја свој православној цркви, а ниње конечно запретише да неусудимсја онамо какову команду имати, и на мостове кустодију поставили, от свјашчеников наших никого не дати пропустити, но воспјат их возвращати, и ашче скорјејши какова помошч не пријдет от их ц.кр. величества да можемо цјелу јурисдикцију во оном поменутом марчанском диштрикту имати, то по истиње пр. г. вси пропаднут, понеже људе на сваки ден прелпцајут и претет живе на коцеве надјевати, ашче не би от их кто ишал у Марчу службу слушати и унитским марчанским свјашчеником приложитисја и от них депендиратисја.“²¹⁾ Капетан Мрзљак је саслушавео православне, изнуђавајући на сваки начин да се декларишу као унијати. Међутим Срби су добро разликовали појмове: манастир Марча и њени нови становници. Марче се никада нису одрицали, а унијате никада нису признали за своје. „Откако смо насељени, изјављује Мрзљаку Тома Дамјановић из Липовчана, увек смо били чела парохије манастира Марче и отуда су нам били слани духовници, који нису ништа друго (чинили), него нам по вери нашој служили и учили нас да држимо своју веру. Моји родитељи су помогли код градње овог манастира...“²²⁾

Илирска дворска депутација озбиљно је схватила случај Марче и њезиних калуђера, које је мислила сместити у Гомирје и Плашки.²³⁾ Зато народној депутацији није одмах ништа одређено одговорено. Потпуковник Микашиновић донео је из Беча глас да се царица из народних привилегија уверила да су Марчу основали православни, али никакве резолуције још није било. Изашла је, наводно, наредба грофу Петацију да се отворе цркве у марчанском диштрикту и свештеници пусте тамо на службу, али се Петаци није на то базирао,²⁴⁾ него је саопштио егзарху Арсенију Радивојевићу, да ће све свештенике, које би он тамо послао, оковати и у тамницу бацити, па и њега самога, ако то учини.²⁵⁾

21) Српски Сион 1905, 427.

22) МПА „Б“ 77/1754.

23) Радонић, Римска курија, 624.

24) Schwicker, Zur Geschichte, 17.

25) Српски Сион 1905, 428; Schwicker, 18.

Као завршетак овог спора изиђе 5. новембра 1753. одговор патријарху митрополиту Павлу Ненадовићу да се Марча не може повратити православнима, јер су је они „јавно и казне достојно уграбили,“ а цркве и села око Марче заузеле су само у потребним границама. Стога неће да прими никакву депутацију у тој ствари, и генерал Петаци имао је право што није хтео да пусти из генералата изабране посланике за ту депутацију.²⁶⁾

Кад је митрополит саопштио ову царску резолуцију народу у Вараждинском генералату, написа му свештенство и претставници војске и народа 28. децембра 1753. врло оштру представку, у којој га коре због слабе бригае за народне невоље. У свом огорчењу они доказују неправедност царске резолуције и не могу веровати да би она уследила, да се митрополит заузео и бранио народна права, која су тако очигледна и свечано зајемчена. „... Толико крат в.в. предлагалом и бједнија тужби долагахом, никаквија обрани не сотвористе ниже изходатајствовасте код трона их ц.к. величества, почто нам оваков живот, понеже ни откуду никакова заступљенија и заштитљенија, лучше нам всим будет изумрети, нежели овакога бједствија и туги подносити, кому ли иному прибјегнути будемо, и гдје пута тражити, просити за монастир наш Марчу и прочија обиди наша, покажите нам пут милостивјејше просимо, јегда толики наша тужби и тужби предлагајемо и на в.в. оставихом, да в.в. заступите нас код их ц.к. величества и покажете наша прошенија и плачевнаја наша уврежденија, или в.в. пренебрегосте и конечно нас сиромаше заборависте, в мјесто објешчанија вашего тримјесечнаго забављенија у царствујушчему граду Вијени, те толику зјело жалосну и скорбну резолуцију изходатајствовасте, која иста она резолуција цјелих нас и обшчеству нашему смерт и конечну пагубу наносит, ниже у напред радоватисја можемо, но ваша објешчанија благаја прозиде љутаја нам горест. Гдје ми вси обшче имјехом надежду перво на Господа Бога и на в.в. да нас милостивјејше заступите, едали в.в. закеваније сицево бист, ашче ваше, почто нам толику скорб и жалост и вјечноје смјатеније душам нашим и живота нашего поврежденије, и плач цјелому обшчеству нашему нанесосте, за које нам пришло код Господа Бога всјем цјелаго нашего благочестија народу со слезами плакати на в.в. за таковоје наше нерадјеније. Помислите на предцесоре (предходнике) ваше прежде вас бившија, за кога от их таково љуто зло над нами за наш који мона-

26) Грујић, Пакрачка епархија, 98, 99.

стир содјелано јест јакоже ниње учинисја. За каков ли узрок нам депутирти наши възбрањајут шиљатисја, и код их ц.к. величества милости просити да не можемо. Каја вам за такоје небреженије о вашој пастви словесној сего свјета почест јавитисја хошче. По смрти же какова памјат творитисја будет, и ашче тако цјело пребудет и ви о нас аки пастир добриј не подвигнетесја и душу своју положити не будете, от пастирја најемник наречетесја, и овци чуждиј глас не ошчушчајут, да бјегајут от њега, занеже ашче наш манастир Марча цјело отјата будет, от цјелаго клера и народа нашего повсјуду обрјетајемаго себи и својој души вјечниј порок нанести хоћете; но за Бога, за пет рана Исусови, за своју душу и за своје спасеније подвигнитесја, настојте за наш свјатиј манастир и код их ц.к. величества наше милостивјејше матере ходатај будете, да можемо своје депутирте горје послати, да от уст наших депутиртов код трона их ц.к. величества све наше тјагости и љутаја усилија, која се над нами више терпјети не могућ предложити можемо и сви јешче покорно со слезами молимо и просимо ово наше писаније их ц.к. величеству изволите послати, да наш плач оволикиј тол крат всује не будет. Ашче и сије неуслишано будет, цјело познато јест, да наша благоутробњејша мати милостивна императорица и земљедержица милост своју и прошенија наша отвращајет и за непотребна имјејет.“²⁷⁾

Честити митрополит Ненадовић није заслужио овако тешку осуду. Он није био неактиван, али је био немоћан, као и народ. У Бечу се радило што се хтело, а тако сад још јаче и генерал Петаци у Крајини. После ове резолуције све жешће је гонио православно свештенство и народ. За њега су Срби били „eine schreckliche Materie-die Schismatici“, па надајући се да ће његове методе ипак остварити унију, унапред се хвалио говорећи: „У Хрватској је и ваздух поунијаћен.“²⁸⁾

Првенствено је требало радити у околини Марче. Калуђери и свештеници већ су били истерани. Унијати су већ били у Марчи, али без пастве, јер народ као и увек раније није хтео ни да чује за њих. Зато се нико није ни обраћао њима за вршење светих тајана и осталих треба, него су сви тражили могућности да им то учине православни свештеници. Прогнани граберски парох Константин Смољановић дошао је једне ноћи кришом у своју парохију да крсти децу, али је зато грдно страдао и он и Павле Милисављевић из села

27) Летопис МС 204, 4, 1900, 244.

28) Красић, Манастир Лепавина, 50.

Крижа, који је био кум деци која су се крстила.²⁹⁾ Свештеника Алексија Поповића Мрзљак је ухапсио, у Марчи затворио, из Марче терао у Крижевце, а отуда у Копривницу пред Петапија, где му је саопштено да је православном свештенству забрањено одлазити у марчанску околину и тамо децу крштавати и вршити друге свете тајне.³⁰⁾ Свештеник Никола Зрнић такође се жали да је хапшен и прогнан.³¹⁾ Никола Цвијановић из Шумећана бачен је окован у тамницу копривничку што је примио на конак два светогорска калуђера, који су туда путовали. Стојан Радиновић морао је шеснаест пута трчати кроз шибе поред тристо војника, Илија Смољановић 20 пута, а Петар Радованчевић четири пута „зато што викару Булићу нису хтели примити коња и ићи к његовој маши (миси)“³²⁾

Свештеник Стефан Соларић провео је у тамници гладан и жедан девет дана зато што је народу прогласио пастирску посланицу патријархова егзарха. Калуђера Герасима из манастира Ћипше, који је овде сакупљао милостињу, дао је капетан Мрзљак под стражом допратити у Марчу, где су га мучили и напослетку бацили у тамницу. Стефана Брадића из Граберја Мрзљак је затворио „кад није знао унијатском патру да помогне служити“ и зато му ударио 25 батина, говорећи да „за своје живљење мора се и вучити.“³³⁾ Најгоре су страдали три најугледнија домаћина из Иванићке крајине, који су са дозволом свога команданта присуствовали 26. фебруара 1754. у Северину инсталацији новог костајничко-зринопольског епископа Јосифа Стојановића, и тамо јавно протестовали због верског гоњења у њиховој Крајини.³⁴⁾ Њих је генерал Петаци бацио у тамницу, где су злостављани и мучени глађу четири и по месеца, а кад су пуштени морали су и они да трче кроз „мртве шибе“,

29) Исто, 51-53.

30) R 3592, 75/1755.

31) R 3592, 73/1755.

32) Красић, Манастир Лепавина, 51-53.

33) Исто.

34) Описујући ту инсталацију пише егзарх Радивојевић: „По обједје и по востанији от трапези, иванићке крајине људи просиша вси јединодушно цесарског комесара да примит их меморијал и г. командираному генералу пошљет, и проча г. официјери који су се случили на трапези бити и совокупилося бјаше народа множество вси јединодушно у глас просиша да примит г. оберстер онај меморијал крајине иванићке от људеј речених, равно и клер просил за вишеречениј меморијал, на које општаго народа прошеније, склонио се г. оберстер Кенђел, примил меморијал и послати објешчал у Градац командираному г. генералу“ (Кајлу, који је био одређен за царског изасланика на Стојановићевој инсталацији, али је био спречен, те га је заменио пуковник Кенђел) (Летопис МС 204, 4, 190, 242).

при чему је прави добио 1200, други 2400, а трећи 3000 удараца.³⁵⁾ Поручника Филипа Радотића држали су у тамници најпре у Копривници,³⁶⁾ а затим у Птују због непокорности (инсубординације) и због учешћа у нападу на Марчу.³⁷⁾ Кад је касније успео да побегне у Русију, дао је тамо исцрпан извештај о страшном гоњењу које је вршио гроф Петаци. Ту је изнео сва зла, која трпи српски народ „которога њест в свјетје бољеје гибшаго... ибо ниње страждет боље прежних римских имепраторов на христијан гонитељеј, Нерона и Диоклетијана.“³⁸⁾

Сва ова гоњења узнемирила су Крајину. Горњо-карловачки владика Данило Јакшић, пишући митрополиту Ненадовићу о прогону Православља, прибојава се да је народно стрпљење при крају. „Ја моју душу и живот пред самим Богом и пред њиховим царским величеством и вашем превосходитељству вадим, да не буде мене ништа ни на којем мјесту за одговор, ако се какова несрећа из овога роди.“³⁹⁾ Јер поред овог верског насиља, државна власт је паралелно хтела да потпуно уништи привилегије и да живот у Крајини организује тако да се што више ограничи и пониште народне самоуправе и народ потчини војној управи. Године 1754. издаде Двор *Militär-Grenz-Rechte*. Тим законом, који је *de facto* заменио привилегије, укинуте су „баштине“ и заведено „царско војно лено“. Сва је земља постала „царска“, а крајишници ситни царски вазали. Судовање је војно. Капетанати и војводства су укинута и образоване „регименте“ и „компаније“, чији су команданти били понајвише страни, немачки официри. Ради увођења новог законодавства у живот почело је мерење све земље и попис целокупне крајишничке имовине. Крајишници су осећали да то не води добру и били су страшно огорчени. А кад им још одредише, у очекивању царичине посете, место старе народне униформе нову, немачку, коју су готову морали скупо платити, била је то за њих увреда која их је револтирала. То огорчење појачао је и велики намет и неподносиви кулук ради изградње комуникација и официрских станова.⁴⁰⁾

У тако наелектрисаном стању инсталирао је генерал Петаци 28. августа 1754. у Марчи унијатског бискупа Палковића, дотерав-

35) Грујић, Пропаст ман. Марче 27-29.

36) Летопис МС 204, 4, 1900, 247.

37) Vaniček II, 47; Споменик СКА 53, 1923, 18; Војно-историјски гласник 2, 1950, 113.

38) Споменик СКА 53, 1923, 21.

39) МПА 52/1754 (нови).

40) Војно-историјски гласник 2, 1950, 110.

ши на ту инсталацију силом народ из марчанске околине.⁴¹⁾ Угорчење је достигло максимум и чаша народног стрпљења се прелила. У јануару 1755. плану чувена Северинска буна,⁴²⁾ чији је почетак био озбиљан и крвав. Учествовали су и Срби и Хрвати, православни и римокатолици, јер је додијало свима. Одмах у почетку поубијаше најомрзнутије официре,⁴³⁾ многим куће опленише и попалише, међу њима и кућу капетана Мрзљака,⁴⁴⁾ а у Северину основаше „Северинску општину Вараџдинског генералата“, чији је претседник постао капетан Петар Љубојевић, Србин, а секретар Хрват, Ђуро Мартиновић. Двору упутише своје „потешчице“ у којима моле да им се и даље допусти живети по њиховим старим привилегијама и да их се заштити од зла које чини генерал Петаци и његови помоћници. У погледу Марче и верског насиља у Крајини пишу ово: „6-то: Просимо ваше величанство, да ми ободвог закона грчанског и римског ву љубави како и досад живети, а треитег закона унијате не можемо имати мед собом, него ву том ваше величанство помилује нас и ву старине држе; аколи кој таков добровољно један али други закон преступи измед овије слободно је, ар ови треити су само за једну велику конфузију и неслогу... 35-то: Осебујно понизно молимо цијеле општине, како преди Цесари християнски закон не уните у миру држали през свакога бантовања, како римски, у свом од причетка насељена генералије до пришедку к нами господина генерала грофа Петација мирно живели и веселили се јесмо, а како споменути господин генерал к нами дошел на Генерал-вицекоманду, нас све увреди и чисто у жалост поставил, које понизно молимо и цесарско Величанство, да би нас, који смо

41) МПА 52/1754 (нови); Грујић, Пакрачка епархија, 102.

42) Ljudevit Ivančan, Buna Varaždinskog generalata i pograničnih kmetova godine 1755, Vjesnik zem. arkiva 1902 i 1903; Bransko Sučević, Severinska buna, Војно-историјски гласник 1950, 2; B. A. Krčelić, Annuae ili historija, Zagreb 1952, 165-170. Žic, Hrvatska kronika B. A. Krčelića, Vjesnik drž. arkiva 1945, 243; Vaniček. II, 44-58. Као главне изазиваче буне, директне или индиректне, наводи гроф Гвињарди (Quiccardi) капетане Петра Љубојевића, Јелића и Предраговића; поручнике Бојчету, Мартиновића, Соларића и Радотића; потпоручника Кнежевића, Раделића, Пробу и Дјаковића; заставнике Першина, Милетинца, Чигожавића, самога епископа (Стојановића); архимандрите (!) и кнезове (Ваничек, II, 48-49). О учешћу владике Стојановића пише опет Крчелић; „Љубојевић је извршио тај покољ 23. сijeчња у Северину у присутности расколничког бискупа, који је пријетио анатемом људима своје секте, ако сами буду убијали официре. За римокатолике пак говорио је да им не може пријечити да раде што хоће, јер му нису подложни. Два дана након покоља, који је сам гледао, оде у Костајницу“ (Annuae ili historija, 165-166).

43) Записи и натписи 8063, 8065, 8070.

44) Војно-истор. гласник 2, 1950, 113; Krčelić, Annuae ili historija 166.

закона грчанскога неунити мирно у закону нашему полег обште народни привилеги у вери и закону мирно милостивно обдржали, а никакове силе чинити, непрепустили, како такојше манастир наш Марчу, кој од наших прадједов неунитога закона сазидан јест највише природнога милосрђа нам пак вазвратити.“⁴⁵⁾

Са жалбом, коју је носио копривнички пуковник Бек, отишла је у Беч народна депутација на челу са вођом буне капетаном Петром Љубојевићем. Сад је бечким властима већ било лакше. Устанак су обезглавили, а на депутацију су правили такав притисак, да је чак и Љубојевић, као вођа буне, поручивао крајишницима да се умире, па их у писму од 29. марта 1755. управо преклиње да се смире, ако желе да спасу себе и своје породице.⁴⁶⁾ Из Беча се први вратио пуковник Бек, који је у пратњи три батаљона крајишника обишао села око Крижеваца, саветујући народ да се покори и умири. Поред тога је одредио да се на збор у Северин, који је сазвао архимандрит Никифор и потпуковник Михајло Микашиновић, пошаље из сваке компаније по пет изасланика ради договора и подношења жалбе. Збор је заиста и одржан у Северину почетком јуна 1755. Поред народних изасланика били су присутни: архимандрит лепавински Никифор Поповић, марчански игуман Софроније Стефановић, три протопрезвитера и потпуковници Михаљевић и Микашиновић. У погледу Марче донесена је одлука да се народ с тешким болом одриче за сва времена свих права на Марчу, али под условом „да коначно унити измежду нас ижденутсја и друге наше цркве и народ у својему закону мирни останемо; а у већкрат поменути манастир римокатолици, а не унити населетсе.“⁴⁷⁾ Овако болно решење коначно је усвојио и коштајничко-северински епископ Јосиф Стојановић, па је преко грофа Најперга послата царици народна претставка, у којој се моли да се из Марче уклоне унијати, због којих су се у Варајдинском генералату сва зла догађала, а да се место њих доведу римокатолички калуђери пијаристи, који ће отворити тамо школу, у коју ће ићи и српска деца. Поред тога молио је владика Јосиф да се што пре поврате православнима отете цркве у марчанској околини и њему дозволи тамо канонска визитација.⁴⁸⁾

45) Čulinović, *Seljačke bune*, 113-117.

46) Војно-истор. гласник 2, 1950, 118.

47) Грујић, Пакрачка епархија, 103. — Овај закључак био је третиран као 9. тачка дневног реда на седници Синола 1755 (Д.Р. Дневни ред за синодске седнице 1755, Српски Сион 1906, 375).

48) Грујић, Пакрачка епархија, 104.

У то време већ је у Канижи почела рад нарочита истражна комисија, која је испитивала кривице у Северинској буни. На челу комисије налазио се гроф Најперг. Радећи три месеца, комисија је саслушала масу крајишника и претресала њихове жалбе дајући пуковнику Беку инструкције и обавештења. Тако се у инструкцији од 24. јуна вели у погледу народних привилегија, да владар, који додељује привилегије према тадашњим приликама, није дужан сам, као ни његови наследници, да их у промењеним приликама остави непромењене.⁴⁹⁾ Три дана касније у једној тајној инструкцији наређује Најперг Беку да провери да ли су православни свештеници напустили Марчу и њено подручје, па ако гдегод нису, нека им нареди да се сместа имају удаљити. Са друге стране опет наређује да свако може без бриге у својој вери живети, само да нико не може издавати се за унијата, а истовремено ићи к православнима. Најперга такође интересује да ли манастир још увек чува стража и колика је она.⁵⁰⁾ Комисија је испитивала сваког појединца о његовој верској припадности, те су се, како вели Крчелић, једва петнаесторица⁵¹⁾ изјаснили као унијати, али као што се види из споменуте Најпергове инструкције, и ти су му изгледали сумњиви.

Унијатски бискуп Павковић, чим је планула буна, утекао је у Загреб, заједно са Булићем и осталим својим калуђерима.⁵²⁾ На позив из Каниже дошао је пред комисију, где му је Најперг предложио, да се у овим тешким приликама својевољно повуче. Кад је Палковић изјавио да то не може учинити, ствар је изнета пред целу комисију, где је бискуп узалудно покушао оправдати свој останак у Марчи. Тврдио је да постојање унијата није узрок народним побунама, наводећи да се у Мађарској поред католика трпе јеретици, а у Енглеској и Немачком царству поред јеретика католици, па шта онда смета царској служби да и овде поред шизматика постоје унијати. На крају је тврдио да њега може макнути само римска столица.⁵³⁾ Но све је то била узалудна прича. Палковића је из Марче преместио народ, а Двор је увидео да је ствар са унијом апсолутно пропала, те о његовом одржању није могло бити ни говора. Зато је царица одредила да се Марча преда католичким калуђерима пијаристима, а Палковић је добио на уживање Пресеку, конфисковано

49) R 3592.

50) Исто, 65/1755.

51) Krčelić, *Annuae ili historija*, 168.

52) Записи и натписи 8064, 8065, 8066.

53) Krčelić, *Annuae ili historija*, 168-169.

добро малог загорског племића Стефана Домјанића, који је те године био иницијатор буне калничких кметова, па осуђен на доживотну робију и конфискацију имовине.⁵⁴⁾

У августу 1755. пијаристи су стигли у Копривницу, а већ 1. септембра су отворили у Марчи немачку и латинску школу.⁵⁶⁾ Но та школа је била кратка века. Марча, одвојена од комуникација, није могла постати просветни центар Генералата, тим пре што су се Срби и према овим римокатоличким калуђерима због горког искуства односили с неповерењем, а сметало је и њихово непознавање нашег језика, и Крајишници баш не беху одушевљени да им шаљу децу. Зато је после пар година ова школа укинута, а пијаристи премештени у новоосновани Бјеловар, где им је поред школе од 1772. поверена и новооснована римокатоличка жупа.⁵⁷⁾

Сад је дошао ред на ликвидацију Марче. Државна власт је продавала манастирске земље околним сељацима⁵⁸⁾ и са једним делом тог новца подигла пијаристима у Бјеловару манастир (данас жупни стан) и школу, а народу око Марче убрзо је дозвољено да слободно развлачи грађу и руши зидове манастирске.⁵⁹⁾

Одласком унијата из Марче настала је нова ситуација, коју укратко изражава један запис: „И то лето (1755) истераше из Марче унијате и населише пијаристе, и оста христијаном у закону мирност. И биет православни епископ Јосиф Стојановић.“⁶⁰⁾ Тако је коначно постигнут дуго жељени верски мир.

Бискуп Палковић отселио је у Прибић, где је и боравио до смрти. Умро је 19. фебруара 1759. у Карловцу, где је дошао ради лечења, али је сахрањен у Прибићу. Величајући његове заслуге за унију, Крчелић примећује, да је Палковић први наговорио поунијане Жумберчане „да у канону мисе буде споменуто име римског

54) Čulinović, 126; Палковић је умро у Карловцу 19. фебруара 1759 (Krčelić, *Annuae ili historija*, 377).

55) Krčelić, *Annuae ili historija*, 170.

56) Грујић, Пакрачка епархија, 104.

57) „Skolu Pijarista u Belovaru posjećivalo je 90, a onu u Marči 30 učenika“. (Cuvaj, „Grada za povijest školstva, I, 533, 536).

58) Марча је имала 170 јутара шума, 7 јутара оранице, 100 јутара ливале и 150 јутара винограда, затим мајур Маринковац са 70 јутара шума и 16 јутара ливале (Ivančan, *Nuna Varaždinskog generala*, *Vjesnik z. arhiva* 3, 1902, 160).

У једном попису посела Иванићке крајине се вели да Марча има 6 2/4 сесије (DAZ, *Generalatus Varasdiensis* II, 509) а у другом да поседује у Маринковцу 6 баштина (Исто III, препис у АЈАЗУ, Лопашинева збирка).

59) Грујић, Пакрачка епархија, 106.

60) Записи и натписи, 8064.

папе“.⁶¹⁾ Наследио га је Василије Божичковић, некадашњи професор теологије у Лавову, а затим главни прокуратор реда св. Василија у Риму.⁶²⁾ Он је и даље становао у Прибићу, док није 1777. године папском булом Пија VI „*Caritas illa*“ и повељом Марије Терезије основана унијатска бискупија у Крижевцима,⁶³⁾ где јој је седиште све до данас.

Истерани марчански калуђери молили су почетком јуна 1755. митрополита Павла Ненадовића, да им са Синодом дозволи да се настане у манастиру Бршљанцу „где от скорог времена покојни духовник Гаврил наново церков водрузио и јеромонаха два пребивајут.“⁶⁴⁾ Но ускоро их видимо и у Лепавини и по парохијама разасуте. У свим записима они увек с поносом истичу да су Марчани.

61) Krčelić, *Annuae ili historija*, 377; Исти, *Notitiae praeliminare*, 432.

62) Krčelić, *Annuae ili historija*, 377; Божичковић је био родом из православне српске породице из Батињана (данас Војаковац) код Крижеваца, коју је касније покушавао превести на унију (Грујић, Пакрачка епархија, 164-167).

63) Reba, *Izbornik za crkveno-pravne odnose različitih katol. obreda s obzirom na istočno katoličku crkvu u Hrvatskoj*, Križevci 1911, XX; Ivan Marković, *Slaveni i pape*, Zagreb 1904, II, 386; Nilles, *Symbolae*, 762-764.

64) Р. Грујић, Исправи и примедбе на „Записе из књига манастира Лепавине“ од Дим. Витковића, Богословски гласник 13, 1908, 110.

ЖИВОТ ЦРКВЕ

Лепавинско-северинска епархија, која се у свакидашњој администрацији најчешће називала „хорватском“, обухватала је Вараждински генералат и Капетанат жумберачки. Кад митрополит Викентије Јовановић моли царску потврду за епископа Симеона Филиповића, он тачно наводи територију нове Епархије: Крајина копривничка, св. ђурђевска, крижевачка и иванићка и Капетанат жумберачки.¹⁾ Да је нови епископ имао такву јурисдикцију показује и његов печат: „Симеон Филиповић Божијеју милостију православни епископ хорватскиј и жумберијскиј,“²⁾ као и записи из тога доба.³⁾ Кад је после смрти Филиповићеве, био 1744. инсталиран епископ карловачко-сењски Павле Ненадовић, није инсталиран и за Жумберак, јер је он припадао де југе Лепавинско-северинској епархији.⁴⁾ Међутим, де facto, православни Жумберчани су се у духовним стварима најчешће обраћали карловачко-сењским епископима, откако је утврђено да су се марчански епископи стварно поунијатили. Тако знамо да је епископ Данило Љуботина (1713-1739) рукоположио оба последња жумберачка православна свештеника, браћу Марка и Теодора Прушчевића, а епископ Павле Ненадовић (1744-1749) је зајаконио њихова синовца Јанка, који ће доцније бити мученик за православну веру.^{4а)} У попису парохија епархије „Карлштатске“ из 1755. код протопопије будачке има примедбе: „Во овом слунском регименту јешче изостајет цјели диштрикт Жумбери, гдје обрјетајетсја наших 26 црквеј и домов 500, које унијати силоју притисли јесу.“^{4б)} Безобзирна акција за унијаћење

1) МПА 207/1734. Ван Генералата спадале су у ову Епархију парохије Салник, Болфан и Миклеушка, које су се налазиле у „провинцијалу“.

2) Грбић, II, 98.

3) Записи и натписи 7843.

4) Грбић, II, 99.

4а) Грујић, Марчанска унија и унија у Жумберку, Срем. Карловци 1938, 27-28.

4б) Д. Руварац, Српска Митрополија Карловачка око половине XVIII века, Срем. Карловци 1902, 118.

Жумберка, коначно га је и поред свих настојања карловачког владике Данила Јакшића отргла из крила Српске православне цркве.⁵⁾ Вараждински генералат је спојен 1749. са Костајничко-зринопољском епархијом. Први епископ сједињених епархија, Арсеније Теофановић (1750-1753) становао је већином у Северину, где је и умро.⁶⁾ Његов наследник Јосиф Стојановић такође је инсталиран у Северину,⁷⁾ па је ту највише и боравио све до укидања Епархије.

Епархија лепавинско-северинска била је подељена на протопопије, чији број и опсег није био увек једнак. Тако је било и у доба Марчанске епархије. Године 1650. се спомиње протопоп „подравски“ Атанасије Драгојевић, парох у Болфану,⁸⁾ а 1715. јеромонах Василије Сремац „бист постављен протопопом над попови Крајине копривничке и крижевачке.“⁹⁾ Кад, међутим, православно свештенство и народ, због сукоба са унијатским бискупом Рафајлом Марковићем, нису више хтели да признају јурисдикцију унијатског бискупа, изабрао је народно-црквени сабор у Карловцима 1726, агилног писаничког свештеника Николу Поповића за „хорватског протопопа“, давши му врховну власт над црквом у Вараждинском генералату, који је од делова некада простране Марчанске епархије једини остао без православног епископа. Он је у неку руку био митрополитов викар у овом крају и имао је сву административну власт епископа, разуме се без епископских права свештенодејства.¹⁰⁾ Његов положај свакако није искључио постојање досадашњих протопопија, као мањих административних јединица.

За сада нема података о административној подели ове Епархије у доба епископа Симеона Филиповића (1734-1743). Пред крај његовог живота спомиње се протопрезвитер Никола Цигановић, парох у Ровишту.¹¹⁾ Тек после спајања са Костајничком епархијом

5) Грујић, Марчанска унија и унија у Жумберку, 23-27. — Царица је коначно издала 7. децембра 1769. решење, којим се епископу карловачком одузима јурисдикција и право визитације у Жумберку (МПА 10/1769 нови).

6) Записи и натписи 7999; Красић, Епископи зринопољски и костајнички, Глас Истине (Нови Сад) 1887, 167.

7) Записи и натписи 7999, 8022.

8) АЈАЗУ, Ћир. IV, 31.

9) Записи и натписи 7453, 7446. На граваминалној претставци крижевачких крајишника од 1716. потписао се Василије Сремац као „vicarius“ (Радонић, Прилози, 241-251).

10) Грујић, Пакрачка епархија, 92; Исти, Марчанска унија и унија у Жумбреку, 10.

11) Записи и натписи 7839.

(1750) постоје из 1755. тачни подаци. Тада је Вараждински генералат делио на пет протопопија: северинску, грубишнопољску, ораовачку, павловачку и гаревичку.¹²⁾ Гаревички прота био је тада Симеон Машић.¹³⁾

Број парохија није такође увек био исти. Први, вероватно потпуни, списак парохија имамо у извештају епископа коштајничко-зринопољског Стефана Љубибратића о раду пописне комисије 1732. године.¹⁴⁾ Комисија је ишла „ по свјех сељех парохијалних“, којих је било 31, али су неке парохије имале по два свештеника. Ишли су овим редом:

1) Парохије ман. Лепавине	свешт.	1	домова	70
2) Батињани (Војаковац)	„	2	„	182
3) Мучна (Мала)	„	1	„	86
4) Купиновац	„	1	„	85
5) Подгорци	„	1	„	163
6) Ждралови	„	1	„	144
7) Сјеверин	„	1	„	153
8) Ласовац	„	1	„	111
9) Пупелица	„	-	„	103
10) Беденик	„	1	„	143
11) Писаница	„	2	„	400
12) Грђевац	„	1	„	220
13) Грубишно поље	„	1	„	135

12) МПА „Б“ 60/1755; Дим. Руаварац, Српска митрополија карловачка око половине XVIII века, 125-127.

13) Записи и натписи 8017, 8106. — 1764. потписани су на једној претставци Димитрије Таталовић протопрезвитер плавшиначки и М. Балотић протопрезвитер гаревички (АЈАЗУ, Лопатићева збирка). После сједињења овог Генералата са Пакрачком епархијом извршена је подела овог територија на три протопрезвитерата: северински, плавшиначки и нарђански (Радња архијерејског синода 1776, с немачког А.Г., Српски Сион 1904, 253, 601); К. Czoernig, Ethnographie de oesterreichischen Monarchie, Wien 1857. III, 136). Године 1784. били су протопрезвитери: северински Лука-Никшић, парох писанички; нарђански Павле Мисирача, парох липовчански, а плавшиначки Теодор Павковић, парох ровишки (Записи и натписи 8621).

Рескриптом од 1868. образован је од ова три протопрезвитерата протопрезвитерат бјеловарски, али је та фузија вршена постепено. 1871. укинут је нарђански протопрезвитерат и подељен на друга два, а тек 1905. су и ова два спојена у један бјеловарски (Извештај епарх. пакр. за 1902-1905, Срем. Карловци 1906, 31), који је обухватио цео некадашњи Вараждински генералат, односно подручје Лепавинско-северинске епархије. Данас је то углавном подручје Епархије загребачке.

14) МПА 20/1732 (препис у збирци проф. Грујића).

14) Зденци велики и мали	"	1	"	155
15) Дјаковац	"	1	"	123
16) Растовац	"	1	"	133
17) Вуковје	"	2	"	280
18) (Сту)повач(а)	"	1	"	110
19) Пашијан	"	1	"	102
20) Дишник	"	1	"	212
21) Поповац	"	1	"	
22) Средска	"	1	"	130
23) Кореново	"	1	"	153
24) Гудовац	"	1	"	200
25) Ровиште	"	1	"	145
26) Св. Иван (Жабно)	"	1	"	60
27) Поганац	"	1	"	110
28) Голубинци (!?)	"	1	"	113
29) Плавшинци	"	1	"	135
30) У Крајини ђурђевачкој (Трешњевица)	"	2	"	120
31) Парохије ман. Марче	"	2	"	162
Свега	"	34	"	4.438

Изгледа да комисија није увек била баш у седишту парохије, него у једном од њезиних села, где су се скупили сви парохијани и свештеник. Тако се на пример не помињу Средице (Горње) него Мучна (Мала), не спомиње се Нарта него Средска, не помињу се Доње Средице итд.

Од времена епископства Симеона Филиповића умножио се број нових цркава, парохија и свештеника. На жалби, коју је 28. децембра 1753. упутило свештенство и народ митрополиту Павлу Ненадовићу, потписано је 35 свештеника. Навешћемо их све, да се види чији су били пароси, односно која су места имала свог пароха:

Данил Теофановић	игуман	лепавински са братијом
Софроније Стефановић	"	марчански
Михаил Петковић	парох	беденички
Андреј Сударевић	"	нарђански, епитроп епископски
Косма Проданић	"	пашијански
Јован Пишчевић	"	(нечитко)

Димитрије Татуловић	парох	ораовачки
Никола Мербешић	"	галовачки
Никифор Поповић	"	батински (војаковачки)
Станко Кулунџић	"	миклеушки
Јефтимије Бабић	"	—
Косма Петковић	"	ласовачки
Симеон Машић	"	поповачки
Стефан Соларић	"	купиновачки
Димитрије Павловић	"	гудовачки
Георгије Трбовић	"	ператовачки
Гаврил Микашиновић	"	ровишки
Матеј Николић	"	болчански
Димитрије Бусовић	"	јасенашки
Марко Машић	"	дишнички
Остоја Мартиновић	"	св. ивански
Сава Мишљеновић	"	капилски
Константин Смољановић	"	граберски
Лазар Макрас	"	Барне
Марко Петаковић	"	плавшиначки
Тома Рајчевић	"	мало-средички
Петар Новаковић	"	средички
Петар Предраговић	"	галовачки
Марко Вујић	"	павловачки
Талеј Игидовић	"	растовачки
Новак (нечитко)		
Димитрије Прерадовић	парох	грубишнопољски
Симеон Вучковић	"	бршљанички
Димитрије Драгојевић	"	поповачки
Симеон Данчилов	јереј	из Герђевица. ¹⁵⁾

Најдетаљнији је попис из 1755. године:¹⁶⁾
Протопопија северинска:

	домова	свешт.	ц р к в е
Северин	40	2	1) св. Петра и Павла 2) дворска капела По- крова Богородице 3) св. Арханђела

15) Летопис МС 204, 4, 1900, 249, 250.

16) МПА „Б“ 60/1755; ср. Дим. Руварац, Српска митрополија карловачка око

	ДОВОРА	СВЕШТ.
Писаница	400	5 парохијска и 2 капеле
Ласовац	60	1 св. Јована претече
Беденик	60	2 св. Преображења и 1 капела
Грђевац	40	1 Сошеств. св. Духа
Барна	80	1 св. Лука (!!) (данас св. Марко)
Преспа	45	1 св. Илија, капела Усп. Богор.

Протопопија грубишнопољска

Грубишно поље	50	2 св. Георгије
Велики Зденци	80	3 (нема назива)
Мали Зденци	40	2 ”
Рашеница	50	1 ”
Дјаковац	64	2 ”
Гаково	30	1 ”
Ператовица	80	1 св. Параскева
Трешњевица	100	2 Сабор св. отаца

Протопопија ораовачка

Ораовци (Оровац)	43	1 св. Никола
Купиновац	70	1 Парох. и 1 кап. св. Николе
Горње Средице	56	1 св. Марије, 3 капеле
Подгорци	60	1 св. Параскева
Батињани	50	2 св. Георгије, 1 капела
Болфан	40	1 св. Параскева, 1 кап. св. Николе

пол. XVIII века, 125-127.

Подаци овог пописа нису изгледа свуда тачни. Тако на пр. никад није била у Гудовцу црква св. Николе него апостола Петра и Павла, ни у Ровишту св. Јована, него св. Ђурђа, а касније Вазнесења Господњег. Такође чудно изгледа да је 1732. било у Генералату 4.438 домова, а 1755. само 3.152.

Руварац је у протопопији гаревичкој после парохија манастира Марче изоставио (Српска митрополија карловачка око пол. XVIII века, 127) парохије Миклеушку и Салник. Такође има грешака и у цифрама.

	домо́ва	свешт.	
Плавшинци	120	1	св. Лазара
Мучна	40	1	(нема назива)
Поганци Мали	51	2	"
Поганци велики	72	1	"

Протопопија павловачка

Павловац	80	3	св. Пантелејмона
Галовци	120	2	св. ап. Павла
Средце Доње	33	2	св ап. Претеча
Гудовац	80	2	св. Николе (!)
Ровиште	120	3	св. Претече (!)
Болч	40		Васкр. Хр. ка. св. Арханђела
Капила	40	1	парох. и капела (обе без назива)
СентИван	30	1.	св. Претеча

Протопопија Гаревичка

Дичник	50	2	св. Тома
Вуковје	40	1	св. Никола
Ступовача	50	2	(нема назива)
Бришљаница	90	3	"
Поповац	70	2	св. Никола
Пашијан	50	2	св. Претече
Нарта	74	2	св. Георгије
Средска	50	1	Успеније Богородице (нема назива)
Криж			
Граберје		парохије	"
Маринковци	200	манастира	"
Грабовница		Марче	"
Миклеушка	84	2	"
Салник	30	—	"

Манастири

Лепавина, храм Ваведенија Богородице, има 8 калуђера.
Кутина (Бршљанац), храм без назива има 4 калуђера.

Из овог пописа се види да је у периоду који расматрамо (1671-1771) била развијена градња и обнова цркава и поред свих сметњи које су чиниле војне власти.^{16a)} Цркве су се најпре могле подизати само од дрвета и удаљено од католичких цркава.¹⁷⁾ Сметње нису престајале ни онда кад је Марија Терезија, 2. маја 1753, дозволила да православни могу слободно подизати цркве у свим местима где има више од 30 православних породица без обзира на материјал.¹⁸⁾ Задржаћемо се само на најважнијим црквама овог периода. У првом деценију XVIII века¹⁹⁾ дошао је у овај крај из Босне јеромонах Гаврило Поповић, који је 1715. почео градити дрвену цркву св. Георгија и манастриске ћелије на земљишту грофова Ердеди у Мославини близу села Кутине, по коме се и нови манастир прозвао Кутина. Гаврилу је после 1720. дошао у помоћ из Комоговине јеромонах Василије Полимац.²⁰⁾ Тада су ови вредни калуђери удвостручили рад и већ 1724. отворили у свом манастиру школу у којој се учило по тридесеторо српске деце.²¹⁾ Међутим, 1741. преселише

16a) У једној царској инструкцији после Хилдбургсхаузенове комисије 1736. зајамчује се додуше слобода православља, „hingegen aber ist auch nicht zugestatten, dass die Griechisch ohne von Unserem Kays. Hof-Kriegs-Rath habende austrückl. consens einige mehrere Kirchen, als sie von langen Zeithen her innhaben, eigenbeliebig erbauen, im Fall einiger hierinnen, oder sonst in Religions-sachen sich ausserenden anstände aber hat Er Commandant der diesfältigen beyleeg und abthuring halber nicht allein mit dem Bischofen zu Agramb, als dasigen ober Haupt in Spiritu alibus die nöthige Communication zupflegen, sondern auch uns oder Unserm Kays. Hof-Kriegs Rath und der I.Ö.Kr(ie)gs-Stelle davon die Anzeige zu thun...“ (ДАЗ, Gener. Varasd.V, 223).

17) Lopašić, Karlovac, 164.

18) Грбић, II, 36; Vaniček, II, 536.

19) Дим Витковић, Записи из књига манастира Лепавине, Богословски гласник (Срем. Карловци) 11, 1907; Красић, Манастир Лепавина 62-63, вели да је Гаврило дошао 1707. године. Али можда код њега ни та година није тачна као ни година оснивања манастира Кутине-Бршљанца. Он наиме наводи да је манастир основан 1717, међутим то је било 1715 (Грујић, Исправци и примедбе на „Записе из књига манастира Лепавине“ од Дим. Витковића, Богословски гласник, 13, 1908, 110).

20) Богословски гласник 13, 1908, 111.

21) Дим. Витковић, Богословски гласник, 11, 1907, 400. Идуће, 1725. године ишао је Гаврило у Русију по милостињу и књиге, међу којима поред богослужбених има доста и поучних, које су му биле потребне у школском раду. (Записи и натписи 7571, 7596).

се ови калуђери са грофовског имања у Крајину,²²⁾ која је за њих и њихов рад свакако била повољнија, и ту помоћу народа сазидаше нову цркву са торњем ближе селу Бршљаници. Црква је била зидана од тесаног камена, а у торњу је била, како вели јеромонах Василије, „капела устројена“.²³⁾ Довршена је између 1746. и 1753.²⁴⁾ Лађа црквена била је 8 хвати и 1 стопу дугачка, а 4 хвата и 1 стопу широка. Имала је богато позлаћен иконостас, часну трапезу од мрамора и два велика звона. Портали и прозори били су изграђени од камена.²⁵⁾ За подизање овог новог манастира, који је због близине села Бршљанице прозван Бршљанац, имали су ови калуђери дозволу и писмо прица Хилдбургсхаузена од 1745,²⁶⁾ које је чувано код капетана Петра Љубојевића до 1755, а тада је у буни изгубљено.²⁷⁾ Нова црква посвећена је св. Николи, а дрвена црквица св. Георгија постаде манастирска капела.²⁸⁾ По планини Гарјевици у којој се налазио називан је овај манастир и Гарјевица. Али, овај манастир није био дуга века.²⁹⁾ 6. марта 1775 адфилиран је манастиру Лепавини, а 21. августа 1779. редуциран.³⁰⁾ Материјал од ћелија је употребљен за градњу официрске штације у Ступовачи,³¹⁾ а црква је 1841. срушена и материјал употребљен за градњу парохијске цркве у Бршљаници.³²⁾

Лепавински калуђер, „Михаило Љеповинац“, обновио је цркву св. Марије у Паулин Клоштру, некадашњем паулинском самостану у Стрези.^{32а)} О свом делу записао је Василије у московском Пен-

22) Дим. Витковић, Манастир Кутина — Бршљанац у пакрачком владичанству, Богословски гласник 17, 1910, 198.

23) Богословски гласник 13, 1908, 110.

24) Исто.

25) Архивски подаци у препису ректора Јована Вучковића у ауторовој збирци.

26) Богословски гласник 13, 1908, 110.

27) Исто.

28) Исто.

29) МПА „Б“ 3/1771 има међу белешкама о манастирима записано: „Бершљаница: име сего манастира да се упразни, зашто само један калуђер подигао и унутар стајао.“ Но то није тако, јер се поред оснивача Гаврила и Василија помињу и други бршљаначки калуђери: Г. Дјаковић (Записи и натписи 9449), Партиције (9677).

30) Богословски гласник 17, 1910, 199; Vaniček, II, 548, 549.

31) Архивски подаци у препису ректора Вучковића.

32) Исто; Грујић, Пакрачка епархија, 184.

32а) М. Mesić, Građa mojih rasprava u „Radu“, Starine, 5, 1873, 214, 247; Ivan Taklčić, O stanju više nastave u Hrvatskoj prije, a osobito za Pavlinah, Rad JAZU, 93, 1888.

тикостару од 1742, који се данас налази у цркви горњосредичкој, ово: „Сија церков Балин клоштар храм свјатија великомуче(ници) Марији близ Твердој рјеки. Стара зидана преже сто љет, обнови јеромонах Михаило Љеповинац, при краљевни М. Терези при архи-епископје сербском Арсенији четвртом и при игумени (обрезано) в љето господње 174.. (задња цифра обрезана).“ Пошто је патријарх Арсеније IV умро 7. јануара 1748,³³⁾ то значи да је јеромонах Михаило завршио своје дело најкасније 1747. године. Ова је црква у попису од 1755. уписана као парохијска црква горњо-средичка „храм св. Марији“ са три капеле.³⁴⁾ Данас се од те цркве „Огњене Марије“ једва познају темељи на ивици шуме „Света Марија“ између села Паулин Клоштар и Тврда Ријека. Празновање њене храмовске славе и до данас се свечано обавља на дан св. великомученице Марине у парохијској цркви св. Николе у Гор. Средицама.³⁵⁾

Две најлепше цркве на територији Лепавинско-северинске епархије плод су несаломиве енергије „хорватског протопопа“ Николе Поповића. Прво је црква у његовој парохији, Великој Писаници, са дивним осмоугаоним торњем и две капеле са сваке његове стране, а друго црква манастира Лепавине. Кад су га 16. јула 1753. представници овдашњег клира и народа тражили за свога епископа, веле они између осталог: „Такожде же непрестано трудилсја и трудитсја, како слово Божије проповједати и цркве воздвизати, и своју црков (у В. Писаници) камену воздвигао, какове мед нами не има и Бог вјест буде ли, в'којеј на ден по три службе Божие совершале се буду.“³⁶⁾

Готово истовремено са писаничком црквом градио је Никола Поповић, као архимандрит лепавински, и цркву манастира Лепавине, коју је 25. марта 1753. осветио епископ коштајничко-зринопољски и „Вараждинског генералата“ Арсеније Теофановић.³⁷⁾ Обадве цркве имају споља одлике барокног стила, док се у унутрашњој конституцији сачувале доста особине старог српско-византијског.³⁸⁾ Уметничке иконостасе је за обадве цркве

33) Записи и натписи 7905.

34) МПА „Б“ 60/1755 Д. Руварац (Срп. митрополија карловачка око пол. XVIII века, 126), није уписао податак о капелама.

35) Шематизам митроп. карловачке 1910, 808 вели да је ова црква св. Николе грађена 1846, а Шематизам епархије пакрачке за 1898, 97, да је грађена већ 1757. Не може се утврдити да ли је који од ових двају датума тачан и који је вероватнији.

36) Грујић, Пакрачка епархија 93, 110.

37) Записи и натписи 3055.

38) Грујић, Пакрачка епархија, 110. Цркву у Великој Писаници срушили су уста-

израдио одлични сликар Јован Четиревић-Грабован, у Лепавини 1775,³⁹⁾ а у Писаници 1780.⁴⁰⁾

Пред крај овог периода саграђена је и црква у Северину 1770⁴¹⁾ године, још док је тамо боравио епископ Јосиф Стојановић. У њој су касније чуване привилегије у нарочито уграђеној скривници у северном зиду испод хора.

Поред ових најлепших и најважнијих црквених грађевина саграђене су у овом периоду многе парохиске цркве и капеле,⁴²⁾ често уметнички живописане и снабдеване дивним књигама.

До данас су нам сачувани многи иконостаси и иконе из овог периода, који нам сведоче да и црквена уметност није на овом терену била запостављена. Још крајем 17. века радио је овде Остоја Мркојевић, од кога нам је познато неколико икона и царске двери.⁴³⁾ Знамо да је у цркви св. Илије у Широком селу израдио 1694. иконе св. Стевана и св. Илије,⁴⁴⁾ а ван овог терена икону „четверодневног Лазара“⁴⁵⁾ и св. Николе⁴⁶⁾ у манастиру Ораховици. Његови радови иду у ред најбољих уметничких дела тога доба код нас.⁴⁷⁾

Почетком 18. века ради овде уметник Кузман Дамјановић. Он је поред осталог израдио 1704 за све три цркве парохије горњосредичке (Гор. Средице, Широко село, Повелић) иконе св. Тројице у композицији врло сличној индијском тримурти, са три крунисане

ше, те су од ње остали само зидови и торањ без крова, а манастирска црква је тешко оштећена бомбардовањем. У обави су нам поред осталог страдали и дивни Грабованови иконостаси.

39) Л. Богдановић, Срби сликари, Српски Сион 1905, 698; Ђ. Рајковић, Живот генерала Микашиновића, Јавор (Нови Сад), 1875, 382.

40) Записи и натписи 8549.

41) Грујић, Пакрачка епархија, 85.

42) На пример у Доњој Ковачици пре 1724 (Записи и натписи 7563), у Павловцу 1754 (Записи и натписи 8034). Нејасно је одакле Шематизам епарх. пакрачке из 1898, 82 наводи да је павловачка црква подигнута већ 1670. Овај шематизам многе цркве датира у период, који проучавамо, али су му подаци врло не-сигурни.

О подизању многих цркава у овом периоду сведочи и молба хрватских бискупа пожунском сабору 1751, у којој се жале на српске владике да „умножавају своје цркве, зидајући их чак и од камена, па још и на старим католичким црквиштима“ (Адамовић, Привилегије српског народа у Угарској и рад Благовештенског сабора, Загреб 1902, 122).

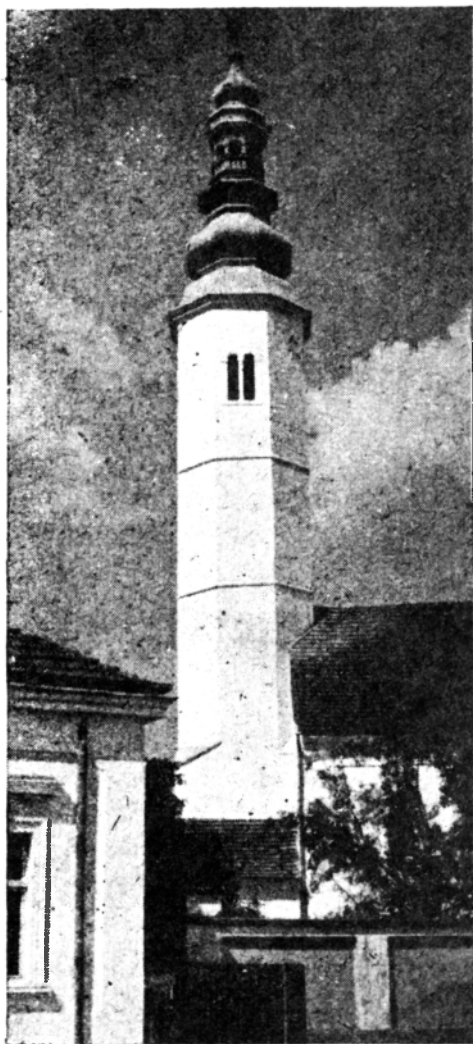
43) Грујић, Пакрачка епархија, 111.

44) Записи и натписи 7212, 7214.

45) Исто, 7213; Вељко Петровић је погрешно датирао ову икону 1624. год. (Српска уметност у Војводини, Нови Сад 1927, 68).

46) Ivan Bach, Prilozi povijesti srpskog slikarstva u Hrvatskoj od kraja XVII do kraja XVIII st., Historijski zbornik (Zagreb) 1949, 186-187. Ова икона налази се сада у Музеју Митрополије загребачке.

47) Вељко Петровић, Српска уметност у Војводини, 68.

*ЦРКВА СВ. ЛАЗАРА У ВЕЛИКОЈ ПИСАНИЦИ,
страдала у току рата*

главе на једном телу, што је реткост у иконографској уметности уопште.⁴⁸⁾

1712. помиње се сликар поп Гаврил. У једном писму из Леополдштата од 5. децембра 1712 пишу Рако Михајловић, Милош Војиновић и Христа Бозитовац неком господару Петру: „...Говорили смо попу Гаврилу да нам испише један образ с обадве стране на свили. С једне стране да буде света Тројица, каконо у попа Гаврила, а с друге стране свети Никола у среди, и на четири роглих по један мали образ који ви узмилујете. И за то поставита ваш(ој) милост(и) шест дуката или колико стане...“⁴⁹⁾ Оваква наруџба и цена јасно говоре о способности и техничкој вештини овог свештеника сликара.

Из овог времена свакако је и иконостас цркве у Подгорцима, који је 1777 замењен иконостасом Јована Четиревића-Грабована,⁵⁰⁾ а сад се налази причвршћен и готово сав, осим двери, прекречен са унутрашње стране Грабовановог иконостаса до олтара. Још се не зна ко га је радио, али има све особине радова из овог времена.

У овом периоду сретамо овде и једног Руса сликара, Григорија Герасимова-Московитера. Он је 1724 сликао четири престолне иконе у цркви села Доње Ковачице,⁵¹⁾ а једна његова икона налази се у Музеју Митрополије у Загребу.⁵²⁾

Владика Симеон Филиповић довео је у Северин „молера“ Јоакима Марковића, који је о себи записао: „Рождени в Будиму и нау-

48) Овакву композицију налазимо на пр. у Манастиру Матејићу, где су главе такође голобраде, али некрунисане (Перо Слијепчевић, Поклонства по задужбинама, Летопис МС 319,2, 1929, 203); Грујић, Пакрачка епархија, 111, 72. — Сличну композицију открили су конзерватори 1952. у римокатоличкој цркви села Калник, који потиче из почетка XVI века (Branko Lučić, Freske u Kalniku, Vjesnik u Srijedu (Zagreb) 26 XI 1952,8), али она и по композицији и по техници заостаје иза Дамјановићеве иконе. Калничка фреска је сликана en face, ликови су с брадама, а четири су ока подељена на три главе, док је Дамјановић користећи профил добио природнију и елегантнију композицију трију голобрадих глава младића. Идеја за овакву композицију узета је из св. Писма старог завета, где се говори како је Бог у виду три човека посетио Аврама у равници Мамријској (I Мојс. 18).

49) АЈАЗУ, Тир. IV, 36.

50) Запис на Грабовановом иконостасу: „Сеј иконостас исписал се 1777... 30 при епископје гд. Атанасје и протопрезвитр. Михаил Вујић и при гд.....а, труд и рукоделије Јоанна Грабована“.

51) Записи и натписи 7563. Насликао је Спаситеља, Богородицу, св. Јована и св. Николу.

52) Сучевић, Умјетност 18 вијека код Срба у Сјеверној Хрватској, календар Просвјета (Загреб) 1950, 153.

чен сему (сликарству). Житијем из Петроварадина, није же обретајушчисја у Северину.⁵³⁾ Док је он у Петроварадину познат само по имену,⁵⁴⁾ дотле се о њему овде, како онда тако и данас, зна као сликару виших квалитета. Радио је иконе по разним црквама ове епархије, колико је познато у Северину,⁵⁵⁾ Горњим Средицама⁵⁶⁾ и Дишнику.⁵⁷⁾ Нарочиту пажњу заслужују његове велике слике, од којих једна приказује како новодосељени Срби и Хрвати добијају дозволу од византиског цара Василија Македонца да се могу населити у његовим областима, а друга приказује како Срби Вараждинског генералата примају повластице од аустриског цара Рудолфа II, заклињући му се на верност. На тим сликама приказао је Марковић помоћу грбова из Жефаровићеве Стематографије национални и државноправни положај Срба у Војној Крајини. Мотиви за ове слике, нарочито за ову другу, узети су од оригиналних повеља о привилегијама Срба Крајишника у Вараждинском генералату, које су чуване у северинској цркви, где их је Марковић могао видети.⁵⁸⁾ Ове слике су израђене по жељи и наруџби фелдмаршаллајтнанта Михајла Микашиновића за цркву у његовом родном селу Плавшинцима, одакле су пренесене у Епархијски музеј у Пакрацу, а данас се налазе у Музеју Митрополије у Загребу. Исте овакве две

53) Записи и натписи 7866.

54) Петровић-Кашанин, Српска уметност у Војводини, Нови Сад 1927, 72; Л. Богдановић, Срби сликари, Српски Сион 1904, 442.

55) Записи и натписи 7866; Грујић (Пакрачка епархија, 83) доноси Марковићеву икону сабора св. апостола из Северина, рађену 1745.

56) Записи и натписи 7886.

57) Исто, 7940.

58) У једном попису свих привилегија помиње се „прокламација на рацкиј народ, идјеже император под своим балдахином датирана в Виене 15. ноемврија 1627.“ (Грујић, Апологија српскога народа у Хрватској и Славонији, Нови Сад 1909, 73). У другом попису привилегија, који је сачињен 1823. приликом њиховог преноса у нову северинску цркву, чији се препис налази у циркуларном протоколу парохије Бјеловарске за год. 1831-1851, каже се за привилегију цара Фердинанда II од 5. октобра 1630: „... auf den äussersten Tittelblatt den heiligen Georg zu Pferd in scellecirter Zeichnung und auf den 2-ten Blatt mit ähnlicher Zeichnung den kaiserlichen Adler, auf den 3-en Tittelblatt endlich Kaiser Ferdinand den II-en in gut erhaltener Mahlerey auf den Thron unter einen Baldachinn sitzend...“ Сада се већ може видети оригинал ове привилегије у Повјесном музеју у Загребу.

59) Грујић, Пакрачка епархија, 111.

Аустријски цар Рудолф II предаје Србима Вараждинског генералата 1612. повластице, рад Јоакима Марковића за цркву у Плавшинцима (1750), Музеј Епархије загребачко љубљанске

Марковићеве слике налазе се у цркви села Дишника у Мославини.⁵⁹⁾ После 1750. нема Марковићу трага у овом крају.

Иако је Марковић добро познавао православну иконографију, што се огледа у композицији његових слика, ипак је учећи у Будиму примио много елемената западног сликарства с почетка 18. века, што се нарочито огледа у његовој техници.⁶⁰⁾ На тај начин он чини на овом терену прелаз од Остоје Мркојевића и Кузмана Дамјановића и приближава се Грабовану и сликарима 19. века.

Од осталих сликара овог периода зна се још за „молера“ Братановића, чији се потпис из 1769. налази на царским дверима већ поменуте цркве у Доњој Ковачици.⁶¹⁾

60) Narodna enciklopedija, II, 798.

61) Записи и натписи 8362.

Ни рад на просвети није био занемарен. До владике Симеона Филиповића просвета је не само у широким народним слојевима, него и међу свештенством била на врло ниском степену. Почетком XVIII века било је на овом терену врло мало основних школа. Свакако да се је извештан број деце учио књизи у манастиру Марчи,⁶²⁾ па затим у Лепавини, а 1724. отворена је и у манастиру Бршљанцу српска школа у којој се учило по тридесеторо српске деце.⁶³⁾ И сеоски свештеници су местимично учили младиће да читају и пишу, те се тако припремао подмладак за свештенике и за војне старешине. Све ове школе радиле су без нарочитог јединственог плана, већ по нахођењу самог наставника или месног пароха. Учитељи нису били за свој позив спремани, него су првенствено били помоћници пароха.⁶⁴⁾ Зато су по парохијама, где је било школа, капелани махом били уједно и учитељи.

Виших, средњих, школа није било. Зато су Срби били присиљени да шаљу своју децу у иноверне школе на страни, најпре у римокатоличке, а после и у протестантске. Али после коначног прекида између православног народа и унијатског епископа Рафајла Марковића, почеше Срби размишљати о својим средњим школама. Млади протопоп Никола и ту се показао достојан свога положаја, те је прву солиднију школу отворио у својој Великој Писаници,⁶⁵⁾ а 1737. већ је и зграду за њу сазидао. Много касније у једном писму, епископу пакрачком Павлу Авакумовићу (24. маја 1784.), називају Писаничани са поносом ову своју школу „другом црквом“ и веле: „из неја же многи честни свјашченици и благородни господа официри, тоја школи ученици бивше, процвјели, и перво в њеј в'вјерје и богочитани наставление примили.“⁶⁶⁾

У то време је и епископат под руководством митрополита Викентија Јовановића почео акцију за отварање школа.⁶⁷⁾ На једном свом састанку закључише епископи да „необходно јест имјети школи и ученија, поради обученија и исправљенија јуности, наипаче поради исправљенија и наученија свјашчеников. Тјемже убо всјачески

62) Cuvaj, Gradja za povijest školstva, Zagreb 1910, I, 213.

63) Красић, Манастир Лепавина, 62; За кувеждинског ђакона Анатолија Петковића се каже; „Књиги учил се у Хрватској у мон. Кутини, код јер(о)м(онаха) Гаврила“ (Д. Руварац, Опис Фрушкогорских манастира од године 1753, 172).

64) Нешковић, Историја српских школа у Аустро-Угарској монархији, Срем. Карловци 1897, 45 и даље.

65) А. Cuvaj, Gradja za povijest školstva, I, 505.

66) Грујић, Пакрачка епархија, 113-114.

67) Исти, Прва српска гимназија у Новом Саду, Летопис МС 313, 1-3, 1927, 364-365.

нуждеју нам Епископом надлежит, кијждо при својих резиденцијах школи устроити и потребнија школам книги прибавити, и за трошак сему старатисја с народом епархиским.“⁶⁸⁾ Отварању школа приступило се одмах. Епископ костајнички Стефан Љубибратић отворио је прву школу 1731. у својој резиденцији,⁶⁹⁾ а за њим Симеон Филиповић, одмах по свом доласку у ову пустињу.⁷⁰⁾

Да би квалитет и организација те школе били на потребној висини позвао је владика Симеон одмах к себи свога бившег учитеља Максима Суворова још у лету 1735.⁷¹⁾ Боравак Суворова у Северину свакако је дао смернице и карактер новој школи. Јер иако сам Суворов није показао нарочиту ревност у школском раду у Карловцима и Београду, па је већ био замењен новим учитељима, владика се могао са њим корисно посаветовати, јер је Суворов ипак имао добро искуство. У северинској школи учио се поред славено-српског језика и латински. За учитеља у Северину, узео је владика Павла Класовића, да учи омладину латинском и српском језику (*die Jugend in der lateinischen und illyrischen Sprach zu instruiren*).⁷²⁾ Школа је била у кући у којој је становао владика (*ein Haus worinnen Herr Bischof gewohnt und die Schule halten lassen*).⁷³⁾ Похађали су је не само деца, него још више млађи монаси и свештеници. Класовић ју је почео уређивати по примеру оновремених гимназија.⁷⁴⁾

Међутим у Карловце су из Русије већ 1733. стигли нови учитељи,⁷⁵⁾ који су под руководством Емануила Козачинског, врло способног и ученог човека, препородили школски рад, који је тек животарио после немарних почетака Максима Суворова.⁷⁶⁾ Козачински је постао ректор свих школа, па је владика Симеон после одласка Суворова желео да он дође у Северин и да унапреди рад његове школе, као што је то учинио и у Карловцима. На владичину молбу дозволио је митрополит заједно с коадјутором, епископом темишварским Николом Димитријевићем, да Козачински може отићи у Северин „что би тамошњеје свјашченство поучавати на њекоје времја.“⁷⁷⁾ Већ с пролећа 1736. био је Козачински у Северину. У

68) Исти, Српске школе, Београд 1908, 129.

69) Сувај, *Gradja*, I, 454.

70) Исти, I, 352.

71) Грујић, Српске школе, 129.

72) МПА 279/1743.

73) Исто.

74) Грујић, Пакрачка епархија, 114.

75) Исти, Српске школе, 142; М. Костић, Гроф Колер, Београд 1932, 23.

76) Грујић, Српске школе, 73-76.

77) Р. Грујић, Прилози за историју српских школа у првој половини XVIII века,

Карловцима га је замењивао његов друг Петар Падуновски, како у довршавању предавања из реторике, тако и у вршењу надзора над школама. Али пошто му нису биле исплаћиване принадлежности, није имао чиме да се издржава, те и он дође к владници Симеону у Северин. Из Северина су имали намеру да иду у Беч, па да тамо моле руског посланика за интервенцију да им се заостале принадлежности исплате и да им се омогући повратак у Русију. Али кад је за то сазнао владика Симеон успео је да их умири и одврати од те њихове намере, обећавши им да ће се он на сабору заузети да се они достојно намирe.⁷⁸⁾ Козачински је остао подуже у Северину, где га је владика Симеон рукоположио за ђакона и свештеника, због чега је касније много негодовао руски св. Синод, пошто се у Русији нису нежењени кандидати рукополагали за мирске свештенике.⁷⁹⁾

Неоспорно, да је боравак Козачинског, а после и Падуновског у Северину много допринео подизању квалитета северинске школе, тако и писаничке, бршљанске и свих других, а кроз њих и општем просветном напретку у овој младој епархији. Ове су школе давале писменије и културније људе, који су касније могли да буду учитељи по школама, које су отваране још у том периоду по многим парохијама. Тако се на пример 1743. у Цветном Триоду, штампаном у Мркшиној цркви 1566, потписао у Великом Поганцу „Mihal Varich dihak, katori zna pismo dihachko“; 30 децембра 1745. патријарх Арсеније IV дозволио је „Генадију магистер да будет у селу Герџевцу“.⁸⁰⁾ Знамо за школе у Мучни (1747)⁸¹⁾, у Брезовцу (1769),⁸²⁾ у Ровишту, где је 1765,⁸³⁾ па и даље⁸⁴⁾, био учитељ свештеник Лазар Ракинић.

Споменик СКА 49, 1910, 126; исти, Српске школе, 146; Јакшић, О Вићентију Јовановићу, 220. И ово потврђује да су први и главни слушаоци ове школе били млађи свештеници, који су имали основе писмености из школа, које су прошли пре ступања у свештенички чин.

78) Грујић, Српске школе, 146.

79) Исти, 154; Исти, Апологија српског народа у Хрватској и Славонији, Нови Сад 1909, 167.

80) Исти, Пакрачка епархија, 114.

81) Записи и натписи 7881.

82) Запис на Часловцу у цркви брезовачкој: „Ева Вранешевич учисја у школи Брезовачкој при гд. Аврааму Тадићу Февруарија 23 1769.“

83) Запис на Псалтиру мале осмине у цркви гудовачкој: „Сија књига псалтир мње меншаго во свјашченицех Лазара Ракинића, пресвитера и магистра у Ровишту. Купих јего цјеноју за 1 тал. от Теодосије јеромонаха из манастира Ораовице и подписах јего в тој ден вонже и купих месеца јануарија 21. ден 1765. и подароух цркви гудовачкој туне.“

У школском раду, као и у вршењу богослужења осећала се у то доба велика оскудица у богослужбеним књигама, које су тада служиле у многом и као уџбеници. И за то се побринуо владика Симеон. Довео је око 1739. из Петроварадина у Северин „молера“ Јоакима Марковића, који је у Северину отворио књижару и иконографску радионицу и тако омогућио снабдевање цркава, школа и појединаца потребним књигама и иконама. Књиге је откупљивао, а најбољи извор били су му Руси, који су обилазили ове крајеве, носећи са собом богослужбене књиге за продају. Од њих је највише књига куповао⁸⁵⁾ и снабдевао цркве.⁸⁶⁾

Свештенства је готово у целом овом периоду било довољно, па понекад и толико да су се парохије морале цепати, да би сви кандидати били постављени. Једино у време грабеживог унијатског епископа Рафајла Марковића ретко се ко рукополагао због антипатија према њему и због такса које је наплаћивао од кандидата, као и од свештеника који су већ били на парохијама, а нарочито од оних који су, презирући њега, ишли к митрополиту на рукоположење. Зато су свештеници говорили да више воле орати и копати, него ли њега имати за епископа.⁸⁷⁾ Но после организовања православног црквеног живота број свештенства нагло расте, као што показује списак из 1755. Тај пораст су условила два узрока: прво, што је код кандидата нестало страха да ће служити под јурисдикцијом унијатског бискупа, а друго, што су настале повољније прилике за школовање.

Свештенички кандидати учили су код понеког интелигентнијег свештеника, у манастирима Марчи, Лепавини и Бршљанцу, после у

84) Записи и натписи 8340; Грујић, Пакрачка епархија, 114.

85) Поименце зна се да је продавао књиге купљене од продавца Теодора Чучкина (Записи и натписи 7917) и Андреја Тарасова (Запис на Октоиху без првих листова у Нарту).

86) Записи и натписи 7790, 7860, 7873, 7917, 7918, 7919.

87) У својој жалби против Марковића веле крајишници и ово: „Nono: sacerdotes nostros qui pro ordinibus ad metropolitam iverunt incompetitare illos curavit et a quovis per centum imperiales birsagii accepit. Metropolitam nostrum quod sit fidei et pro Turca eundem appellavit, inquiendo miser quod sua maiestas sacratissima illis caninae fidei turcicae tantam gratiam monstret, et illos ibidem ubi sunt in pace permittit; neque parochis nostris taliter prout liber noster demandat et metropolitae docent baptizare non permissit, sed locutus est ut libros nostri ritus comburere debent; licet antea, antequam eppiscopus factus est, tamen substitutus eppiscopi existens, duobus parochis pro bona et magna (sic!) solutione in Pakercz ad episcopum ritus nostri pro ordinibus admisit ire, tertium autem qui tam multum solvere non potuit, debuit expectare quousque ille eppiscopus est factus, et ideo omnes parochi clamant quod malint arare et fodere, quam ipsum imposterum pro eppiscopo habere“ (Радонић, Прилози, 241-251).

школама писаничкој и северинској, а понеки и у католичким богословским школама у Загребу или на страни, према познатом споразуму да се сваке године шаље по шест способних православних младића у те школе.⁸⁸⁾ Њих су свакако прошли „протопоп хрватски“ Никола Поповић и фелдмаршаллајтнант Михајло Микашиновић, као и њихови противници, унијатски калуђери и епископи, који немадоше снаге да се одрже у православљу.⁸⁹⁾ Међутим после прекида са унијатским епископом Рафајлом Марковићем, престало је и школовање српских младића у језуитским школама, него им је ускоро отварањем српско-латинских школа омогућено да се у њима обучавају без опасности по своју веру. Ради вишег школовања одлазили су радије у протестантске гимназије и факултете у Шопрону, Братислави итд.

Свештеници су се најпре рукополагали код марчанских епископа, али кад тамо заседоше унијати обраћали су се кандидати суседним православним епископима, па и патријарсима и митрополитима,⁹⁰⁾ док нису добили свога епископа у Северину. А кад у својој средини опет немадоше епископа, као оно од 1743-1750, опет су се обраћали суседним епископима, понајвише пакрачком. Баш у том периоду рукоположено је из „хрватске“ епархије у Пакрацу 12 ђаконa и 16 свештеника.⁹¹⁾

Материјално стање свештеника није свуда и у целом овом периоду било једнако. Новорукоположени свештеник обично је остајао да живи и даље у својој кућној задрузи, која је због њега била ослобођена свих даћа и кулука.⁹²⁾ Зато су многе имућније куће слале на учење бистре младиће, који су им касније као свештеници не само чинили част, него им својим чином стварали знатне економске привилегије. Из једног пописа свештеничких баштина око 1720. видимо да је имао:

88) Nilles, Symbolae, 708-709.

89) Грујић, Пакрачка епархија, 112.

90) Nilles, Symbolae, 720; Српски Сион 1906, 387; Šimrak, Arsenije Crnojević, 63.

91) Дим. Руварац, Српске старине, Старине и прилози за црквену историју и црквени живот српског народа, Глас Истине (Нови Сад) 1889, 349-351, 364-366, 377-379.

92) Тако је било и у провинцијалу. У урбару града Раковца, посела хрватског бана Николе Зринског, за 1630, помиње се у селу Гор. Брежане „Nikola Osmokruć, поп Vlački, liber“, док је код других становника означена њихова обавеза према феудалном господару (Lopašić, Hrvatski urbani, I, Zagreb 1894, 184).

На заузимање митрополита Павла Ненадовића издала је Марија Терезија 1756. одредбу о ослобођењу од радова не само свештеника и њихових породица, него и црквених татора (Kirchenväter) и црквењака (Kirchendiener), као и манастирских братстава. Ова одредба важила је најпре у Банату и славонској Крајини, а од 1759. и у Вараждинској, Карловачкој и Банској Крајини (Vaniček, II, 537); Адамовић, Привилегије српског народа у Угарској, 125.

Pop in Stupovacha	1	Bastina	
Pop in Disnik	1/2	"	
Pop in pago Ivanec	1	"	
Pop Battinjanskij (Vojakovac)	1	"	
Pop Hergovlianskij	2	"	
Pop Roviskij	1	"	
Monasterium Marchense in Marinkovez	6	"	
Pop Laszovackij	1/4	"	
Pop in Szredize	1/2	"	
Pop in Korenovo	1/4	"	
Pop in Gudovecz	1/4	"	
Pop in Bedenik	1/2	"	
Pop in Szeverin in domo cum knezio	1	"	
Pop in Praespa	1	"	
Pop in Kuczana	1/3	"	
Pop in Perslaniza	1/5	"	93)

Други попис, мало каснији, показује да су имали Dominus Vayvoda Popovich, frater Parochus et Vexillifer Marco Popovichy 2 Bastinae, Domini defuncti Szdellarevich vayvodae filius et frater ejusd(em) Pop 2 Bastinae.⁹³⁾

С временом су и поједине парохије стекле већа или мања имања, која је уживао парох. Тако је на пример парох писанички уживао 176 3/4 јутра, плавшиначки свега 2 јутра, а грубишнопољски 115 1/2 јутра. Површина земљишног поседа у осталим парохијама Лепавинско-северинске епархије кретала се између 10 и 87 јутра.⁹⁵⁾ Таква парохијска имања увећавана су поред куповине поклонима и завештањима.⁹⁶⁾ Била су ослобођена даћа и работа и смамана за саставни део парохових припадности.⁹⁷⁾

93) ДАЗ, General. Varasdiensis III; препис у Јопашићевој збирци у АЈАЗУ са мањим грешкама.

94) Исто, III, 173.

95) Vaniček, I, 397.

96) Записи и натписи 7364.

97) Ово је озакоњено крајишким законом од 1807. у § 6 тог закона се говори да су ослобођени рада и давања: 3) Die fungirenden nicht-unirten griechischen Pfarrer von ihren Pfarrsession. Dort wo sie keine eigene Pfarrsession haben, sind die Häuser, zu welchen die Pfarrer gehören, für 34 Joche ihrer eigenen Gründe von Arbeit befreit. 4) Die Klöster in so weit sie bisher eine rechtmässige Befreiung für ihre Gründe genossen. Стилизација последње тачке јасно показује да је оваква законска одредба само регулисање неједнаке, али у основи исте праксе, која је већ ухватила корена у целој Крајини (Stopfer, Erläuterung der Grundsetze für die Carlstädter, Warasdiner, Banal-, Slavonische und Banatische Militärgränze, Wien 1830, 278).

Поред уживања ових некретнина свештеници су за вршење обреда примали од парохијана награду у новцу и натури. За натуралија могао се понекад дати еквивалент у новцу. У овој епархији добијао је свештеник од сваке куће сир или 1 крајцера и шунку или 3 крајцера. За венчање плаћало се 9 крајцера, форинт или 2 форинта. Ако је један брачни друг удов, наплаћивао је парох за венчање 6 форинти, од чега је припадало 4 форинта епископу. За сахрану детета до 7 година наплаћивало се 1 форинт и 30 крајцера, а за старије 4 форинта, и 30 крајцера. За рукоположење плаћало се епископу 6 форинти⁹⁸⁾ па и до дванаест. Једино је безобзирни унијатски епископ Рафајло Марковић тражио по 18 форинти и 45 крајцера.⁹⁹⁾ 1744 донео је народно-црквени сабор јединствене прописе о свештеничким и епископским таксама. Епископу је припадало од сваке куће (димница) по 5 форинти, а пароси су са својим годишњим биром сакупљали и епископску „милостињу“. Напоследку, приликом епископских визитација сакупљана је такође добровољна „милостиња“.¹⁰⁰⁾ Поред такса приликом вршења треба, добијали су свештеници дарове у натури, познате и данас под називом „буклије“. Давале су се обично животне намирнице, ситнија стока, пешкир, кошуља и др. Један калуђер чак очекује „1769. ако умре баба Даноила генвара имаћемо вола у манастир.“¹⁰¹⁾ Те године је народно-црквени сабор донео опет нове уредбе о свештеничким приходима, једнаке за целу митрополију, „и измјениша другач, а не како по старини“, вели један запис.¹⁰²⁾ Свештенство је у то време, а нарочито од времена Регуламента (1770) почело све више добивати статус чиновника. Од тога доба почињу се обавезно водити парохиске матице.¹⁰³⁾

Верски живот православног српског народа на овом подручју карактерише љубоморно чување свих особина свога православља, обичаја и традиција. Одржавају се празници и постови,¹⁰⁴⁾ црква се

98) Vaniček, I, 397.

99) J. Радонић, Прилози, 241-251.

100) Vaniček, II, 538-540.

101) Записи и натписи 8367.

102) Исто, 8365.

103) На најстаријем протоколу крштених, венчаних и умрлих парохије доњосредичке стоји запис из 1764: „Повељуеаџ се вам пароше кир Томо Рајчевић јакоже и прочим парохом да записујете младенце кршчешчесја, брачешчесја, почивше и живушче Христијане непремјено у вашој парохији Дојно Средичкој. Јосиф Стојановић епископ Костајничко-Зринопољски и Генералата Вараждинскога“ (Записи и натписи 8264).

104) J. Marković, Slaveni i pape, Zagreb 1904, 381; Радонић, Прилози, 241.

посећује, дарива¹⁰⁵⁾ и воли до самопрегора. То нам показују многи примери стојичког и поносног трпљења из Петацијевог и других гоњења и она силна воља и жртве за изградњу дивних цркава и манастира. Такви су били не само сељаци него и интелигенција. Поручник Филип Радовић не да кључ од задужбине својих родитеља, капеле св. Вида у Грабовници, да се преда унијатима, трпи гоњења и затвор, па напослетку бежи у Русију.¹⁰⁶⁾ Фелдмаршаллајтнант Михајло Микашиновић је увек међу првима у свакој акцији за чување православља, као „православно восточнија цркви истини член и ревнителни заступник.“¹⁰⁷⁾ Кад на народно-црквеном сабору 1769. није хтео да гласа за владиног кандидата, попустљивог и непоузданог Јована Ђорђевића, него за горњо-карловачког епископа Данила Јакшића, био је најпре премештен, а затим суспендован.¹⁰⁸⁾ Такви су били и отали српски официри: Михаљевић, Здјеларевић, Љубојевић, Бојчета и др. Уопште узевши, православни клир и народ у овој епархији био је компактно и снажно јединство. Ако се кадгод нашао понеки малодушни калуђер, који би поклекао пред унијом, или само био осумњичен као такав, наишао је на једнодушну осуду целокупног свештенства и народа. Ова постојаност у вери била је опомена и за Беч да не претера у насиљу. Зато су се тамо често чули гласови код доношења планова за унијаћење, да треба бити умерен, како се народ не би побунио. У борби за чување православља највећа заслуга, дакле, припада честитом и мукотрпном народу српском и оним свештеницима, који су ишли путем народних жеља. Међу тим светлим ликовима истичу се два неустрашива народна љубимца: епископ Симеон Филиповић и „протопоп хорватски“ Никола Поповић.

105) Записи и натписи 7370, 7374, 7639, 7643-7645, 7767-7770, 7784, 7790, 7823, 7936, 7955, 8120, 8144, 9759.

106) Ст. Димитријевић, Грађа за српску историју из руских архива и библиотека, Споменик СКА 53, 1922, 18-21.

107) Грујић, Пакрачка епархија, 113; R. Horvat, Iz prošlosti grčko-istočne crkve u Koprivnici, Vjesnik zemaljskog arhiva (Zagreb) 1915, sv. 3 i 4, 240-244.

108) Рајковић, Живот генерала Микашиновића, Јавор (Нови Сад) 1875, 381.

**УКИДАЊЕ КОСТАЈНИЧКО-ЗРИНОПОЉСКЕ ЕПАРХИЈЕ И
ПРИПАЈАЊЕ ТЕРИТОРИЈЕ БИВШЕ
ЛЕПАВИНСКО-СЕВЕРИНСКЕ ЕПАРХИЈИ ПАКРАЧКОЈ 1771.**

Одласком унијатског епископа 1755. са територије Вараждинског генералата и Лепавинско-северинске епархије није епископ Јосиф Стојановић остао у потпуном миру. Он је најчешће становао у лепо уређеној резиденцији у Северину и уживао епархијско имање. Међутим понеки продавци, мислећи да су изгубљени купопродајни уговори између њих и покојног епископа Симеона Филиповића, а подржавани од стране војних власти, почеше да траже да им се њихове земље врате под изговором да их епископ Симеон није исплатио. Неки су чак самовољно улазили у посед, сејали и жњели. То стање описује најлепше сам епископ Стојановић у писму вараждинском генералу, од 27. фебруара 1765, из кога се види да је епископ био у вези с тим позван на договорност. „За грунте наше епискупске, пише епископ Стојановић генералу, могу покорно јавити вашој екселенцији, да ја неправично никаквога грунта држим, нити држати зактевам, него оне, које мој предцесор покојни Симеон Филиповић за се и сукцесоре своје купио, и с писми од продавец засвидјетелствовао, и прем ако све за живота и није могао исплатити, комисија по смрти његовој обречена у Ласовцу његовим имутком исплатила јест, како из приложене атестације под лит. Б ваша екселенција уверити се могућ.

Али да ова Епархија много година бивши без епискупа, и грунти пусти без господара стајали, које видевши продавци, и мисливши, да нигде више овди господара неће бити, и да су се листи од проданих грунтова погубили, опет били су се у грунте увукли. А када сам ја амо дошао, и листе од грунтова показао, били су оступили од грунтова, а то јест Маријан Марковић, Соларићи и Поповићи, потом пак прошлаго лета ушли су у грунте, и у мојој огради под силу орали, сијали и сабирали, кажујући да им је команда допустила.

Илија, пак, Теофановић, који по смрти покојнога Филиповића нацаваши кућу и грунт пуст, који грунт не од њега Илије, него

од лајтнанта Томашића вишепоменути покојни Филиповић ради школе за 300 ф. купио, ово 19 лет под силу влада и ужива. За које када је овди покојни господин генерал-фелдмаршал-лајтнант фон Брентано Ексцеленц какоти обристер био тужно сам се, које и г. капитан Розер слушао је. И онда ме високопоменути покојни обнадеждио, да се стерпим, док се овај преминути табор доконча, да ми хоће правицу учинити. Када се је пак табор докончал, случило се да је преди поменути покојни господин фелдмаршал-лајтнант фон Брентано Ексцеленц у Карлштадт преместио се, тако ја толико крат давао сам тужбу славној регименти крижевачкој, и јоште никакову правицу нису ми у том учинили.

А што се говори да је Михајло Ключаловић без наследника умро, то је истина. Али он за живота свога у лету 1739-ом грунт онај покојноме предцесору моме Филиповићу за 120 ф. продао, и ако му је покојни Филиповић што дужан остао, по смрти његовој, како други кредитори, тако и он Ключаловић по гласу преди под лит. Б поменуте атестације потпуно наплаћен је.

Да, пак, ваша ексценција ради тога достојали буду комисију наредити и амо послати, ја понизно хвалим, и врло ми драго буде. Него покорно вашу ексценцију просим, да би милост имати достојали у такову комисију и господина обристера Ф. Михаљевић наредити, који најбоље се разумије како ови грунти стоје.¹⁾

Ликвидацију имања северинских епископа убрзало је ускоро укидање Костајничко-зринопољске епархије. Наиме, на саборској седници 22. септембра 1769. прочитана је царичина одлука, по којој се Костајничка епархија укида с тим да једна половина епархије припадне епископу горњо-карловачком Данилу Јакшићу, а друга половина, (а то је баш Лепавинско-северинска епархија) пакрачком епископу Арсенију Радивојевићу.²⁾ За епископа Јосифа Стојановића се каже да „царско величество промислити хоће како и он живјети будет.“ Архијерејски синод, који је држан после овог сабора узалуд се опирао овој одлуци. У 21 § регуламента од 1770. ово укидање и подела су обнародовани. Епископу Стојановићу није уважена молба да до смрти остане епископ костајнички, него му је одре-

1) АЈАЗУ, Лопашинева збирка (оригинал). О Михајлу Ключаловићу види инвентар оставине епископа Симеона Филиповића (МПА 279/1743).

2) Jireček, Actenmäßige Darstellung der Verhältnisse der griechisch - nichtunirten Hierarchy in Österreich, Wien 1861, 31; H. Bidermann, Die Griechisch-Gläubigen und ihr Kirchenwesen in Österreich - Ungarn, Wien 1884, 3. Радивојевић је на овом сабору премештен за епископа будимског, а за пакрачког епископа је изабран ковиљски игуман Атанасије Живковић (Грујић, Пакрачка епархија, 154).

ђена годишња пензија од 1500 форинти. Али како је ускоро умро горњокарловачки епископ Данило Јакшић (27. јануара 1771), буде Стојановић премештен на ту епархију³⁾ са припадајућим делом Костајничке епархије, док бивша Лепавинско-северинска епархија припаде Епархији пакрачко-славонској. Епископ Стојановић није био задовољан овим решењем, него је настојао да он иде у Пакрац, а пакрачки епископ у Плашки, изговарајући се да је карловачка епархија врлетна и брдовита, по којој се не може пролазити на колама, него јашити на коњу, а он због старости своје не може по брдима јахати. Међутим Стојановић није успео и морао је ићи на карловачку епархију, а новом епископу пакрачком Атанасију Живковићу обећао је митрополит Јован Ђорђевић са северинском епархијом и „доброназиданују резиденцију у Северину оставити“.⁴⁾ 9. новембра 1771. послао је митрополит из Беча обавест православном народу у Вараждинском генералату и Крижевачкој жупанији, у којој саопштава царичину одлуку о подели костајничке епархије, те им објављује „за законаго њиховога епископа преосвјаштањејшаго г. Атанасија Живковића, епископа пакрачког с даљшим отеческим нашим увјешчањем, да како садашњем тако и свјем будућим епископом пакрачким должное в духовних правлениах послушаније, љубов же и чест воздајете.“⁵⁾ Епископ Атанасије је још до краја 1771. посетио новоприпојену област, да прими над њом јурисдикцију. Барон Микашиновић јавља да су га Срби у бившој Лепавинско-северинској епархији ванредно свечано дочекали и срдечно поздрављали.⁶⁾

Током децембра 1771. извршена је подела Костајничко-зринопољске епархије.⁷⁾

Тај посао поверио је митрополит свом протосинђелу Јовану Јовановићу, каснијем епископу горњо-карловачком. По његовом списку, који је саставио са мајором Ђорђем пл. Кнежевићем, припало је Пакрачкој епархији из 218 места Вараждинског генералата 3136 православних домова са 17.795 мушких глава,⁸⁾ а из крижевачке жупаније само 194 дома у парохијама Миклеушка, Салник и Болфан.⁹⁾ Резиденција и епископска имања у Северину нису припа-

3) Руварац, Исправци у чланку г. Вл. Красића: Епископи зринопољски и костајнички, Глас истине (Нови Сад) 1887, 218.

4) Д. Руварац, Хрватско-северинско владичанство, Српски Сион 1905, 203.

5) Исти, 203-204.

6) Грујић, Пакрачка епархија, 163, 164.

7) Исто, 106.

8) Српски Сион 1905, 204.

ла пакрачком епископу. Митрополит Ђорђевић је додуше писао епископу Живковићу нека он тврди како је са припојеном територијом и та имања преузео и да без знања свога архиепископа не може од њих отступити.¹⁰⁾ То му је нешто касније саветовао и администратор Мојсије Путник.¹¹⁾ Али све је било узалуд. Према процени комисије Генерал-команде издала је Илирска дворска депутација 2. септембра 1775. налог да војна власт преузме сав епархијски иметак за суму од 1419 фор. и 45 крајцера. Саопштавајући ову одлуку пакрачком епископу, митрополит Викентије Јовановић-Видак му наређује да по примитку тог новца има половину уплатити у неприкосновени, а другу половину у школски митрополитски фонд.¹²⁾ Епископ Живковић је то и извршио 31. марта 1776.¹³⁾

Остала је још само парохијска црквица св. апостола Петра и Павла са 31 хватом земље, али не за дуго. Пошто је 1770. у Северину саграђена нова парохијска црква, пристао је 4. децембра 1775. митрополит Видак на енергичан захтев војних власти да се и та земља прода, а новац по пола уложи у неприкосновени и школски фонд. На крају, саму „капелу в службје Божијј вње дјејствија оставити, в њеј обрјетајемаја, к богослуженију употребителнаја утвари в парохијалнују церков пренести, самое же зданије обаче на каквоо другоје общеполезноје употребљеније, јакоже в прибежишче болним, или оним, общини за снадбенија надлежашчим сиромом, или за обученије јуности обратити, или тоје, ашче би с употребителним јешче материјалом и древјаном грађом ползоватисја и от квара исторгнутисја нехотјелосја, собственому поденију оставити.“¹⁴⁾ Земља је свакако била продана, а црква је остала још пуних педесет година. Према предлогу епископа пакрачког Атанасија Живковића требало је да се материјал од старе цркве (капеле) употреби за градњу звоника на новој парохијској цркви, а иконостас да се пренесе у нову цркву у Грубишном пољу.¹⁵⁾ У тој старој цр-

9) Грујић, Пакрачка епархија, 106; Бидерман наводи статистичке податке по којима је 1783. било у Крижевачкој регименти 15.061 православна душа, а у Ђурђевачкој 16.459. (H. Bidermann, Die Griechisch - Gläubigen und ihr Kirchenwesen in Österreich - Ungarn, Wien 1884, 28-29).

10) Српски Сион 1905, 279.

11) Исто, 279-280.

12) Исто, 280.

13) Грујић, Пакрачка епархија, 107; ср. Српски Сион 1904, 300.

14) Српски Сион 1905, 280.

15) МПА 83/1776.

кви се више није служило, али су се у њеном торњу и даље налазиле у сигурној скривници народне привилегије. Оне су тек 14. јануара 1824. пренесене у нову парохијску цркву, а стара црква, некадашња катедрала северинских епископа била је 1825. срушена и материјал продан на лицитацији за 912 форинти и 38 кр.¹⁶⁾ Пошто су епархијске зграде биле већ срушене, ликвидацијом ове цркве није остало ни трага епископској резиденцији у Северину.

ЗАКЉУЧАК

Основана у данима најтеже борбе са унијом, Лепавинско-северинска епархија имала је задатак да окупи православне Србе у Вараждинском генералату и да им очува веру и привилегијама загарантована, али често кршена, права. Тај свој задатак извршила је она с пуним успехом, иако уз велике жртве. Православно свештенство и народ претрпели су страшна гоњења и понижења, изгубили Марчу, али су сачували веру и народност.

Присуство православног епископа у центру унијатских напада било је штит за чување живе православне цркве. Под руководством својих епископа и њихових сарадника православни српски народ био је непобедиви национално-верски организам, који се брани, чува своју старину и верује у своју будућност. Северин је постао нови центар народно-црквеног живота. Ту је боравио правослазни епископ, ту је била конзисторија као законита црквена власт, ту је школа из које су излазили нови спремни и одушевљени свештеници, ту је књижара, ту су и привилегије, основ народних права. Северин је постао нова Марча. Манастир Марча са својом тешком судбином био је од тада више предмет народне љубави и бола, поноса и везе са прошлости. У Северину се народна душа крепила новом снагом. Због таквог свог значаја била је Лепавинско-северинска епархија велика сметња непријатељима Православља, па је зато и морала бити укинута (1750). Међутим, укидањем и спајањем са Костајничко-зринопољском епархијом није се у Северину ништа нарочито променило, јер су костајничко-зринопољски епископи у Северину инсталирани, понајвише овде боравили, своју мисију вршили и дочекали да унијата нестане са њиховог подручја.

Лепавинско-северинска епархија оправдала је, дакле, своје постојање.

16) Црк. протокол парох. Бјеловарске 1831-1851, 458.

ТАЈНА ВЕЧЕРА, сликао Виктор, црква у Копривници

СВ. АРХИЕПАСКОП СТЕФАН, рад Остоје Марковића 1694.
за цркву Св. Илије у Широком Селу
Музеј Срп. прав. цркве

СВЕТИ АТАНАСИЈЕ СА СВЕТИМ МРАТОМ И СВ. МАРИЈОМ,
 сликао Ошћоја Марковић, 1694. Музеј Срп. Прав. цркве

ВАЗНЕСЕЊЕ СВ. ПРОРОКА ИЛИЈЕ, рад Остоје Мркојевића
1694. за цркву Св. Илије у Широком Селу,
Музеј Српске православне цркве

ДОДАТАК:

ИЗВОРИ

1

ТУЖБА СРПСКОГА КЛИРА И НАРОДА ПРОТИВ УНИЈАТ- СКОГ ЕПИСКОПА РАФАЈЛА МАРКОВИЋА.

1726.

Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas Domine Domine nobis naturaliter Clementissime.

Postquam occasione electionis novi cujusdam archi episcopi et metropolitae Carlovizensi universa natio nostra per deputatos suos hujas extiterit, omniaque ea quae unumquemque praesertim in Spiritualibus anxie premunt, proposuerint inter caetera, ex confiniarii districtus Marczensis in Croatia siti per speciales suos deputatos plangentibus atque ingenti tristitia (!) suffusis expressionibus nobis declararunt. Quemadmodum aliquo ab hinc jam tempore quidam illinc constitutus quidem Ep(isco)pus Raphael Markovich procul dubio persuasus, ut de habitu quodam cum sibi subordinato cleri vehementi processu victor evadere valeret sanctam religionem Romano-Catholicam amplexus fuerit; hujus autem nullâ habita ratione, si quidem sacro-sancta justitia unicuique ea quae de lege sunt, tribuat etiam clero huic ex eadem rite administrata fuit; Sacra(tissi)ma caesa(re)a regiaque (Maiestas) V(est)ra, vero ex ingenita sibi clementia versus hunc Raphaellem Markovich compuncta pro alimento ex sustentatione ejus ad vitae suae dies quasi actualiter Episcopatui praecesset, ex divina secundum nostrum ritum perageret, in dioecesi sua ab unoquoque Parochia fungente popone unum aureum a domibus vero singulis tres cruciferos quotannis sumendos, eidem benigne elargita est facultatem quibus etiam se ob universa nostri ritus rerum ingestione absteineat. Quandoquidem rebus sic constitutis ob defectum veri cujusdam dioeceseos hujus antistitis, atque moderatoris non

leve ex quasi in spiritualibus irreparabile damnum atque detrimentum per id invalescat, adeo enim ut plurimi neo-nati infantes ex negligentia absque sacrosancti baptismatis lavacro senes aliusque sortis mortales confessionibus, sacrosanctaque communione destituti, e vivis decedere cogantur, huic accedit etiam, quod incestuosa et tam de jure divino, quam humano inhibita in summum nostrum universorumque scandalum contrahantur matrimonia; ecclesiae nostrae quam plures peragendis orationibus aliisque officiis divinis dicatae secundum nostri veteris ritus institutionem non benedictae, ex sacrae manere debent, quod plurimum vero dolandum venit, nemo hoc in districtu ad constantem, et indelebilem fidelitatem, obedientiam, ac submissionem erga Sacra(tissi)mam cae(sare)am regiamque Maj(esta)tem V(est)ram totamque serenissimam Domum austriacam religionis nostrae consortes impellat, aut alliciat, neque pro felicissimo armorum progressu in obtenendis inimicis vel longissimi aevi conser(v)atione augustissimae et gloriosissimae sacr(atissi)mae caesareae regiaeque majestatis V(est)rae personae (uti in omnibus ecclesiis in tesseram innumerabilium obligationum nostrarum demississimarum agitur) stimulos ad praecandum supraemum (!) Numen addat, ac instruat.

Quare ad sanctissimos sacr(atissi)mae caes(are)ae regiaeque ma(jest)it(at)is V(est)rae poplites ea qua possumus demississima subjecti-one prostrati supplicamus, omnibusque respectuosissimis votis obtestamur; quatenus eadem ex benignissime sibi innata clementia qua egentes prosequitur, haec super recensita motiva altissimo animo sumere ut incrementum seternae animarum nostrarum praesertim vero ejusdem dioeceseos incolarum saluti prospiceretur si quidem supra nominatus ep(isco)pus Raphael Markovich in suis pro sustendandâ vitâ sua clementissime elargitis et adjudicatis emolumentis tranquille iisdem potiundis perseveraret, et reliqueret, attamen in suave solatium earum animarum piarum nostris propriis sumptibus alendus Graeci Ritus Ep(isco)pus in ejusdem locum surrogari benignissimae annueretur. Quam summam gratiam submissime demaereri omnibus nostris viribus conabimur, Deumque jugiter supplices exorabimus pro faelicissimo (!) Ca(e)s(are)o Regimine emorituri.

Sacr(atissi)mae C(aesare)ae Re(giae)que M(ajes)t(at)is V(est)rae

Humillimi perpetuoque fidelissimi
N.N.N. Orientalis Eccl(esi)ae Graeci
Ritus Clerus, et un(iver)sa Natio
Illyrico Rasciana.

Препис у МПА „Б“ 1/1726.

Беч, 26. марта 1729.

ДВОРСКИ РАТНИ САВЕТ ПОНОВО НАРЕЂУЈЕ МИТРОПОЛИТУ МОЈСИЈУ ПЕТРОВИЋУ ДА ПРОТОПОПА НИКОЛУ ПОПОВИЋА УКЛОНИ ИЗ ГЕНЕРАЛАТА ВАРАЖДИНСКОГ С ТИМ ДА СЕ У ЊЕГА НИКАДА ВИШЕ НЕ ВРАТИ. ДОКАЗИ КОЈИМА СЕ ПРОТА ОПРАВДАВАО СУМЊИВИ СУ.

Reverendissime Domine Archiepiscopo
Domine Nobis observande.

Intelleximus e literis D(omi)nationis V(est)rae Alba Graeca sub 15-ta elapsi nuper Ianuarij ad Nos datis, ijsque accluso supplici libello, eandem resolutioni Caesareo: regiae sibi per rescriptum n(ost)rum diei 19-mae Septembris anni millesimi septingentesimi vigesimi septimi de amotione ex confinio Crisiensi seu Generalatu Varasдиниensi sic nuncupati Nicolai Popovich graeci ritus prothopopae significatae non solum debite obsecundasse, verum etiam dictum prothopopam ab omni officio, et Beneficio ecclesiastico citra spem aliquam eum alicubi etiam alibi amplius accomodandi porro canonice suspendisse. Approbamus praepriis testificatam D(omi)nationis vestrae in amotione modo dicti Popovich Caesareo-regiae jussionis observantiam, rigorem vero suspensionis ab omni penitus officio et beneficio ecclesiastico alibi etiam obtinendo, tanquam durum nimis, et atefatae resolutioni non conformem eo limitari contendimus, imo D(omi)nationi V(es)trae serio recommendamus, ut dictum prothopopam alibi de convenienti alio ecclesiastico munere prospicere non gravetur, quo mediante honeste possit subsistere, dummodo id extra nominatum confinium existat modesque tollatur ne ille in idipsum ullo unquam tempore redire valeat.

Quod reliquum est, D(omi)nationem V(est)ram latere nolumus, saepedicto Popovich adhuc sub secunda Maij anni proxime praeteriti praetensam suam purgationem nobis coram hic Viennae exponendi facultatem impertitam fuisse, cum tamen nihilo secius non absque manifesta causae suae diffidentia in hodiernum usque comparere neglexisse, ac proinde requisitae iustitiae administrationem ipsomet impedivisse, producta etiam ab eo attestata nobis in copia communicata a suismet adherentibus emendicata non immerito suspicari. Quibus D(ominatio)nem

vestram r(everendi)ss(i)mam protectioni Divinae serio recommendamus. Vjennae Die 26. Martij 1729.

Reverend(issi)mae D(omi)nationis V(est)rae

Amicus et ad servitia parat(us)
Sacrae Caesar. Reg. M(ajes)t(a)tis
Consilij Imperialis Aulae Bellici
Praeses et Consiliarij.

Споља: Reverendissimo Domino Moysi Petrovich, Orientalis
Ecclesiae Graeci Ritus Archiepiscopo et Metropolitae
Rascianorum, Domino nobis observando

Carlovicij ex officio.

Оригинал у МПА 223/1729.

3

Беч, 10. априла 1734.

ДВОРСКИ РАТНИ САВЕТ ИЗВЕШТАВА МИТРОПОЛИТА ВИ-
КЕНТИЈА ЈОВАНОВИЋА, ДА ЈЕ ЦАР ОДОБРИО ОСНИВАЊЕ
НОВЕ ЕПАРХИЈЕ У ЛЕПАВИНИ НАМЕСТО РЕДУЦИРАНЕ
СИГЕТСКО-МОХАЧКЕ, НО С ТИМ ДА ПРАВОСЛАВНИ И
ДАЉЕ ДАЈУ ПО ЈЕДАН ГРОШ ОД КУЋЕ КАТОЛИЧКОМ
(УНИЈАТСКОМ) ЕПИСКОПУ У МАРЧИ.

Von des löblichsten kayserlichen Hof-Kriegs-Raths wegen dem rä-
zischen Metropolitenn Herrn Vincentio Joannovich anzufügen: Es seye
auf dessen sowohl selbstaigenen Nahmen, als auch der gesambten Ge-
meinde Orientalis Ecclesiae non unitorum gemachtem recurs, und in Er-
wegung deren Ihnen allergnädigst ertheilten Privilegien, vermög wel-
chen selbe aus ihrer Religion in denen Kayserlicher Majestät zugehörigen
Ländern zwölf Pistumber aufzustellen, und zu erhalten berechtiget
seynd, davon eines aber, nembliche nach den unlängst erfolgten Todt
des sogenannten Bischoffens Maximi Gavrilovich zu Sigeth, und Mohaz

in Abgang kommen lassen, und hingegen zu Lepavina in Inner-Österreich ein anderes statt dess vorigen zu stabiliren willens wäre, resolviret, und ex speciali erlaubet worden, dass nunmehr zur ordentlichen Wahle eines solch nicht unirten Bischoffens dergestalt geschritten werden möge, dass zwar diser dem bisherig immerwehrenden inständigsten Ansuch gemäss nacher erst erdeutten Lepovina angestellet, deme ohngeachtet jedoch der bisshero zu seiner Subsistenz des zu Marcha in dem Warasdinischen Generalat befindlichen catholischen zeitlichen Bischoffens ausgeworfene census zu einen Groschen vom jeden Hausferershin vorbehalten, und von Zeit zu Zeit richtig verabfolget werden solle; Alss hat man es Ihme Herrn Metropolit zur Nachricht und seiner weitheren Direction, auch dem Ende hiemit bedeuten wollen, auf dass derselbe sothaner Wahle eines nicht unirten Bischoffens nunmehr würcklichen für sich gehen zu lassen, und das neu erwählte Subjectum pro confirmatione ordentlich einzureichen, zugleich aber auch wegen des hievorbesagten dem unirten bischöfflichen Oberhaupt supraestiren kommenden census per einen Groschen von jedem Hauss die nöthige Vorsehe und Versicherung so verlässlicher zu machen wissen möge, alss man im widrigen auch mit dem neu-erwählten nicht unirten Bischoffen eine Abänderung fürzukehren sich bey ausbleibender richtigen Abstatung sothanen jährlichen census hoc ipso bezwungen sehen würde.

Ex Consilio Bellico.

Wienn den 10. ten April 1734.

Споља: Von des Löblichsten Kayserlichen Hof-Kriegs-Raths wegen dem Rázischen Metropolitenn Herrn Vincentio Joannovich zuzustellen.

Оригинал у МПА 191/1734.

Срем. Карловци, 28. октобра 1734.

МИТРОПОЛИТ ВИКЕНТИЈЕ ЈОВАНОВИЋ ПОНОВНО МОЛИ
ЦАРСКУ ПОТВРДУ ЗА ВЕЋ ПООДАВНА ИЗАБРАНОГ И ПРЕ-
КО ДВОРСКОГ РАТНОГ САВЕТА ПРЕДЛОЖЕНОГ
ЛЕПАВИНСКО-СЕВЕРИНСКОГ ЕПИСКОПА СИМЕОНА ФИ-
ЛИПОВИЋА.

Augustissime

Benignissime adhuc recordabitur eadem sacratissima caesarea regi-
aque Majestas Vestra, qualiter nam super facta ad mentem privilegio-
rum Simeonis Philippovich aliunde episcopalem vicarium (!) in Orienta-
lis Ecclesiae graeci ritus Lepavino-Severinensem episcopum electione et
a me sub dato adhuc 12. Julii demisse praeporrecta ejusdem praesentati-
one, per excelsum Consilium imperiale aulae belicum, confirmationis
ejusdem expeditio, ante duos circiter menses iamdum subministrata fu-
isset.

Siquidem autem in hodiedum clementissima subscriptio memoratae
confirmationis, nescitur, qua novercante fortuna, suspensa dignoscere-
tur, interim vero misera in illis partibus natio capite ecclesiastico destitu-
ta omni etiam cultu divino privata esset, hinc est quod eidem Sacratissi-
mae Majestati Vestrae repetitis vicibus de genu flexo supplicarem, qua-
tenus suprafatam memorati Simeonis Philippovich per excelsum consili-
um imperiale Aulae belicum sibi subministratam confirmationis expe-
ditionem benigna Sua subscriptione eliberare, eandemque dicto neoelec-
to episcopo Simeoni Philippovich extradari jubere non dedignaretur ea-
dem Majestas Vestra Sacratissima. Altissimis Majestatis Vestrae Sacra-
tissimae clementiis me in aeternum devovendo, dum hanc benignitatem
perpetuis iisque fidelibus serviitiis demereri admitar, in profundissima et
homagiali subjectione emorior.

Ejusdem Sacratissimae Caesariae Regiaeque Majestatis Vestrae...

На полеђини: Ad Majestatem, iterata humillima de genu flexo
supplicatio Vincentii Joannovich pro nunc tandem medio clementissi-
mae subscriptionis subministratae per Excelsum Consilium Imperiale
Aulae Belicum pro neoelecto orientalis Ecclesiae graeci ritus episcopo

Lepavino-Severinensis Simeone Philipovich confirmationis expeditionis eliberatione.

На „кошуљици“: An. Ihro Majestät den Kayser (најпре погрешно написано die Kayserin) de dato Carloviz den 28.8 bris 1734. Vincentius Joannovich Erzbischof bittet mehrmahlen den schon vor geraumer Zeit ernannten Severiner Bischofen durch den Hofkriegsrath confirmiren und publiciren zu lassen.

Препис у МПА 242/1734.

5

Беч, 8. октобра 1735.

ЦАРСКА УПУТА ДВОРСКОМ РАТНОМ САВЕТУ (У ГРАЦУ)
О ИЗДРЖАВАЊУ УНИЈАТСКОГ ЕПИСКОПА СИЛВЕСТРА
ИВАНОВИЋА.

Extract

Eines von dem Kays. Hof. an den I.Ö. Kriegs Rath unterm 8en octobris 1735. erlassenen rescripts.

Auf den anderweith(igen) unterm 17-ten dicti, dem unterm 3. octobris verga(nge)nen Jahres resolvirter Bischof zu Suidnicz, und Abbtен zu Marcha graeci ritus uniti Sylvestrum Ivanovich betreffenden Bericht aber, ist uns gantz wohl erinnerlich, dass diser in der einzigen Absicht dazumahl resolvirt worden seye, die wahre Religion unter denen n(on) unitis successive wider herzustellen, welches jedoch ohne allen in denen Kays. Erblanden niemahls geduldenden Zwang, und Blossе: durch einen recht auferbaulichen Wandl(ung) zubewürkhen gewesen wäre; Was nun seine Sustentation anbetrifft, da ist wie denen Herren bekphant, bey nochmaliger Bestellung des neunten Bischofens graeci ritus non unitorum nacher Lepovina der Antrag gemacht worden, dass jedes Haus, sowohl deren unitorum, als non unitorum ihme Ivanovich eine Grosch pro censu geben solle, und zwar cum ea reservatione dass woferne nach Anstellung des Bischofens non unitorum von dises untergebenen Glaubens genossenen Vorgesachte praestation des jährlichen Groschens verwaigert werden dürfte. Er Herr Bischof eo ipso ad nutum amovibilis sein wurden, bey welchen es dan umb so mehrers sein vorbleiben Haben muss,

als sich disfahls der Rätzische Ertz-Bischof selbstn verroversirt hat, und da nun auch dem weithern Innhalt letzterwehnten Berichts nach einen zeitlichen Bischof zu Suidnicz von der I.Ö. Cammer durch das ober-ambts zu Laübach monathl(ich) dreissig Gulden, dan auss dem Ersparungs-fundo dortselbstiger Kaass(e) ein monatliches Stipendium p(e)r fünfzehen Gulden verabraichet worden; So werden die Herren Vorbemerkhten hierumben gleich-fahls supplicirenden Herrn Bischöfen Ivanovich zu ein: so den andern gleichfahls verhülslich zuseyn nicht ausser Acht lassen...

Препис у ДАЗ, Protocol Generalatus Varasdiensis III, 244.

6

Северин, 12. новембра 1735.

ВЛАДИКА СИМЕОН ФИЛИПОВИЋ ОДГОВАРА МИТРОПОЛИТУ ВИКЕНТИЈУ ЈОВАНОВИЋУ НА ОПТУЖБЕ ДА ОН ПРАВИ СМЕТЊЕ УНИЈАТСКОМ ЕПИСКОПУ СИЛВЕСТРУ ИВАНОВИЋУ.

Extractus

litterarum, quas Lepovinensis episcopus ad me Vincentium Joannovich, archiepiscopum et metropolitam sub 12. novembris 1735. de Severin scripsit.

Quae mihi vestra reverendissima archi-episcopalis dignitas scribit et me ad rigorosum apologiam propter unitos trahit, demisse rogo cordi summandum et pro certissimo tenere, d. episcopum Ivanovich per me prorsus nullam incommodationem sufferendam habere (optandum a Deo esset, ut ille mihi hoc reciproco amore reciprocare uellet) etiam nec clam. nec publice de illo scribo. Hoc autem reverendissimus dignabitur scire, quod d. episcopus se ad alia et pro alijs adlaborans sibi ipsi onus collo imponat, nam praeterita aestate de nostris unus caluger et adhuc unus vir ac duo studiosi iverunt penes Marcham, de quibus ille vir ad monasterium pro inhospitio emendis duabus occhis vini revertit, istum volebant Marchenses occidere, quia autem secum arma habuisset, se defendit, Marchenses autem per campanas pulsarunt et larmam fecerunt, ad quam multi Catholici Christiani accurrerunt nostros interficiendos

ita, quod nostri vix se salvare potuerint. Illi etiam unum studiosum ceperunt et in arestum posuerunt, non minus illi calugero cophinum cum contentis libris et aliqua pecunia rapuerunt. Hanc mentionatus caluger saepius requisivit et eam restituere promissum, sed effectus non secutus fuit, dum dominus vice-generalis Marchae adfuisset, dictus caluger querelam apud ipsum introposuit, qui d. generalis se valde supra d. Ivanovich exarcebat. Ille promisit quidem, accepta restituere, nihilominus tamen non restituit. Jam posteaquem d. episcopus universum confinium pro instalatione convocasset, non minus etiam d. commendans ordines misset, ut populus ad instalationem apud ipsum compareat, sic quidem homines comparuerunt, sed non ad instalationem, sed ad protestationem, accedentibus ergo illis rogavi eos, ut se pacifice et honeste remons-trent, atque discrete cum commendante loquantur. Taliterque illi Marcham iverunt et dixerunt, quod illi ipsum inter se habere non velint, postea iste d. episcopus aliquem suorum monachorum ad illos homines misit, qui illis hominibus dixit, d. episcopus me mittit interrogatum, an ipsum pro episcopo habere vellent, illi autem reposuerant: non. Ad quod ille monachus respondit: si vos non acceptatis nos, tunc volumus ad Marcham fratres ponere. Hoc audientes illi homines exacerbatifuerunt et videns ille, quod ipsi homines addicti non essent, se Pribich, ubi illorum bona sunt, contulit hunc ad festum sancti archangeli Michaelis homines ex vicinis situatis pagis secundum consuetudinem ad ecclesiam monasterij iverunt, ubi in eorum adventu duo illorum religiosi cum illis amicabiliter se comportarunt, duo alij autem erant contrarij et nolebant hominibus ecclesiam aperire, rerum praeterea incepterunt illos homines vituperare. Propterea illi se desuper exacerbarunt et ambos in arestum posuerunt, quia illis ecclesiam aperire non volebant, sed athuc eos offende-bant, ideo claves acceperunt et postea illos iterum ex aresto dimiserunt, qui plena ira ac mouentibus capitibus abiverunt, illi homines vero, qui in monasterio manserunt, claves iterum restituerunt. Ad hunc modum se d. Ivanovich illos homines contra se inimicos fecit et inivitavit, ac principaliter hac de causa illi homines ipsum inter se videre nolunt.

HA3, Epistolae ad episcopos LXXXII, 82.

Крижевци, 17. новембар 1739.

ПУКОВНИК ГРОФ ШТРАСОЛДО ЈАВЉА ЗАГРЕБАЧКОМ
БИСКУПУ ГЕОРГИЈУ БРАНЈУГУ ДА ЋЕ СЕ ПО НАЛОГУ
ДВОРСКОГ РАТНОГ САВЕТА ИСПИТАТИ ПОЖАР МАНА-
СТИРА МАРЧЕ И КРИВИЦА ЕПИСКОПА СИМЕОНА ФИЛИ-
ПОВИЋА, КОЈИ СЕ ВЕЋ НАЛАЗИ У ЗАТВОРУ, У ВЕЗИ СА
ТИМ СЛУЧАЈЕМ.

Ill(ustrissi)me et Re(vere)ndissime D(omi)ne Episcopo D(omi)ne
Mihi Collendissime.

Ab excelso Consilio Vienensi Aullico staffetam cum abcopiata
Ill(ustrissi)mae et Re(vere)nd(i)ss(i)mae D(ominationis) V(est)rae littera
vigore combusti monasterii Marchensis, et actualiter incarcerati pope
Schismatici Simeonis sub dato 24-tae elapsi mensis humanissime perce-
pi, ejusdemq(ue) copiam Ill(ustrissi)mae et Re(vere)nd(i)ss(i)mae
D(ominationis) V(est)rae accludendo praesentib(us) exmitto: ubi man-
datum mihi extat ut praefatus in arresto existens popa tanquam instiga-
tor aut saltem complex incendii Marchensis in Severin(o) arrestum ad
diem constitutionis suae ponatur, ita: ut n(on) tantum colloquia cum
confinariis aut suis amicis eidem pope refrenent(ur), verum etiam ut et
litteralis correspondentiae sub omni praetextu ei denegent(ur); unde gra-
tiosissimo Excelsi Consilii Vienensis Aulici mandatur (uti officii est) ob-
temperando satisfeci, eundemq(ue) eo arrestare curavi, ad auditorialem
constitutionem; ut autem Ill(ustrissi)ma et Re(vere)nd(i)ss(i)ma D(omi-
natio) V(est)ra 2-du(m) praesentem copiam homines ad constitutionem
delati pope Simeonis exmittere poterit constitutionis terminum proxime
notificabo. Exhibitor literarum mearum in merito incendii Marchensis
quosdam ut complices ex confinio meo etiam ad notam dedit, et quen-
dam ex Confinio carlostadiensi popam asserit etiam adfuisse, quem si
Ill(ustrissi)ma et R(evere)nd(i)ss(i)ma D(ominatio) V(est)ra forte habere
non posset, dignabit(ur) mihi insinuare non intermittam D(omi)no
G(ene)ralli a Herberstain pro eodem capiendo exarare, plura vero orete-
nus Demetrius popa in praesentia ad lucem dabit, quem Ill(ustrissi)mae

et R(evere)nd(i)ss(i)mae D(ominationi) V(est)rae de meliori commen-
do, nam cum D(omi)no Episcopo Schismatico Philipovich se comporta-
ri nequit, metuens sibi, ne declaret casum incendii Marchensis, cum alia
jam declaraverit. Ceterum ante aliquod dies Dubrenses ad me venerunt
se recomendando meae pristinae manutentionis, quam omni modalitate
possibili tuendam liberandos ab oneribus Regni conservare (!) conabor,
n(on) dubito etiam Ill(ustrissi)ma et R(evere)nd(i)ss(i)ma D(ominatio)
V(est)ra eosdem hac in parte praetegendos cum utino tum erit optime
anno praeterito onera, et levamina cum confiniariis suportabant. His
me ulterioribus gratiis et favoribus comendo et maneo.

Ill(ustrissi)mi et R(evere)nd(i)ss(i)mi D(omi)ni Episcopi
Crisii 17.9-bris 739.

Humillimus Servus
Comes St. Strasoldo
Colonelus m.p.

Оригинал у НАЗ, Epistolae ad episcopos LXXXVII, 10.

8

Крижевци, 20. маја 1743.

ИНВЕНТАР ОСТАВИНЕ ЕПИСКОПА ЛЕПАВИНСКО-
СЕВЕРИНСКОГ СИМЕОНА ФИЛИПОВИЋА САСТАВЉЕН У
СЕВЕРИНУ 29. АПРИЛА 1743.

Inventarium

Welches heute den 29. Aprill 1743. zu Severin über des vestorbenen
H. Bischoffen Graeci ritus non uniti Simonis Phillipovich Verlassensc-
haft in Gegenwarth des Protopop Nicola Popovich und Exera (!) Danilo
mit Zuziehung des H. Haubtman Haller errichtet worden.

Baarschaft

Hat sich nach dessen in Coppreinitz erfolgten Todt, nach Anzeige besagten H. Protopops und P. Guardiani zu Lepvina, welche bey dissem Hintritt gegenwärtig gewest, nicht mehr befunden als 10 Sibenzehner.

id e(st)..... 2 f 50 x

Brief-schaften und Bücher

Einige Contracts-Briefe über die von denen Gränizern durch H. Bischoffen an sich erkaufften Grundstücke und Bastinne alls:

- 1 Wegen des von dem Vukmier Godich erkaufften Grund per 210 f. N° 1.
 - 2 Des Mittar Sabatovich Halben Bastina Per 60 f. N° 2.
 - 3 Deß von Stephan Buszich 1/2 Bastina per 80 f. N° 3. nebst seinem Recht in der Societetsmühl zu Jovovacza in der Wochen einmahl des Tags, oder Nachts zu mahlen.
 - 4 Des Jovan Mestrich 3/4 Bastina per 100 f. N° 4.
 - 5 Des Mihaël Popovich Bastina zu Bedenik per 320 f. N° 5.
 - 6 Zwey Brieffe wegen der dem Marco Budemirovich zu Severin aberkaufften Weingarten zu Orrovacz per 170 f. N° 6.
 - 7 Des Pero Disslarich v. Severin gekaufften Mühl per 30 f. N° 7 ide(st): in der Wochen einmahl beym Tag oder Nacht zu mahlen.
 - 8 Ein Schätz-Brieff über des Vuk Koterich der Kirchen verlassenen Grundes per 70 f. N° 8.
- 3 Truchen mit unterschiedlichen meistens cirulischen Schrifften und Brieffschaften auch Bücher, worunter aber NB. sich ein fascicul dass Closter Marcha Betreffend Schrifften befündet, und alles verpetschirter zurukh gelassen worden.

Sylber

Ein mit Steüner besezte Capsel worinnen ein Heilthumb Sambt einer silbernen Ketten.

Ein Silbernes anderes solches Capsel moscovitischer Arbeith, worinnen ein H. Bluth von dem Proto-Martyr hl. Stephano: und per 100 Ducaten apprecüret Hingegen nicht den Bischofen eigenthumblich seyen solle.

Kirchen-Kleyd

Ein Messgewand, und Messbuch ist dem H. Exera zu abwartung und Haltung des Gottes Diensts hinaus gegeben worden.
Ein bischöflicher Kirchen-oder Mess-Thalar.

Haussfahnussen

Hat sich nichts anders alls nachfolgendes befund(en): 3 Tisch, eine Schul-Taffl, 8 Stühl, 3 Bethstanten, Ein grosser Brandewein Kessel, Ein Schmidzeig in einer Truhen.

2: und ein angegänzter Bachen Spekh.

2 1/2 seithen von Geselicht schweinen Rippen.

Ein Kobl wagen.

An Vieh

4 schlechte ausgehungerte Pferdte nebst einen fühl.

2 Zug — ochsen

2 jüngere Öchsl

3 Kalbitzen

1 Jähriges Kälbl

1 Kuch sambt 1 Kalb

8 s.v. mittlere Schwein

Es seyen zwar noch 10 Stückh Horn Viech vorhanden (str.4) gewesen, es hetten aber solche einige Gränitzer von frembden Dörffern welche Praetensiones an H. Bischöfen hatten, gleich nach Erfahrung seines Todts heimlich und aigenmächtig forthgeführt, und sich zahlhafft zumahen gesucht.

Getreydt

Angebauten Waizen 10 Tagbau.

Gersten 6 Tagbau.

Vorrärthigen Weitzen 49 Quarten, wovon 48 1/2 Quarten einigen Slavoniern vermög ihres aufgewissenen schrift(lich) geschlossenen Kaufs-Contracts: und schon erlégten Kaufschilling per 194 f. verabfolgt worden.

Ein silberner Trinkh-Beher so nacher Lepovina gehörig.
(str. 3) Ein Bischofflicher Staab von Ebenholtz mit einen silbernen Knopf.

Die übrige 4 Osmak dem Exera aber in die Würstschafft gelassen seynd.

7 1/2 quart gemischtes Getreydt, So einen Granitzer von Zerín vermöge eben eines solchen contracts und bezahlten Kauffschilling als ein Rest pr. 24 f. gegeben worden.

Die übergeblibene 5 Osmak seynd dem Exera gleichfahls zu seiner Nothdurfft in die führende Würthschafft gegeben worden.

An Gebäu- und Grundstückchen

Ein Hauss worinnen H. Bischoff gewohnet und die Schull halten lassen.

Ein anders Gebäu, gleich darneben, vor die Dienstleuth und seine Kuchl.

Ein anders neu gebautes haüssl worinnen-seine zwey Mämben wohnen.

(str. 5) Ein altes Häussl vor die Dienstbothen.

Ein grosser neu erbauther Getreydt-Kasten.

Zwey Städl und Stallungen.

Ein S.V. schwein Stahl.

Zwölff gantze Bastina warauf ehehin 13 Gräniz Häuser gestanden.

Dermahlen habe aber H. Bischoff auf etwelche Erden 3 Unterthanen angesetzt.

Item ein gezimertes Bau Holz dergleichen noch villess in Waldungen ligen solle.

In Coppreinitz und in Closter Lepovina solle sich nach Anzeug dess daselbstigen guardians Protopops und Exera befinden als.:

In einer Truhen zu Copreinitz:

Zwey lange Röckh

Ein ober Rokh

Ein mit Mader (Marder) aussgeschlagenen Kappen

Zwey Mader (Marder) Bälz zu solchen Aufschlag.

Zwey Weiber Pöltz, so seinen Mämben gehörig.

In Lepovina wohin es von dorthen nach dessen Todt uberbracht worden:

Die bischofflich Inful so aber den H. Patriarchen zugehörig seye.

Ein silber vergoldes Creütz mit einer solchen Ketten.

Ein anderes deto silbernes mit grünen Steinern besetzt welches der aldortige P. Guardian weilen er seines ihme bischoffen ins Grab mitgegeben zu sich genohmen.

(str. 6) Ein Bethdeckhen.

6 zünerne Täller

6 Par schwarz peinerne Messer

1 Spanisches Rohr

1 vergoldter Pferdtaum mit Forderzeug. Unwissend ob solcher von silber oder anderer Materi.

Ein Reith-Pferdt.

3 Kühe mit so vill Kölber.

1 Kalles.

1 flaschen Keller.

Item seyn dem H. Lienth. Baron Billa über den mit selben wegen seinen in Coppreinitz habenden Hauss getroffenen Kauffs-Contract a conto 800 f. bezahlt worden wovon aber nur 480 f. des. H. Bischoffs eigenes Geld gewest, zu welchen diser aldorth noch 50 f. von einen Rats H. zu leichen genohmen, und noch schuldig seye, die übrige 270 f. aber habe besagter Protopop und Guardian von Lepovina eben aldort von verschidenen Razen auf ihren Credit aufgenommen, folgsam kömete hier reales bischoffliches Geld oder Vermögen nur 480 f. ad inventarium zu setzen.

Es werden aber gegen diser Anmerkhung dermahlen gleich wohlhen die Völlige 800 f. aussgesetzt, welche H. Baron Billa zu restituiren hat, Interesse, wie herüben zu sehen in der Rubric

Schulden Herein

Zumahlen mann in durchgehung deren Handbüchlein eine pure Confussion und Grosse Unrichtigkeit (str. 7) Befunden, mithin nichts gewisses zu erruiren ware, und H. Protopop Nicola sich offeriret auss allen Pfarreyen disse Schulden, so vill es ihme möglich seyn werde in Richtigkeit zu bringen, forthin solche zu Gericht einzulegen. Als hat mann, weilen Mann solche praetenssiones ausfindig zu machen kein anderes und näheres Mittl ausszusinnen (?) Vermögt, demselben solches negotium unter Seinem gewissen committirt.

Sonsten aber ist anhero in Verlass zu zahlen richtig schuldig und bekantlich.

Illia Glavar von Klein Pisanicza 7 f.

Ingleichen Vorgesdachter H. Baron

Billa die angemerckhte 800 f.

(срп. 8) Schulden Hindan

		Liquidirt		Noch zu liquidiren	
		f	x	f	x
Welche zum Theill schon liquidirt theils aber noch zu liquidiren seyn.					
1 ^{mo}	H. Krs. Commisarius Franckh von den Wisserischen Pupillen als Gerhab vermög Obligation sambt Inte(r)e(sse)	500	—	—	—
2	Thomo Neschigij aus Slavonien wegen eines erkaufft und bezahlten Getreydts vermög Contract pr. 194 f. weilen das erkauffte Getreydt aber in Natura noch vorhanden ware, alss hat Mann solches demselben verabfolgen lassen, mithin die Schuld abgeführt.				

	Liquidirt		Noch zu liquidiren	
	f	x	f	x
3 Paul Nosenich und Marco Sterpacz Gränizer von Serin wegen gekauften solchen Getreydt pr. 24 f. solches ist demselben Gleichfahls verabfolgt mit hin die praetension abgeführt worden.				
4 Das Closter Lepovina mit einer Specification wass dem Bischoffen gelich und sonsten seinet wegen von dem daselbstigen Guardian für Unkosten nacher und in Wienn gemacht, auch zu dessen leichbestattung verwendet worden zusammen pr.			1248	57
5 (str. 9) Paul Klassovich, weillen er von dem H. Bischoffen für einen Schulmeister in Severin aufgenommen worden, die Jugend in der Latein und Illyrischen Sprach zu instruiren mit einen Ausstand der ihme jähr(lich) versprochenen Besoldung pr.	16	36		
6 Gedeon Szivanovich wegen Geleisteten Capellans-und Secretariats-dienst(en) durch 5 Jahr. Mit einer Gebührrüss pr.	50	—		
7 Arsenius Tarvuk kallugyer und gewester Pfarrer zu Berslanicza weill(en) ihme d. H. Bischoff von der Pfarr unbillich verstossen und all d(as) seinige an sich gezogen, diser aber noch vor seinen Todt versprochen, all abgenommenes zu restituiren, auch bereits schon etwass restituirt habe, praetendirt also noch wenigst			400	—
8 H. Baron Billa Vermög einer Speicification was H. Bischoff ihme an Hausbestand und anderm schuldig verbliben	12	—	111	—

9	Dessen Frau Gemahlin Krafft auszügl. wegen in seiner Kranck- heit hergegebene Medicamenten un Specereyen.	f	x	f	x
10	Michael Zernich mit einer prae- tension noch mit	52	—	46	—
11	Johann Bellasich feldwäbl pr.	9	—		
12	Der Kauffman Antoni Apostl vermög Einlag	144	54		
13	(str.10) Stojan Terchich Pfarer zu Passinecz mit einer einlag pr. Jedoch ist disser die dem Bisc- hoff gegebene Bücher wid(er) umben in natura zuruck zuneh- men und sich solche defalcirn zu lassen schuldig. Item wegen eines ihme von H. Bischoff abgenoh- menen Waitz(en) pr.	442	22		
14	Ignatij Schläghoffer Gräniz- feldtscherer zu Coppreinitz we- gen einer Chur	20	—		
15	H. Protopop Nicola und Pater guardian v. Lepovina weillen sie für d. H. Bischoffen zu Erkauf- fung des H. Baron Billaischen Hausses zu Coppreinitz 270 f. auf ihren Credit zu Leihen ge- nommen, und da nun diser Kauff zuruck gegangen hingegen H. Baron von Billai schon bereits 800 f. a conto empfantgen, so se- ye billig das Ihme solche 270 f. von denen ad inventarium ge- brachten 800 f. restituiret wur- den Iidem nomine des Gerichts As- sessor zu Coppreinitz Nahmens Vagaij welcher ebenfalls zu Be- zahlung sothanen Kauffschilling dem H. Bischofen dargestrekht	25	—		
		270	—		
		50	—		

16	Verwittibte Lebzerterin zu Coppreinitz wegen dem H. Bischoffen gegeben Kost mit ausständigen	f	x	f	x
17	(str.11) Gedachter Exera leget sich selbst ein mit einer praetension pr.	12	—	272	30
18	Pop Nicola Meksich vermög Einlag, über Empfang noch	100	30		
19	Stephan Milinkovich Pop lauth Einlag pr.	14	—		
20	Illia Bradanovich Raaz legt sich ein, über Empfang noch mit	41	—		
21	Marian Markovich von Samaricza wegen seinen aberkauften Grundstuckh mit noch unbezahlt Geblibenen	50	—		
22	Jovan Kavich mit einer orig(inal) Obligation von H. Bischoffen ausgehand und an ihne dan seine 2 Socios lauthend pr. Mit vorbehalt des Inte(r)e(sse)	270	—		
23	Mihat Krainchevich von Batkovecz wegen abgekauften seinen Grundstückh mit einen Verbliebenen Kauffschilling rest pr.	5	—		
24	Nicola Krallich von Batkovecz, Ingleichen wegen einer dem Bischoff kaüfflich überlassenen Erden pr.	30	—		
25	Miter Sabatovich von Klein Pisniza gleichfalls mit einen solchen ausständigen Kaufschillings Rest pr.	10	—		
26	(str.12) Michaelo Popovich von Severin in simili mit einen solchen Rest. pr.	11	—		
27	Vukmir Godich hinter lassenes Weib ebenfahls von ihm aberkauftes Grundstückh mit aussständigen	100	—		

28	Marco Kallenich mit eben einen solchen aussstand	f	x	f	x
29	Nicola Popovich von Severin auch wegen einen verkaufften Grund nach Ruckhstandig	25	—	34	—
30	Jovicza Misslenovicz von Popovecz wegen einen gegebenen darlehen über geleiste Bezahl. mit noch Restirung	12	34		
31	Mihailo Kloczalovich von Severin praetendiret seine ihm von Bischoff abgenommene Erden und Grund in einer ganzen Bastina bestehend, worfürer nichts habe, und nun ohne Grund stehe, in Natura zuruck, welche demselben denen befundenen umbstenden und höchster Billlichkeit nach widerumen einzuantworten befohlen worden				
32	H. Hauptman Misko Mikassinovich in Namen Beeder Jungfrauen Anna und Anastasia Philipovichin Mämben von H. Bischoffen die diser zu sich von Petrowardein anhero auf Severin nach absterben ihrer Eltern als kleine Mädln genohmen, disen habe derselbe ihr ganzes aldort gehabtes Vermögen verkaufft (str. 13) bestehend in einen zu Peterwardein gehabten gemauerten Hauss, einer Mühl auf der Donau, einen Weingarten, Eine Laden mit unterschiedlichen wahren, nebst ganzer Hausseinrichtung, Einen Gestiedt von villen Pferden auch in anderem Viech. Item habe derselbe von ihrer Andl 100 Species Duggaten empfangen, all disses aber an sich gezogen, und				

in Wienn angebracht, also zwar das die Mädln jetzt nicht das geringste hetten, welches er H. Hauptman von darumben ad sciendum ad inventarium zu bringen gebetten, weillen er vernohmen, das ein ihriger Vetter anhero kommen und die praetension suchen werde.		f	x	f	x
33	Jovan Mestrich von Severin weil- len H. Bischoff in desselben Ju- gend seiner Mutter ihrem gehab- ten Grund abgenohmen, und an den versprochenen Kaufschilling und wegen anderen abgenohme- nen villen Sachen als Viech, Fr- üchten, und Hausfahnussen ausständig seye, über das was er schon empfangen, richtig	67			
34	Pavo Jurkovich von Sadrovecz wegen gegewenen Wein einen Ruhstand pr.	14	36		
Lidlöhner und Dienstbothen					
35	H. Exera über oben eingelegte praetension wegen Geführter Wütschaftt und andern Gelei- sten Diensten (str. 14) durch 8 Jahr mit	80	—		
36	Gabriel Stanimirovich Diaconus wegen durch 8 Jahr geleisteten Secretari Dienst in Latein-und Illyrischen Sprache, dan andere Bedienung pr.	40	—		

	f	x	f	x
37 Athanasius Popovich gewester Kutscher mit einen liquidirten Ausstand pr.	20	—		
38 Janko Kollarich Koch mit einen solchen ausstendig Lidlohn pr.	40	—		
39 Michael Bogich Viechhalter pr.	20	—		
40 Gabrilo Bellovacz Knecht mit	12	—		
41 Gyuracz Bellovacz auch ein Knecht mit	11			
42 Janko N.ein Dienst Bueb pr.	12			
43 Thadia Jurachevich gewester Page mit	20	—		
44 Maricza Jurenichin Dienst-Mentsch pr.	8			
45 Maricza Martinni Dienstmentsch mit	7			
46 Stojan Serulia Zimmermann wegen verichter Arbeith contrahirt und verrechnet mass(en)	78			
47 Luka Serulia Zimmermann in Gleichen Contrahirt und verrechnetermass(en)	33			
48 Anton Bellovacz Zimmerman an seiner Verrichten Arbeith mit einen Ausstand pr.	20			
49 Mitar Deanchevich wegen gegebenen Wein mit (str. 15) Fehrners haben sich hernach noch in Creütz angemeld	5			
50 H. Lienth. Baron v.Billa über obige praetension wegen dem mit H. Bischoffen getroffenen hernach aber eingestellt wordenen Hausskauffs Contract de dato Copreinitz den 24 Martii 1743 mit einer Vermög solchen verwirckht haben sollenden Pönfahls pr. 100 Species Duccaten			410	50
51 Thadia Kliserich weg(en) einen gegebenen Darlehen pr.			50	—
	2760	25	2593	17

Suma sumarum deren Liquid(iren) und noch zu liquidiren kommenden Sch(ulden) ohne in 32 bemerckten praetension Hiernechst hat Mann die Dienstbothen, um selbe eines Theills auss dem Brod zu bringen in Ermanglung baaren Gelds mit dem Vorchandenem Viech Nachfolgender Massen abgefertiget

als:

H. Exera a conto mit einen 2 jährig und einen 1 jährig Kalb pr. 10 f.
 Den Gabriel Stanimirovich Diaconus mit einen Ocksen pr. 10 f. und ein Kalbitzen p. 6 f. und disses a conto
 Den Athanasius Popovich mit S.V.2 Schwein völlig
 (str. 16) Der Koch Janko Kollarich mit 2 Pferdt und einen Schwein in gleichen völlig
 Mihael Bogich mit einen Pferdt
 Gabrilo und Gyuracz Bellovacz zusammen mit einem Pferd
 Der Bueb Janko mit 2 s. v. Schweineln
 Thadia Jurassevich und Maricza Juranichin zusammen mit einen Pferdt
 Maricza Martinnin ist mit ihren 7 f. an den Illia Glavar auf die in Verlassschuldige 7 f. angewissen worden

f	x`	f	x
5353	42		
10	—		
10	—		
6			
20	—		
40	—		
20	—		
23	—		
12	—		
28	—		
7	—		
176	—		

Das übrige Viech ist verkaufft worden als 1 Ochs pr. 16 f.

Rin anderes Öchsl pr. 11 f.

Ein Stierl pr. 10 f.

Dan 1 Kuch sambt Kalb pr. 11 f.

Und 2 Schweindl pr. 6 f.

Womit die anerlassenen Gerichts Ohnkosten und Liffer (?) Geld bezahlet worden.

Dass dises und ein mehrers nicht, ad inventarium angegebenen worden, beurckhunden wir hiemit.

Creutz den 20 Maij 1743.

(L.S.) Jo: Haller

Hauptmann

(L.S.) Fr. v. Widman

K. Grl. Auditor

(str. 17) Collationirt, und ist vorstehendes abschriftliches Inventarium dem bey denen gerichtlichen actis befindlichen originali durchaus gleichlauthend, urkundlich die hieruntergesterte Amtsfertigung sig(natum) Creutz am letztem X bris 1750.

(L.S.) Fr. Haimbach m.p.

Grl. Auditor

МПА 279/1743.

9

Марча, 28 августа 1753

КАПЕТАН МРЗЉАК ТРАЖИ ОД ПОРУЧНИКА ФИЛИПА РАДОТИЋА ДА МУ ПРЕМА НАРЕЂЕЊУ ГЕНЕРАЛА ПЕТАЦИ ПРЕДА КЉУЧЕВЕ КАПЕЛЕ СВ. ВИТА, ИЛИ ДА СЕ С КЉУЧИМА ЈАВИ У КОПРИВНИЦУ У ЗАТВОР.

Copia

Eines an den Herrn Oberlieutenant Philipp Radotich, von dem Herrn Hauptmann Merzliak von Closter Marcha Commendanten abgesandten Schreibens.

Perillusttris Domine obristlieutenant* observandissime.

Aus Befehl (: tit. :) Herrn Generalen Graffens von Petazi, habe demselben nunmehr das dritte mahl im Nahmen Hochgedachten Herrn Generalens aufzutragen die Capellen Schlüssel St. Viti sogleich herzuschicken, oder aber unverweilt nacher Coprainitz sambt Schlüsseln sich in Arrest zustellen, womit verlange die Antworth, und gebleibe

Marcha 28-en Augusti 1753.

Meines Hochgeehrtesten Herrn Oberlientenant

gehorsambster Diener
Georg v. Merzliak

МПА „Б“ 98/1753

haubtmann

* Погрешком преписивача стављено „obristlieutenant“ место „oberlieutenant“

10

Болч, 12 јуна 1754

ИЗЈАВА ТОМЕ ДАМЈАНОВИЋА ИЗ ЛИПОВЧАНА, КОЈИ ЈЕ МОРАО ИЋИ „ПОТПИСАТИ СЕ“ У МАРЧУ, ДА СУ ЊЕГОВИ ПРЕЦИ ОД ДОСЕЛЕЊА ПРИПАДАЛИ ПАРОХИЈИ МАНАСТИРА МАРЧЕ, ЧИЈИ СУ ИМ ДУХОВНИЦИ САМО СЛУЖИЛИ ПО ЊИХОВОЈ ВЕРИ И УЧИЛИ ИХ ДА ЈЕ ЧУВАЈУ. ЊЕГОВИ РОДИТЕЉИ СУ ПОМАГАЛИ КОД ИЗГРАДЊЕ МАНАСТИРА МАРЧЕ.

Translatum ex Illyrico

Ich Endes unterschribener attestire dass zu selbiger Zeit, als ich durch die Soldate(n) genöthiget worden bin nacher Marcha zu gehen und mich zu unterschreiben. Ich von dem H(ernn) Hauptman Mersljak in Gegenwart der Comission befragt worden bin.

Frag(e) des H(ernn) Hauptman Merslyak.

Bist du v(on) alten zeite(n) unter die Marchaer Pfarr gehörig gewesen, ob deine Eltern geholffen habe(n) diese Marchaer Kirche aufzubauen, wilst du auch diesen Geistlichen, so sich jezo zu Marcha befinden und deiner Religion seyndt gehorsamen dan auch wird in euerer Religion keine gewalt angethan, sondern wird euch nach euer Religion gedinet in alem.

Meine Atwort.

Wir seynd von Zeit unserer Ansidlung alle mahl des Closters Marcha Pfarr Kinder gewesen, und daraus seyn uns geistlichen geschiket worden welche uns nicht anderst alss nach Unserer Religion Bedinet haben, und gelehret, wir sollen unsere Religion halten. Meine Eltern haben in Erbauung dieses Closters geholfen und was das gantze Genera(la)t für wählen soll, ich werde auch nicht wieder sage(n). Auf alldises habe schwören müssen, und bezeige mit aigenhändiger Creutzes Beysezung.

Zu Bolcza den 12 ten Junij 1754.

+ Thomas Damianovich aus
dem Dorff Lipovczany Beym
Closter Marcha

Оригинал у МПА „Б“ 77/1754.

11

Плашки, 5 септембра 1754.

ЕПИСКОП КАРЛОВАЧКИ ДАНИЛО ЈАКШИЋ ИЗВЕ-
ШТАВА МИТРОПОЛИТА ПАВЛА НЕНАДОВИЋА ДА ЈЕ
ГРОФ ПЕТАЦИ ИНСТАЛИРАО У МАРЧИ УНИЈАТСКОГ
ЕПИСКОПА ПАЛКОВИЋА И О НАСИЉУ КОЈЕ СЕ ЧИНИ
НАД ПРАВОСЛАВНИМ КЛИРОМ И НАРОДОМ.

ЕКСТРАКТ

писма епископа Карлштадскога Господина Данила Јакшића на мене архиепископа и митрополита Павла Ненадовића из Плашки под 5-тим септрмврија 1754. года послатаго.

Вчера пак на ново разумјех жалостниј глас, сврху оволико велики трудов и трошка и молебствија нашега надјејушчесја кују милост получити, за наш манастир Марчу, в'мјесто коего надјејанија милоште, получисмо велику немилост с изгубљењем цјеле надежде нашего манастира Марче, в'кoмy манастиру господин генерал карловачки гроф Петаци сам в'персони в'пасану недељу, минувшаго августа 28-го иншталирао епископа унијатскога Палковића, за-

ради попијевке и клечања и великаго вштрба противу преданија наше цркве. До ниње довољно на прво донио јесм в.п. именом овога клера и народа, да би могао клер и народ на свакому мјесту в овом свјатом царству миран бити при преданију молитава наше свете јеросалимске матере цркве, на које доношеније никојего помилованија нити мира, с клером ни с народом не получи, развје то једино што код цјелаго здјешнаго народа кредит и повјерованије изгуби, њима казујући да нам против наше цркве и обични молитав не буде насилија, сад пак на ново у логори експресе приморавају наше људе недељама и праздници слушати и молити с римљани заједно Бога на цјелој вечерњој по римски клечећи, гди присуствујут римски пловани не мање от 5 или от 6. Со тим сав цјели народ ови како и лани учинише пловани с господом комендати принуђавајући на клечање и своје молитве побунити. Ја моју душу и живот пред самим Богом и пред њиховим царским величеством и вашему превосходитељству вадим да не буде мене ништа ни на којем мјесту за отговор, ако се какова несрећа из овога роди. Ја правично доносим на прво в.п. што сав цјели овдјешни народ говори, да сад по цјелому свету не наодесја људи који би обсервирали два закона, двије цркве, двоје учитеље црковне, двоје молитве и двоје духовне наредбе. Овако како се сад од век на ново нареждује, нити да је то њему овдјешњему народу возможно обслуживати, окром своје цркве и собственаго закона, и обични молитв восточне цркве по древњему преданију. Того ради всепокорњејше именем цјелаго овога народа прошу в.п. да би извољели код њихова цесарска величества овакови метеж цркве Божије и народа у мир довести, свјатим мене молитвам отеческих благодјејанија в.п. препоручајем, остају.

МПА „Б“ 51/1754.

РЕГИСТАР

А

Авакумовић Павле, епископ пакрачки (1783-1786), 108.
Адамовић Јова, историчар, 12, 31, 65, 103.
Антоновић Исаија, митрополит карловачки (1748-1749), 73.
Апостл Антон, трговац, 138.
Арсеније III Црнојевић, патријарх српски (1674-1706), 19, 23, 25, 26, 28.
Арсеније IV Јовановић, патријарх српски (1725-1737-1748) 62, 63, 68, 102, 110.

Б

Бабић Јефтимије, парох, 97.
Балотић М., протопрезвитер гаревички (1764), 95.
Банат, 77, 112.
Банска крајина (Банија), 45, 112.
Барић Михаил, „дијак“, 110.
Барна, седиште парохије, 98.
Бах Иван, историчар уметности, 12, 103.
Бачка, 77.
Беденик, седиште парохије, 95, 98, 113.
Бек, копривнички капетан, 89, 90.
Беласић Јован, фелдвебл, 138.
Беловац Антон, слуга, 142.
Беловац Ђураћ, слуга, 142, 143.
Беч (Вијена, Wien), 22, 23, 24, 29, 30, 36, 39, 40, 41, 42, 45, 56, 58, 59, 65, 66, 68, 69, 81-89, 110, 115, 118, 123, 124, 137, 141.
Бидерман Х., историчар, 12, 117, 119.
Била, барон, поручник у Копривници, 47, 67, 135, 136, 137, 138, 141.
Бјеловар, град (основан 1756), 51, 67, 91.
Богдановић Лазар, историчар, 103, 106.
Богић Михайло, чобанин, 141, 143.
Божицковић Василије, унијатски бискуп марчански, 78, 92.
Бозитовац Христа, војник, 105.
Бојчета, поручник, један од вођа буне (1755), 88, 92.

Болоња, град у Италији, 18.
 Болфан, седиште парохије, 93, 94, 98, 118.
 Болч, седиште парохије, 99, 146.
 Борковић Мартин, бискуп загребачки, 18, 20, 21, 22, 23.
 Брадановић Илија „Рац“, 139.
 Брадић Стефан из Граберја, 86.
 Бранденбуршка земља, 74.
 Бранјуг Јурај, бискуп загребачки, 38, 52, 54, 63, 130.
 Брезане Горње, село, 112.
 Брезовац, село код Бјеловара, 110.
 Брентано, фелдмаршал, 117.
 Бршљанац, манастир св. Николе, 92, 99, 101, 108, 111.
 Бршљаница, седиште парохије, 91, 101, 113, 137.
 Будимировић Марко, из Северина, 47, 132.
 Булић Симеон, калуђер марчански, 54, 58, 80, 86, 90.
 Будим, главни град Мађарске, 105.
 Бусић Стеван, из Северина, 47, 132.
 Бусовић Димитрије, парох јасенашки (1753), 97.

В

Вагаји, судски асесор, 138.
 Валвазор Иван Вајкхард, историчар, 12, 21.
 Ваничек Франц, историчар, 8, 12, 19, 29, 31, 87, 88, 113, 114.
 Вараждинска епархија, 69.
 Вараждински генералат, *passim*.
 Василије в. Полимац Василије.
 Вебер Антун Тома, председник Дворског ратног савета, 38, 41, 45.
 Веселиновић Рајко, историчар, 12, 19.
 Видман, генералаудитор, 144.
 Витковић Гаврило, историчар, 12, 36, 43, 65, 71, 73.
 Витковић Димитрије, историчар, 12, 17, 24, 26, 28, 29, 75, 92, 100, 101.
 Влаховић Фрањо, жупник иванићки, 56, 59, 62.
 Војиновић Милош, војник, 105.
 Вранешевић Ева, ученица у Брезовцу, 110.
 Вретанија, назив за Марчанску епархију, 17.
 Вујић Марко, парох павловачки (1753), 97.
 Вујић Михаил, протопрезвитер, 105.
 Вуковје, седиште парохије, 96, 99.
 Вучинић Григорије, унијатски епископ марчански (1727-1733), 37-40, 52.

Вучковић Јован, историчар, 12, 23, 27, 101.
Вучковић Симеон, парох бршљанички (1753), 97.

Г

Гаврил, духовник, оснивач манастира Бршљанца, 92, 100, 101, 108.
Гаврил, поп, сликар иконописац, 105.
Гавриловић Максим, епископ сигетско-мохачки, 40, 124.
Гаково, село код Грубишног поља, 98.
Галер, пуковник крижевачки, 38, 39, 50, 51, 67.
Галовци (Галовац), село код Бјеловара, 99.
Гарјевица, планина у Мославини, 101.
Гвињарди, гроф, 88.
Генадије, „магистер“ у Грђевцу, 110.
Герасим, калуђер манастира Ћипше, 86.
Герасимов Григорије-Московитер, иконописац, 105.
Главар Илија из Мале Писанице, 136.
Глоговница, река, 61.
Годеч (Годић) Вукмир из Северина, 47, 132, 139.
Голубинци (биће Глоговац), село, 96.
Гомирје, манастир, 21, 23.
Граберје, село марчанске парохије, 78, 99.
Грабован в. Четиревих.
Грабовница, село у марчанској парохији, 99, 115.
Грац, град у Аустрији, 20, 31, 86.
Грбић Манојло, историчар, 8, 12, 20, 28, 46, 74, 75, 77, 93, 100.
Грђевац Велики, седиште парохије, 95, 98, 110.
Григорије, игуман марчански (1743), 61.
Грубишно Поље, седиште парохије, 95, 98, 119.
Грујић Радослав, историчар, *passim*.
Гудовац, седиште парохије, 96, 98, 99, 113.

Д

Дамјановић Кузман, иконописац, 103.
Дамјановић Тома из Липовчана, 83, 145.
Данило, егзарх епископа Симеона Филиповића, 131, 133, 134, 139, 141, 143.
Данчилов Симеон, свештеник у Грђевцу (1753), 97.

Дејанчевић Митар, 142.
Дејановац, село марчанске парохије, 78.
Дестињак, село код Крижеваца, 54.
Димитрије, јеромонах из Славоније, 80.
Димитријевић Василије, епископ будимски, 44, 46, 62, 68.
Димитријевић Никанор, епископ костајничко-зринопољски (1916-1728), 30.
Димитријевић Никола, епископ темишварски, 109.
Димитријевић Стеван, историчар, 13, 43, 115.
Дишник (Дичник), село код Гарешнице, 96, 99, 106, 113.
Дјаковац, раније седиште парохије, 96, 98.
Дјаковић, потпоручник, један од вођа буне (1755), 88.
Дјаковић, калуђер бршљаначки, 101.
Д'Олон, пуковник, 51.
Домјанић Стефан, мали загорски племић, 91.
Драгојевић Атанасије, протопоп „подравски“, парох у Болфану (1650), 94.
Драгојевић Димитрије, парох поповачки (1753), 97.
Драшковић Иван, бан хрватски, 44, 45.
Дубрава, село, 131.
Дунав, река, 7, 17, 63, 140.

Ђ

Ђорђевић Јован, митрополит карловачки (1769-1773), 115, 118, 119.
Ђураничин Марица, слушкиња, 142, 143.
Ђурашевић Тадија, „паж“, 142, 143.

Е

Евгеније Савојски (+ 1736), принц, војсковођа, 31.
Енгелсхофен, царски комесар (1748), 71, 73.
Енглеска, 90.
Ердеди Јурај, командант костајнички, 30.
Ердеди, гроф, 54, 100.

Ж

Ждралови, седиште парохије, 95.

Жефаровић Христофор, сликар и бакрорезац, 106.
Живановић Геден, капелан и секретар епархије у Северину, 48, 137.
Живановић Синесије, епископ арадски (1751-1768), 82.
Живковић Атанасије, епископ пакрачки (1770-1781), 117, 118, 119.
Жиц Никола, историчар, 13, 88.
Жумберак, 17, 32, 93, 94.
Жумберчани, 91, 93.

З

Загреб, 18, 21, 26, 27, 54, 56, 58, 64, 68, 90, 112.
Зденци Велики, седиште парохије, 96, 98.
Зденци Мали, некад седиште парохије, 96, 98.
Здјеларевић, војвода, 113, 115.
Здјеларевић, поп, брат војводин, 113.
Зорчић Марко, унијатски бискуп, 22, 23.
Зорчић Павле, унијатски бискуп, 18, 19, 20, 21, 23.
Зрињски Никола, хрватски бан, (1647-1664), 18, 112.
Зрнић Михаило, 138.
Зрнић Никола, свештеник, 86.

И

Иванац, село, 113.
Иванић (град), 21.
Иванићка крајина, 86.
Ивановић Силвестар, унијатски епископ у Марчи, 52-57, 127, 128.
Иванчан Људевит, историчар, 13, 88, 91.
Ивић Алекса, историчар, 13, 18-21.
Игидовић Тадеј, парох растовачки (1753), 97.

Ј

Јадранско море, 17.
Јакшић Милутин, историчар, 13, 38, 41, 43, 45, 48, 52, 65, 66, 69, 70, 110.
Јакшић Данило, епископ горњокарловачки (1751-1771), 82, 87, 94, 115, 117, 118, 146.
Јамбрековић, агент, 52.

Јелић, капетан, један од вођа буне (1755), 88.
 Жиречен Константин, историчар, 117.
 Јовановић Арсеније в. Арсеније IV Јовановић, патријарх српски.
 Јовановић Викентије, митрополит карловачки (1731-1737), 38, 41, 43, 45, 46, 52, 54, 93, 124, 125, 126, 128.
 Јовановић Јован, протосинђел, касније епископ горњокарловачки, 118.
 Јовановић Софроније, епископ пакрачки (1743-1757), 82.
 Јовановић-Видак Викентије, митрополит карловачки (1774-1780), 119.
 Јовача, млин испод Северина, 47, 132.
Јосиф I, цар аустријски (1705-1711), 29.
 Југовић Григорије, епископ марчански (1707-1711), 29.
 Јурковић Паво из Шандровца, 141.

К

Кавић Јован, 139.
 Кајл, генерал, 86.
 Каленић Марко из Северина, 140.
 Калник, село, 105.
 Канижа, 90.
 Капела (данас Српска Капела), седиште парохије, 99.
 Карло VI, цар аустријски (1711-1740), 41, 51.
 Карловац (Карлштат) 91, 117.
 Карловачка митрополија, 65.
 Карловачко-сењска (карловачка, горњокарловачка, карлштатска) епархија, 63, 93, 118.
 Карловци сремски, 30, 32, 45, 69, 71, 72, 75, 94, 109, 110.
 Кенђел, крајишки пуковник, 71, 86.
Кенигсберг-Ербст, гроф, председник Илирске дворске депутације, 77.
 Кијевопечерски манастир, 64.
 Класовић Павле, учитељ у Северину, 109, 137.
 Климент XI, папа римски (1700-1721), 28.
 Клисурећ Тадија, 142.
 Клочаловић Михаило из Северина, 117, 140.
 Кнежевић пл. Ђорђе, 118.
 Ковачевић Авакум, игуман марчански (1748), 61.
 Ковачица Доња, село, 103-105.
 Кодрат, игуман лепавински, 31, 32.
 Козачински, учитељ Рус, 109, 110.
 Колонић Леополд, кардинал, 22-28.

Комоговина, манастир, 27, 100.
 Копривница, град, седиште капетаније, 27, 32, 34, 47, 67, 75, 76; 86, 87, 91, 132, 135.
 Кореново, село, 96, 113.
 Костајница, седиште епархије, 30, 44, 76, 88.
 Костајничка епархија (костајничко-зринопольска), 7, 45, 94, 117, 118.
 Костић Мита, историчар, 13.
 Котерић Вук из Северина, 47, 132.
 Кох, секретар у кабинету царице Марије Терезије, 78.
 Крањчевић Михат из Патковца, 139.
 Краљић Никола из Патковца, 139.
 Красић Владимир, историчар, 13, 21, 23, 26, 38, 57, 61, 64, 74, 80, 81, 82, 85, 86, 94, 100, 118.
 Крбава, 28, 74.
 Криж, село у марчанској парохији, 78, 85, 99.
 Крижевачка (унијатска) бискупија (основана 1777), 92.
 Крижевци, седиште крајишке капетаније, 19-31, 86, 89, 92, 144.
 Кукуљевић Иван, историчар, 13, 64, 66.
 Кулунџић Станко, парох миклеушки (1753), 97. •
 Крчелић А. Балтазар, историчар, 13, 44, 47, 64, 88, 90, 91, 92.
 Кутина, село, 100.
 Кутина в. Бршљанац.
 Кушић Георгије, калуђер марчански, 26, 27.

Л

Лавов, град у Пољској, 64, 92.
 Ласовац, село, 95, 98, 112, 116.
 Лашовски Емил, историчар, 18.
 Леополд I, цар аустријски (1658-1705), 18, 20, 29.
 Лепавина, манастир, *passim*.
 Летхајм, гроф, 50.
 Лика, 28, 63, 64, 74, 80.
 Липовчани, седиште парохије, 145.
 Лопашећ Радослав, историчар, 9, 11, 13, 26, 27, 30, 37, 49, 51, 52, 57, 58, 59, 63, 100.

Љ

Љубибратић Петроније, унијатски епископ, 29.

Љубибратић Стефан, епископ костајничко-зринопольски (1728-1738), 38, 45, 95, 109.

Љубић Петар, језуита, ректор загребачког језуитског колегија, 17.

Љубојевић Атанасије, дабробосански митрополит и први епископ костајничко-зринопольски (1696-1712), 27.

Љубојевић Петар, крајишки капетан, вођа буне (1755), 78, 88, 89, 101, 115.

Љуботина Данило, епископ горњокарловачки (1713-1739), 62, 93.

М

Мађари, 64.

Мађарска, 64, 90.

Макрас Лазар, парох у Барни, 97.

Максимилијан, крижевачки вицегенерал, 24.

Мал Јосип, историчар, 13.

Малта, острво, 21.

Марија Терезија, царица аустријска (1740-1780), 64, 67, 92, 100, 102, 112.

Маријен Цел, римокатоличко светилиште, 66.

Маринковци, село марчанске парохије, 91, 99, 113.

Марковић Иван, историчар, 13, 92, 114.

Марковић Јоаким, сликар, 105, 111.

Марковић Маријан из Самарице, 116, 139.

Марковић Рафаило, унијатски бискуп марчански (1721-1727), 29-37, 113, 121.

Маринова Марица, служавка, 142, 143.

Мартиновић Ђуро, крајишки официр, Хрват, 88.

Мартиновић Остоја, парох светоивански (1753), 97.

Марча, манастир, седиште епархије, *passim*.

Марчани, 92.

Матача, воденица код Северина, 47.

Маурер Јозеф, историчар, 13, 22, 23.

Машић Марко, парох дишнички (1753), 97.

Машић Симеон, парох поповачки (1753), 97.

Медак, село у Лици, 63.

Мербеших Никола, парох галовачки (1753), 97.

Методије, игуман марчански, 61.

Мештрић Јован из Северина, 47, 132, 141.

Мештрић Сава, отац Јованов, 47.

Мештрић Стоја, мајка Јованова, 47.

Мијакић Гаврило, епископ марчански (1662-1670), 17, 18.
 Микашиновић Гаврило, парох ровишки (1753), 97.
 Микашиновић Михаило, фелдмаршал-лајтнант, 78, 81, 82, 85, 89, 112, 115, 118.
 Микашиновић Мишко, капетан (1743), 140.
 Миклеушка, седиште парохије, 93, 98, 99, 118.
 Микулић Александар, бискуп загребачки, 23, 24, 26.
 Милетинац, заставник, учесник у буни (1755), 88.
 Милинковић Стефан, поп, 139.
 Милисављевић Павле из Крижа, 85.
 Мисирача Павле, парох липовчански и протопрезвитер нарђански, 95.
 Михаило Љеповинац, калуђер, 101, 102.
 Михајловић Рако, војник, 105.
 Михаљевић Михаило, потпуковник, 89, 115, 117.
 Мишљеновић Јовица из Поповца, 140.
 Мишљеновић Сава, парох у Капели Српској (1753), 97.
 Москва, 19.
 Мославина, 100.
 Мраовић Радослав, кнез, 45.
 Мрзљак Ђуро, крајишки капетан, 80, 83, 86, 88, 144, 145.
 Мркојевић Остоја, иконописац, 103.
 Мркшић Никола, поп, 139.
 Мучна Велика, седиште парохије, 99, 110.
 Мучна Мала, село у горњосредичкој парохији, 95, 96.

Н

Надажди Фрањо, бан хрватски, 76.
 Најзић, протонотар хрватског сабора, 65.
 Најперг, гроф, генерал, 89, 90.
 Нарта, седиште парохије, 96, 99.
 Нежић Карл, историчар, 13, 20.
 Немачко царство, 90.
 Немчевић Симеон, игуман гомирски, 20, 21.
 Ненадовић Павле, митрополит карловачки (1749-1768), 65, 73, 74, 81, 83, 85, 87, 92, 93, 96, 112, 146.
 Нерон, римски цар, 87.
 Нешковић Мита, историчар, 14, 108.
 Николић Матеј, парох болчански (1753), 97.
 Никшић Лука, парох писанички и протопрезвитер северински, 95.

Нилес Николаус, језуита, историчар, 8, 14, 22, 23, 27, 28, 56, 59, 61, 92, 112.

Новаковић Дионисије, епископ Будимски, 69, 70, 72, 73.

Новаковић Петар, парох средички (1753), 97.

Ножинић Павле из Зриња, 137.

О

Обрадовић Георгије, калуђер гомирски, 20.

Огњанчевић Рафаило, калуђер марчански, 54, 58.

Ораовци (данас Оровац), село, 98, 132.

Ораховица, манастир, *103.

Осијек, 41, 45, 71.

Осмокруч Никола, „поп влашки“ у селу Горње Брезане, 112.

П

Павковић Теодор, парох ровишки и протопрезвитер плавиначки, 95.

Павлица, прота лички, 63.

Павловац, село, некад седиште парохије, 103, 99.

Павловић Висарион, епископ бачки, 48, 69.

Павловић Димитрије, парох гудовачки (1753), 97.

Падунски Петар, учитељ Рус, 110.

Пакрац, седиште Славонске епархије, 28, 69, 76, 111, 112.

Пакрачка епархија, 8, 118.

Палковић Гаврило, унијатски бискуп у Марчи (1751-1759), 78, 87, 90, 91, 146.

Патачић Гаврил, надбискуп калочки, 56.

Патачић Гаврил, надбискуп калочки, 56.

Патачић, царски комесар, 71.

Паулин Клоштар, село у горњосредичкој парохији, 101, 102.

Пашијан, седиште парохије, 96, 99.

Пашић Теофил, калуђер марчански, 54, 56, 58, 61, 62, 63, 64.

Ператовица, седиште парохије, 98.

Першин, заставник, учесник у буни (1755), 88.

Петакковић Марко, парох плавиначки (1753), 97.

Петарди, мајор, 78.

Петаци, гроф, генерал карловачки, 77, 78, 81, 82, 83-88, 115, 144-146.

Петковић Михаило, парох беденички, 96.
 Петковић Косма, парох ласовачки, 97.
 Петрановић Спиридион, унијатски каноник, 9.
 Петретић Петар, бискуп загребачки, 18.
 Петроварадин, 44, 45, 106, 111, 140.
 Петроварадински Шанац (= Нови Сад), 44.
 Петровић Вељко, књижевник и историчар уметности, 103.
 Петровић Ђорђе, игуман марчански, 61.
 Петровић Мојсије, митрополит београдско-карловачки, 32, 123.
 Пећка патријаршија, 17.
 Пијаристи, римокатолички монаси, 90, 91.
 Пије V папа (1775-1791), 92.
 Писаница Велика, седиште парохије, 30, 39, 95, 98, 102, 108.
 Писаница Мала, 47, 136, 139.
 Пишчевић Јован, парох (грђевачки?), 96.
 Плавшинци, седиште парохије, 96, 99, 106.
 Плашки, седиште карловачког епископа, 62, 76, 83, 118, 146.
 Повелић (у народу Повелич), село горњосредичке парохије) 103.
 Поганац Велики, седиште парохије, 96, 99, 110.
 Поганац Мали, село, 99.
 Подгорци, село код Бјеловара, 26, 95, 98, 105.
 Пожун, град, 57, 112.
 Полимац Василије, јеромонах, 100, 101.
 Поповац, село, 96, 99.
 Поповић Алексије, парох гудовачки, 86.
 Поповић Атанасије, „кучер“ епископа Филиповића, 142, 143.
 Поповић Викентије, архимандрит шишатовачки, 82.
 Поповић Гаврило, епископ славонски (1715-1716), 30.
 Поповић Гаврило, оснивач ман. Бршљанца, 100.
 Поповић Георгије, епископ нишки, затим темишварски, 68, 69, 70.
 Поповић Исаија, епископ марчански (1686-1701), 23, 24, 26.
 Поповић Марко, заставник, 113.
 Поповић Михаило из Северина, 47, 132, 139.
 Поповић Никола, протопоп „хорватски“, 30, 32, 34, 37, 39, 48, 52, 68, 69, 71, 75, 81, 82, 89, 94, 102, 108, 112, 115, 123, 131, 138, 139.
 Поповић Никола из Северина, 140.
 Поповић Никифор, архимандрит лепавински, 97; в. Поповић Никола.
 Поповић Симеон, брат протопопов, 39.
 Поповић Теодор, парох писанички, отац протопопов, 30.
 Поповићи, 116.

Предраговић, капетан, један од вођа буне (1755), 88.
 Предраговић Димитрије, парох грубишнопољски (1753), 97.
 Пресека, конфисковано добро Стефана Дамјановића, 90.
 Преспа, село код Бјеловара, 98, 113.
 Прибић, имање Зрињских, 19, 58, 62, 63, 91, 92, 129.
 Проба, потпоручник, један од вођа буне (1755), 88.
 Продановић Коста, парох пашијански (1753), 96.
 Прушчевић Јанко, ђакон у Жумберку, мученик за православну веру, 93.
 Прушчевић Марко, свештеник у Жумберку, 63, 93.
 Прушчевић Теодор, свештеник у Жумберку, 63, 93.
 Птуј, град у Словенији, 87.
 Путник **Мојсије**, митрополит карловачки, 119.

Р

Рабата Јосип, гроф, карловачки генерал, 31, 37.
 Раделић, потпоручник, један од вођа буне (1755), 88.
 Радивојевић Арсеније, епископ, 75, 81, 82, 83, 86, 117.
 Радиновић Стојан, „трчао кроз шибе“, 86.
 Радованчевић Петар, „трчао кроз шибе“, 86.
 Радонић Јован, историчар, 11, 14, 30, 31, 77, 83, 111, 114.
 Радотић Филип, крајишки поручник, 64, 80, 87, 88, 115, 144.
 Рајковић Ђорђе, историчар, 14, 103, 115.
 Рајчевић Јован, прота и парох бјеловарски, 67.
 Рајчевић Тома, парох доњосредички, 97.
 Ракинић Лазар, свештеник и учитељ у Ровишту, 110.
 Раковац, град, 112.
 Раковац, манастир, 44.
 Раствовац, село, 96.
 Рашеница, село, 98.
 Реба Дане, канониста унијат, 14, 92.
 Рим, 17, 19, 23, 28.
 Рмањ, манастир, 54.
 Ровиште, седиште парохије, 96, 98, 99, 110, 112.
 Руварац Димитрије, историчар, 8, 11, 14, 36, 42, 43, 46, 62, 66, 67, 71, 73, 74, 75, 93, 95, 98, 102, 112, 118.
 Рудолф II цар аустријски (1576-1612), 106.
 Русија, 64, 76, 77, 87, 100, 110, 115.

С

- Салник, седиште парохије, 93, 98, 99, 118.
 Света Марија, црква код Паулин Клоштра, 101.
 Свети Иван (Жабно), село код Крижеваца, 39, 96, 99.
 Свиднички епископ, 62, 65.
 Северин, седиште епархије, *passim*.
 Серуља Лука, дрводеља, 142.
 Серуља Стојан, дрводеља, 142.
 Сесвете, село у лепавинској парохији, 38.
 Сигетско-мохачка епархија, 124.
 Симеон Вретанијски, епископ марчански (1609-1630), 17.
 Скуцани, село код Бјеловара, 113.
 Славонска (Словинска) крајина, 7.
 Слијепчевић Перо, историчар, 105.
 Смољановић Илија, „трчао кроз шибе“, 86.
 Смољановић Константин, парох граберски (1763), 85, 97.
 Соларић Стефан, парох купиновачки (1753), 86, 97.
 Соларић, поручник, један од вођа буне (1755), 88.
 Соларићи, 116.
 Средице Горње, седиште парохије, 96, 98, 102, 103, 106.
 Средице Доње (Велике и Мале) код Бјеловара, 96, 99, 113.
 Средска, код Ивањске, 96, 99.
 Сремац Василије, протопоп крајине копривничке и крижевачке, 94.
 Станимировић Гаврил, ђакон и епархијски секретар у Северину, 141, 143.
 Станиславић Сава, епископ марчански, 17.
 Стефан, егзарх, патријарха Арсенија III, 24.
 Стефан, јерођакон, 53.
 Стефановић Јован, 44.
 Стефановић Софроније, игуман марчански, 82, 89, 96.
 Стојановић Јосиф, епископ, костајничко-зринопољски, 71, 72, 75, 86, 88, 89, 103, 116, 117, 118.
 Стојановић Љубомир, историчар, 11.
 Стреза, паулински манастир, 101.
 Ступовача, седиште парохије, 96, 99, 101, 113.
 Суворов Максим, учитељ Рус, 109.
 Сударевић Андреј, парох нарђански (1753), 96.
 Сучевић Бранко, историчар, 14, 47, 88, 105.

Т

- Тадић Аврам, учитељ у Брезовцу, 110.
Тајнер (Theiner) Аугуст, 11, 27.
Тарасов Андреј, Рус, продавац књига, 111.
Тарбук Арсеније, калуђер, 137.
Таталовић Димитрије, протопрезвитер плавинначки (1764), парох **оровачки** (1753), 95, 96.
Тврда Ријека, село, 102.
Теодосије, калуђер ораховачки, 110.
Теофановић Арсеније, епископ костајничко-зринопољски (1750-1753), 74, 94, 102.
Теофановић Данило, игуман лепавински (1753), 96.
Теофановић Илија, 116.
Типалди Мелентије, поунијаћени архиепископ млетачко-далматински, 26.
Тишљарић Петар из Северина, 47, 132.
Ткалчић Иван, историчар, 14, 101.
Томашевић, харамбаша, 59.
Томашић, лајтнант, 117.
Траутмансдорф, гроф, **вицегенерал** вараждински, 23.
Трбовић Георгије, парох ператовачки (1753), 97.
Трчић Стојан, парох, 138.
Турска, 22, 60.
Турши, 27, 31.
Турчиновић Гаврило, епископ марчански (1701-1707), 27, 28.

У

- Угриновић Антоније, калуђер, 23.

Ф

- Фердинанд II, цар аустријски (1619-1637), 106.
Филдер Јозеф, историчар, 14, 28.
Филиповић Ана, синовица епископа Симеона, 47, 140.
Филиповић Анастасија, синовица епископа Симеона, 47, 140.
Филиповић Симеон, епископ лепавинско-северински (1734-1743), 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 54, 58, 61, 64, 65, 66, 68, 70,

93, 94, 96, 105, 108, 109, 110, 111, 115, 116, 117, 126, 128, 130, 131.
Фодроци Иван из Иванића, 20, 21.
Франк, комесар, 136.
Франкопан, Крсто Фран, хрватски племић, 18.
Французи, 27.
Фречнер, генералаудитор, 58.

Х

Хабијанац, иванићки командант, 61.
Хајмбах, генералаудитор, 144.
Хале, универзитетски град у Немачкој, 74.
Халер, капетан, 131, 144.
Хелфрајх, барон, комесар на сабору 1749, 73.
Херберштајн Јосип, генерал карловачки, 21, 62, 130.
Хилдбургсхаузен, принц, генерал, 49, 51, 52, 57, 58, 66, 71, 72, 100, 101.
Хорват Рудолф, историчар, 115.
„Хорватска епархија“, 93.
Хрвати, 88.
Хрватска, 64, 65, 85.
Хрговљани, село код Бјеловара, 112.
Хрен Тома, бискуп љубљански, 18.
Христијан Симеон, 48, 53, 66.

Ц

Цвијановић Никола из Шумећана, 86.
Цигановић Никола, парох ровишки и протопрезвитер (1740), 94.
Црнојевић Арсеније в. Арсеније III Црнојевић, патријарх српски.
Цувај Антун, историчар, 15, 91, 108, 109.

Ч

Чазма, градић, 53, 78.
Чапловић Јосип, историчар, 15, 26, 32, 52, 53, 54, 56, 80.
Черниг Карло, статистичар, 15, 95.

Четиревих-Грабован Јован, иконописац, 103, 105.
Чигожавић, заставник, учесник у буни (1755), 88.
Чулиновић Фердо, историчар, 15, 44, 50, 51, 53, 89, 91.
Чучкин Теодор, Рус, продавац књига, 111.

Ш

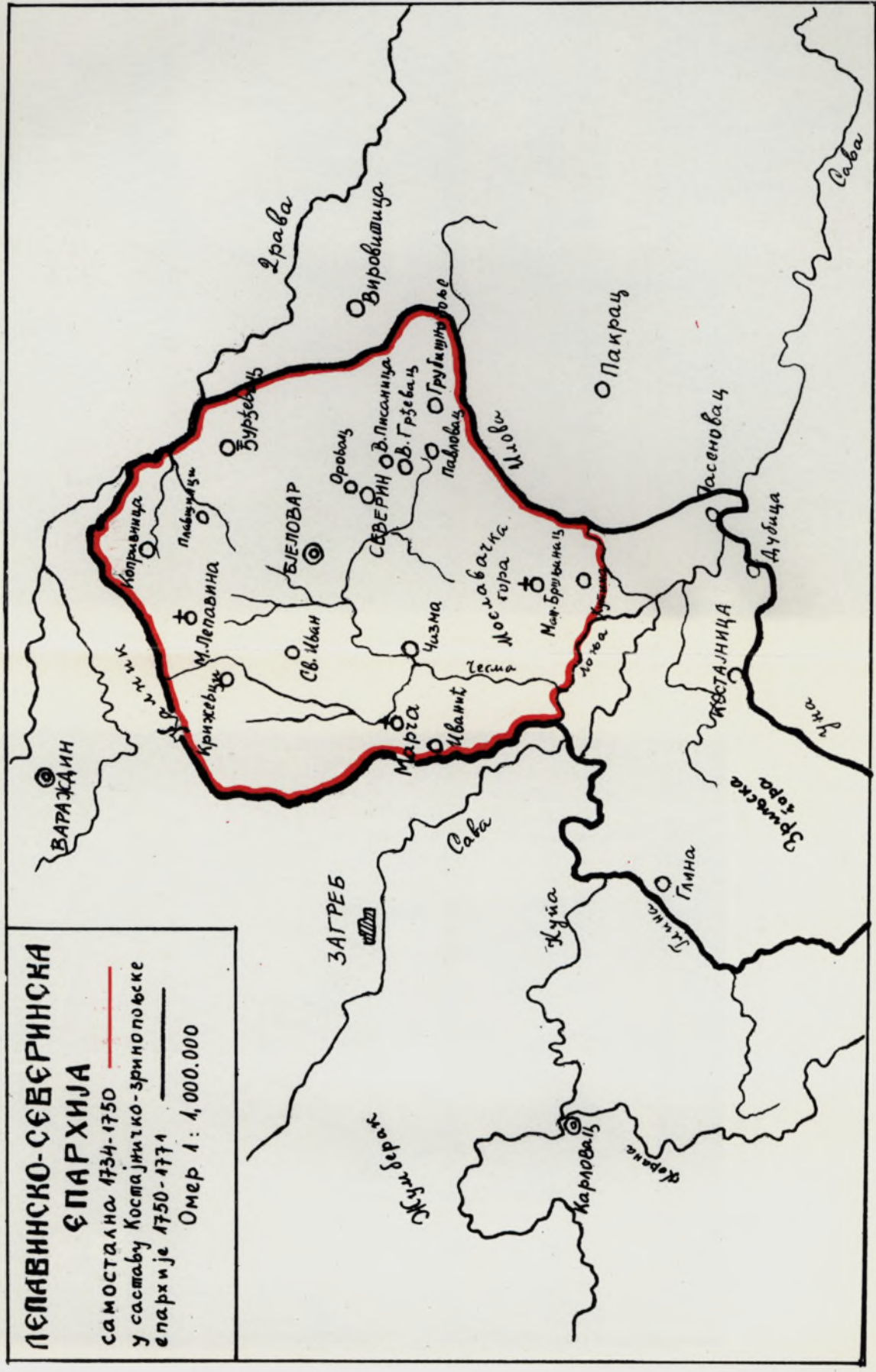
Шабатовић Дмитар из Мале Писанице, 47, 132, 139.
Швикер Јохан, историчар, 8, 15, 19, 26, 29, 65, 77, 78, 83.
Шегина Михаил, жупник прибићки, 64.
Шимрак Јанко, унијатски бискуп крижевачки, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 54, 59.
Широко Село, у парохији горњосредичкој, 103.
Шлеглхофер Игнац, крајишки војни лекар, 67, 138.
Шобатовић Јован, калуђер гомирски, 23.
Шопроњ, 57, 112.
Штопфер Матија, историчар, 15, 113.
Штрбац Марко из Зриња, 137.
Штрасолдо Ст., гроф, пуковник крижевачки, 53, 54, 56, 130, 131.

ПЕЛАВНСКО-СЕВЕРИНСКА

ЕПАРХИЈА

самостална 1734-1750 —
у саставу Костајничко-зрињскоје
епархије 1750-1771 —

Омер 1 : 4,000.000

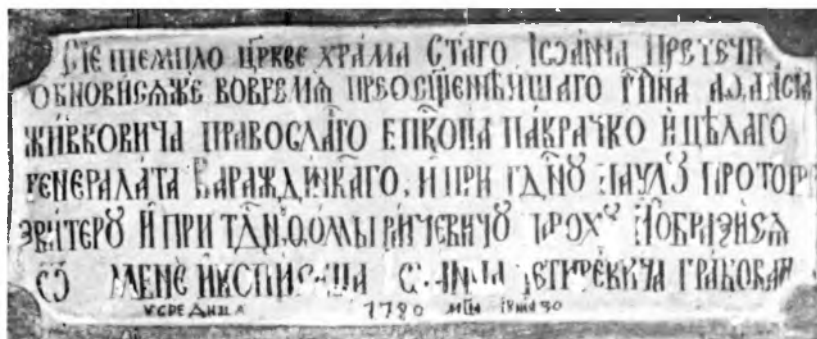
СВЕТА ТРОЈИЦА, рад Козме Дамјановића, 1704. за цркву
у Павеличу, Музеј Срп. прав. цркве

*ЦАРСКЕ ДВЕРИ, сликао Козма Дамјановић, 1704.
Горње Средице, Музеј Срп. Прав. цркве*

**ГОСПОД ИСУС ХРИСТОС, 18. век,
црква у Брезовцу код Бјеловара**

ЗАПИС ЈОВАНА ГРАБОВАНА НА ДВЕРИМА ИКОНОСТАСА
У ГУДОВЦУ, 1780. године

СВЕТИ ЈОВАН ПРЕТЕЧА, руска икона XVIII в.
рад Ивана Иванова, Музеј Срп. прав. цркве

САБОР СВЕТИХ АПОСТОЛА, за цркву у Северину око 1740.
сликао Јоаким Марковић

*БЛАГОВЕСТИ, 18. век,
Музеј Епархије зајребачко-љубљанске*

БОГОРОДИЦА УМИЉЕНИЈА, крај 17. века, Доња Рашеница

**СВЕТИ ПАНТЕЛЕЈМОН, ДРУГА ПОЛОВИНА 17. века,
Доња Рашеница**

ОКО 1580 ОСНОВАН
НА ВАСИЛИЈЕ 1609 РУКОПОЛЖЕН
ЕПИСКОП
ЦРКВА ВЪЗНОВА
1647 ИЗГРАДЕН У
КАМЕНУ И ОПЕЦИ
1672 УНИЈАТЕН
14 КЛУБЕРА
ОКОВАНИ НА ГЛАВИ
НА ВАСИЛИЈЕ 1733 СГЛАДЕН 1745 ОЕ
1753 РАСЕЉЕН
1755 ИСТОКАТОЛИЧЕН
1775 СРУШЕН И
НАЦРПАН КАО
КАТОЛИЧЕН
МАНАСТИР

